

HØGSKOLEN
I BERGEN

BERGEN UNIVERSITY COLLEGE

‘Out of Place – In your Face’

-om tenåringsgjenger med problematferd i Bergen-

Mastergrad i Samfunnsarbeid

Institutt for sosialfag og vernepleie

Avdeling for helse- og sosialfag

vår 2014

Torill Grov

Forord

Nå er det over. Slutt. Jeg kan allerede kjenne en snikende tomhetsfølelse, men også enorm lettelse over å være i havn. Fire år som deltidsstudent ved Mastergradstudiet i samfunnsarbeid ved Høgskolen i Bergen, parallelt med mitt arbeid ved Barnevernvakten i Bergen og nødhjelpsoppdrag i Sør-Sudan og Rwanda, vel det har satt sitt preg på hverdagen. Læringskurven har i perioder vært bratt, men jeg har nå fått nye perspektiv og kunnskap som jeg vil ta med meg i mitt videre arbeid. Jeg hadde imidlertid ikke klart å gjennomføre studiet uten andre.

Først av alt, en dyp og inderlig takk til de unge som har valgt å dele sin historie med meg. Verdien av å få innblikk i deres livsverden har gitt et uvurderlig bidrag til den kunnskapen som jeg har fått og nå kan dele med andre.

Så må jeg få takke Politiets Ungdomsseksjon i Bergen og Utekontakten i Bergen, for at dere har vært positive til prosjektet, bidratt med informanter og samtaler rundt tematikken.

Uten tilrettelegging fra min arbeidsplass, Barnevernvakten i Bergen, hadde det vært vanskelig å starte og fullføre prosjektet. Tusen takk for støtte og tilrettelegging underveis, samt for permisjon i den hektiske slutfasen.

En hjertelig takk til Tobba Therkildsen Sudmann og spesielt Kjell Henriksbø ved Høgskolen i Bergen. Deres faglige kompetanse og engasjement står det stor respekt av. I tillegg har jeg minst en gang vært i ferd med å avslutte studiet, og dere har hanket meg inn samt gitt meg tid til å hente tilbake pågangsmot og motivasjon. Studiet hadde ikke blitt fullført uten deres stødige veiledning og tro på meg!

En stor takk rettes til min veileder Lars Gjelstad. Alltid like effektiv, klartenkt og kunnskapsrik. Jeg er svært takknemlig for dine konstruktive innspill, positivitet og oppfølging.

Til slutt en takk til alle andre som har bidratt med innspill og diskusjoner, samt en helt spesiell takk til familie og venner som har gitt meg støtte og oppmuntring underveis.

Bergen, mai 2014

Torill Grov

Sammendrag

Mastergradsoppgave i samfunnsarbeid ved Høgskolen i Bergen, 2014

Forfatter: Torill Grov. Epost: torill.grov@live.no

Tittel: 'Out of place – In your face' - Om tenåringsgjenger med problematferd i Bergen

Det finnes lite systematisert kunnskap om tenåringsgjenger med problematferd i Bergen og hensikten med prosjektet er å få økt kunnskap og forståelse innenfor temaet.

Målsettingen har vært å se nærmere på noen forhold som kan føre til at ungdom oppsøker denne typen gjenger og hva slags identiteter og fellesskap som skapes her.

Problemstillingen er: *"Hva kan bidra til veier inn, til ulike former for deltakelse, samt til veier ut av tenåringsgjenger med problematferd i Bergen?"*

Studien er en kvalitativ samfunnsvitenskapelig studie basert på intervju av 5 ungdommer i alderen 18-22 år, som var mellom 13 og 18 år ved gjengdeltakelse. I tillegg har jeg hatt uformelle samtaler med offentlige aktører med kjennskap til temaet. Datamaterialet er imidlertid i all hovedsak basert på intervjuene, det vil si via ungdommenes egne stemmer om deres erfaring og opplevelse av gjengdeltakelse.

Datagrunnlaget blir analysert innenfor en hermeneutisk fenomenologisk tilnærming der intervjuene blir sett i lys av et samfunnsarbeiderperspektiv, valgt teoretisk referanseramme og empiri som kan bidra til å belyse temaet.

Hovedfunn fra studien sammenfaller i stor grad med tidligere forskning. Jeg har valgt å fremheve noen funn. Det første er ungdommenes opplevelse av manglende anerkjennelse i møte med de voksne rundt. Det neste er at de unge først og fremst søker seg til et sosialt fellesskap med anerkjennelse og tilhørighet der de positive aktivitetene overskygger de negative aktivitetene. Et tredje funn er at ungdommene kan opparbeide ressurser, styrke og anerkjennelse for deltakelse i gjengfellesskapet. Jeg argumenterer for at dette kan være en form for sosial kapital som kanskje kan være nyttig å se på som gjengkapital. Det siste jeg trekker frem er at blant de offentlige aktørene unngår en å bruke gjengbegrepet samt at det ikke føres statistikk over tenåringsgjengene. Dette kan hindre oss i å se gjenger i utvikling, dele kunnskap og erfaring, og ikke minst se hvilke steder og grupperinger som til en hver tid fremstår som sårbar eller under press bl.a. for gjengdeltakelse.

Nøkkelord:

Gjenger, ungdom, anerkjennelse, sosial identitet, sosial kapital

Abstract

Master's thesis in Community Work. Bergen University College, 2014

Author: Torill Grov. Email: torill.grov@live.no

Title: 'Out of place- In your face'

- A qualitative study of teenage gangs with problem behavior in Bergen.

There is little systematic knowledge about teenage gangs in Bergen. The purpose of this study is to increase the knowledge and understanding within this subject. The objective has been to look into conditions for youth's participation in such gangs and what might contribute to this.

The data are mainly based on interviews. The data bring forth the adolescents' own voices and experiences. The research question is: *"What might contribute to paths into, to various forms of participation in, and paths out of teenage gangs with problem behavior in Bergen?"*

This is a qualitative social science study based on interviews with 5 young people, now aged 18-22 years, who have participated or been connected to a gang while they were between 13-18. To get an overview of teenage gangs and the public knowledge of the issue, there have been informal discussions with some public agencies.

The data is analyzed within a hermeneutic phenomenological approach and according to the selected theoretical framework and with a community work perspective.

The main finding of the study coincides largely with previous research, but I have chosen to highlight some findings. The first is the young people's experience of a lack of recognition in their relations with the adults around. The next point is that these young people are primarily looking for social community, recognition and belonging, and where the positive activities outweigh the negative ones. Another finding is that they gain some forms of resources, strength and recognition from their participation in the group. I argue that it might be a form of social capital and that it might be useful to look at it as gang capital. The last point I want to highlight is the public agencies' reluctance to use the gang concept and to gather statistics of teenage gangs or similar groups. This may prevent us from seeing gangs in development, to share knowledge and experience, and not least to see which local areas and groups that appear to be vulnerable and therefore in risk of leading into excessive forms of gang participation at any time.

Key words:

Gangs, youth, recognition, social identity, social capital

INNHOOLD

Forord.....	2
Sammendrag.....	3
Abstract.....	4
1. INNLEDNING.....	7
1.1. Bakgrunn for valg av tema.....	7
1.2. Målsetting og problemstilling.....	8
1.3. Oppgavens innhold og oppbygning.....	9
2. TEORETISKE PERSPEKTIVER OG RELEVANT FORSKNING.....	10
2.1. Gjengen.....	10
2.2. Å høre til – om sosial identitet.....	16
2.3. Se meg – om anerkjennelse.....	19
2.4. Sosial kapital – et nøkkelbegrep innenfor samfunnsarbeid.....	22
2.5. Samfunnsarbeid.....	26
3. METODE.....	32
3.1. Forforståelse.....	32
3.2. Forskningsetiske hensyn og tillatelse/ personvern.....	33
3.3. Forskningsdesign.....	34
3.3.1. Vitenskapsteoretisk forankring.....	34
3.3.2. Metode.....	35
3.3.3. Valgt strategi.....	36
3.4. Forskningsintervjuet.....	36
3.5. Utvalg og prosedyre.....	39
3.6. Analysering av data.....	41
3.7. Validitet og reliabilitet.....	42
4. PRESENTASJON AV DATA OG DRØFTING.....	44
4.1. Om veien inn.....	45
4.1.1. Oppvekst: Hjem, skole, fritid og nærmiljø.....	45
4.1.2. Oppsummering.....	54
4.2. Gjengen.....	55
4.2.1. Venneklikken, grupperinger og gjengen.....	55
4.2.2. Aktiviteter i gjengen.....	67

4.2.4. Oppsummering.....	81
4.3. Om veien ut.....	82
4.3.1. Oppløsning av gjengen.....	82
4.3.2. Møtet med de voksne rundt.....	87
4.3.3. Oppsummering.....	94
4.4. Oversikt over gjenger.....	95
5. OPPSUMMERING OG AVSLUTTENDE KOMMENTARER	99
REFERANSER	104
VEDLEGG.....	108
Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD.....	108
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	112
Vedlegg 3: Samtykkeerklæring.....	113
Vedlegg 4: Intervjuguide	114
Vedlegg 5: Avisutklipp	115

1. INNLEDNING

*«Og det hender det går dårlig og vi drar hem igjen med tap,
men du taper aldri ornk'lig når du er med i et fellesskap.»*

Verset fra sangen «i Sandviken» av Morten Lorentzen, sier noe om verdien av å være del i et sosialt fellesskap. Vi er alle med i ulike sosiale fellesskap så som en vennegjeng, fotballgjeng, på skolen, blant kollegaer, som statsborger, mm., og kan kjenne oss igjen i opplevelsen av å høre til, å delta og føle oss sterke sammen med andre. Arne Klyve (2009:90,103) hevder at sosiale fellesskap er grunnleggende for personlig utvikling og vedvarende sosial inkludering, da det er gjennom andre mennesker livene våre får mening og verdi. Det å høre til og være medregnet er et behov vi alle har. I denne studien blir det sett nærmere på et spesielt sosialt fellesskap: tenåringsgjengen med problematferd i Bergen.

1.1. Bakgrunn for valg av tema

Med bakgrunn som klinisk sosionom og lang erfaring fra barnevernet, har jeg jobbet mye med ungdommer og ulike problemstillinger knyttet til gruppen. I løpet av denne tiden har det oppstått ”nye” ungdomsgjenger under myndighetsalder som lager bråk og skaper frykt rundt seg i det offentlige rom. Det gjelder spesielt overfor andre jevnaldrende ungdommer i lokalmiljøet, men også på andre arenaer der de oppholder seg. Ungdommene har gjerne en problematferd med bl.a. aggressiv atferd, hærverk og vold. Ofte blir nevnte ungdommer brakt inn til min nåværende arbeidsplass, Barnevernvakten i Bergen, i forbindelse med en spesiell hendelse og jeg møter dem akkurat da, i det de gjerne er både sinte og fortvilet på en gang. De fleste har imidlertid snakket om den aktuelle gjengen som et sosialt fellesskap de ønsker å være en del av, der de deler sin livsverden inn i en «oss» mot «de andre» kategorisering.

Min hjemby, Bergen, er den nest største byen i Norge med ca. 268.000 innbyggere fordelt over åtte bydeler. Bergenhus bydel er sentrumskjernen med de resterende bydelene rundt. I Bergen er det vanskelig å finne systematisk kunnskap om tenåringsgjenger. Om bl.a. alder, kjønn, og hvor mange gjenger det har vært de senere år. Det er heller ikke systematisert kunnskap om hvor gjengdeltakerne kommer fra, hva som skjer når gjengene utvikler seg og hva som har bidratt til at de har forsvunnet. Jeg

har vært nysgjerrig på disse tenåringsgjengene og spesielt hva ungdommene selv tenker og har erfart med deltakelse i en slik gjeng.

Som masterstudent i samfunnsarbeid har jeg fått muligheten til å utforske fenomenet. I følge Henriksbø og Sudmann (2011) vil en i et samfunnsarbeidsperspektiv ta utgangspunkt i et menneskesyn der menneskene blir sett på som aktivt handlende aktører der en undersøker vilkår for sosial deltakelse i samspill med dem det gjelder. De fremholder at fellesskap og deltakelse er uløselig knyttet sammen, hvor deltakelse forutsetter både individuelle og strukturelle betingelser i tillegg til en sosial orientering, samt opplevelse av tilhørighet og anerkjennelse (Henriksbø and Sudmann 2011:52-53). Samfunnsarbeid kan være både en betraktningmåte, en metode og et politisk virkemiddel for endring av samfunnsforholdene (Garsjø 1987:73-74), der noen av nøkkelbegrepene er deltakelse, kritisk bevisstgjøring, empowerment og sosial kapital (Minkler and Wallerstein 2005:35). I prosjektet anvender jeg et samfunnsarbeidsperspektiv og jeg snakker med ungdommene selv for å få frem deres opplevelse og erfaringer fra gjengdeltakelsen.

Ut fra dette bakteppet har jeg utviklet nysgjerrighet og motivasjon for å se nærmere på tenåringsgjenger med problematferd som har vært knyttet til Bergen de senere år.

1.2. Målsetting og problemstilling

Formålet med oppgaven er å gi et bidrag til eksisterende kunnskap om tenåringsgjenger med problematferd.

Da jeg valgte tema startet også arbeidet, både bevisst og ubevisst, med å velge teori som kunne belyse fenomenet. Valgt teoretisk referanseramme, perspektiv og faglige begrep som kan bidra til å belyse temaet følger i kapittel to. Hovedtemaene er: fenomenet gjeng, sosial identitet, anerkjennelse, sosial kapital og samfunnsarbeid. Den teoretiske referanserammen og nøkkelbegrepene som jeg har valgt, blir igjen avgrenset til å bli sett opp mot nevnte ungdommer og gjengdeltakelse. Selv om gjengbegrepet brukes gjennomgående i denne oppgaven, er det viktig å påpeke at det alltid vil være glidende overganger mellom ulike typer grupperinger. Begrepet ungdom vil i hovedsak henspille på unge i aldersgruppen 13-18 år.

Med problematferd mener jeg atferd i det offentlige rom som kan innebære aggressiv atferd, ordensforstyrrelse, hærverk, vold og annen kriminalitet. Jeg legger til grunn et handlingsperspektiv der mennesker blir sett på som aktive handlende aktører i samspill med de strukturelle betingelsene. Jeg har valgt å se det fra ungdommenes eget perspektiv og slik gi dem en stemme til å fortelle om hvordan de opplevde dette.

Problemstillingen er: *"Hva kan bidra til veier inn, til ulike former for deltakelse, samt til veier ut av tenåringsgjenger med problematferd i Bergen?"*. For å belyse dette har jeg valgt fire forskningsspørsmål, hvorav det første er det mest sentrale:

- Hvordan er ungdommenes egne tanker og opplevelse av gjengdeltakelse?
- Hva kan bidra til rekruttering og motivasjon for gjengdeltakelse?
- Hvilken atferd kan en se blant tenåringsgjengene?
- Hvem kan gjengene være? (omfang de siste ti årene, alder, kjønn, antall, steder)

1.3. Oppgavens innhold og oppbygning

Oppgaven er delt inn i fem kapitler.

Kapittel en inneholder bakgrunn, formål og hensikt med prosjektet, samt oppgavens innhold og hvordan den er bygget opp.

I kapittel to redegjør jeg for tidligere relevant forskning på feltet, samt for den valgte teoretiske referanserammen, dvs. de sentrale teoretiske perspektivene og begrepene som vil anvendes i fremstillingen og analysen av fenomenene. Innledningsvis utforskes fenomenet gjeng da det ikke er et entydig og klart definert begrep. Videre har jeg i hovedsak valgt teori om sosial identitet, anerkjennelse og sosial kapital. Jeg avslutter med samfunnsarbeid og flytter da fokuset mer fra det individuelle til det kollektive eller samfunnsmessige nivået for å belyse ungdommers gjengdeltakelse.

I kapittel tre blir metode og fremgangsmåten i prosjektet gjennomgått.

I kapittel fire følger presentasjon og analyse av dataene. Jeg har vektlagt å gjengi store deler av intervjumaterialet for å gi plass til ungdommenes egne beretninger. Analysen tar utgangspunkt i de teoretiske perspektivene som ble presentert i kapittel to.

Til slutt følger kapittel fem med oppsummering og avsluttende kommentarer.

2. TEORETISKE PERSPEKTIVER OG RELEVANT FORSKNING

Jeg vil i dette kapittelet gjennomgå relevant forskning og valgt teoretisk referanseramme. Jeg har valgt å strukturere oppgaven ved først å se nærmere på begrepet gjeng, om hva en gjeng kan være og relevant forskning om ungdommers gjengdeltakelse. Deretter har jeg hovedfokus på sosial identitet, men kommer også innom andre nøkkelbegreper som bl.a. selvrepresentasjon. Så følger en teori om anerkjennelse og hvordan mangel på anerkjennelse kan påvirke de unge og deres livsverden. Et sentralt begrep innenfor samfunnsarbeid er sosial kapital, og jeg vil vise at begrepet er særlig relevant for analysen av gjengdeltakelse. Sist, men ikke minst ser jeg nærmere på samfunnsarbeid med noen andre begrep som blir knyttet opp mot gjengdeltakelse. Valgt teori og forskning blir fortløpende sett opp mot ungdommer og gjengdeltakelse.

2.1. Gjengen

For å skape sosial orden er det nødvendig å kategorisere. Å inndele verden, kategorisere, innebærer også i å skille mellom «oss» og «de andre». Dette handler om at «vi» er i en gruppe vi forstår og føler tilhørighet til. «De andre» er i en gruppe vi ikke ønsker å høre til eller ikke har adgang til. De andre blir utydelig og fragmentert og et resultat av manglende forståelse eller frykt (Bauman and May 2004:43).

Normalitet og avvik, likhet og ulikhet, oss og de andre, er alle begreper som er gjensidig avhengig av hverandre. For eksempel dersom det ikke er normalitet, vil det heller ikke kunne være avvik (Solvang 2000:4-5). Dette er med på å gi mening til vår identitet. Å være del av en gjeng kan være både normalt og avvikende, avhengig av gjengen en er deltaker i og hvordan gjengen blir sett på av omgivelsene. I norsk offentlighet så vel som i hverdagsdiskurser kan «gjengen» vise til både et positivt og negativt sosialt fellesskap. Begrepet er imidlertid omdiskutert og har mange ulike definisjoner. En vid definisjon av gjengbegrepet kan være: *«grupper hvor medlemmene møtes relativt regelmessig over tid på basis av gruppedefinerte kriterier for medlemskap og en gruppebestemt organisasjonskultur, vanligvis (men ikke nødvendigvis) basert på en viss territorialitet»* (Short 1996:xviii i Bjørge and Carlsson 1999:36). Her inkluderes alt fra kirkegjenger, vinklubbgjenger til kriminelle MC-gjenger. Definisjonen blir imidlertid problematisk nettopp fordi den er så vid og inkluderer alle grupper. De fleste forskere

reserverer derfor gjengbegrepet til grupper med en voldelig/ kriminell atferd (Bjørge and Carlsson 1999).

Når jeg skal se på tenåringsgjenger med problematferd i Bergen, er det problematferden til gjengen som gjør det nærliggende å bruke følgende begrepsavklaring på en gjeng: *”En gruppe (ofte aldersavgrenset) som holder sammen over tid, og som utøver straffbare handlinger og /eller ordensforstyrrelser og aggressiv atferd i det offentlige rom. Gjengen har et eller annet symbolsk uttrykk for gruppetilhørighet som for eksempel navn, symboler, klesstil, språk, o.s.v.”* (Justisdepartementet 2007:3 i Lidén and Sandbæk 2009:24).

Til tross for at dette er et mer avgrenset og lukket gjengbegrep, er det fremdeles ikke uproblematisk å bruke. Det er glidende overganger mellom vanlige vennegrupper til mer rendyrkede gjenger, og vennegrupper kan utvikle seg til mer rendyrkede gjenger. Noe av kritikken mot gjengbegrepet er at gjenger ikke er stabile og tydelig definerte enheter. Det er gjerne gråsoner samt at gjengene er dynamiske og kan endre seg over tid. Et lukket gjengperspektiv kan hindre oss i å se gjenger i utvikling eller hvilke relasjoner de har eller er i ferd med å utvikle, f.eks. til andre kriminelle nettverk eller gjenger (Carlsson 2005:14).

Det å kunne identifisere de ulike gjengene vil være viktig for å forstå hvilke type gruppering vi har med å gjøre. En kan skille mellom seks ulike betydninger: en sosial gruppe/ sosialt felleskap, en synlig småkriminell gruppe (ruser seg /noe kriminalitet), mobiliseringsnettverk (oppgjør/ gjengslagsmål), hyperkriminelle grupper (A og B-gjengen), organiserte grupper som begår alvorlig kriminalitet (MC-gjenger som Hells Angel, Bandidos), og politiske bevegelser og lokale grupper som begår hat-kriminalitet som Nynazistiske grupper/ islamistiske grupper (Carlsson 2007 i Lidén and Sandbæk 2009:25). Gjengene kan altså være svært ulike i både form, struktur og innhold.

Det er også ulike modeller for å beskrive en gjeng, der den mest brukte modellen er at den består av en kjerne med flere ytre sirkler, en fast indre gruppe og mer perifere deltakere (wannabes). Andre modeller for å beskrive gjenger er ”avokado” som i tillegg til kjerne og kjøtt har et skall som understreker den ytre grensen, og markering av felles identitet (Lidén and Sandbæk 2009:27). Videre beskrives nettverksmodellen som viser til større sosial bevegelighet, hvor samhandling med andre grupperinger og flere og

ulike nettverk vektlegges. Dersom en nettverksmodell brukes vil en se sammenhenger, distinksjoner og relasjoner de unge har til andre personer, grupper, gjenger, slektskapsbaserte nettverk, skole-kamerater, trøblete miljø, velferdsapparat, mm. (Lidén and Sandbæk 2009:27, 80).

Bjørge & Haaland (2001) hevder det er nærliggende å se gjenger, venneklikker og nettverk i sammenheng. Gjengene har tidligere vært mer territoriale da de har vært avhengig av et fast møtested for å treffes. I dag har de fleste ungdommer mobiltelefon og tilgang til internett (sosiale medier) og det er dermed ikke nødvendig med et fast treffsted. Gode transportsystem i byene er også med å gjøre ungdommene mer mobile. De viser til at et nettverk ikke har begrensninger for hvem som er med eller noe uttrykk for gruppetilhørighet. Gjengen derimot er en gruppe der tre kriterier må oppfylles for å defineres som en gjeng: De må ha holdt sammen over tid, driver med kriminelle aktiviteter, og ha symbolsk uttrykk for gruppetilhørighet. Imellom disse to er venneklikken, som de definerer som en gruppe som ikke oppfyller de tre gjengkriteriene på en gang (Bjørge and Haaland 2001:31). Selv her vil det være til dels overlappende og glidende overganger da ungdommer kan ha tilhørighet i alle gruppene.

Eurogang definerer imidlertid en gjeng som: *«en gateorientert ungdomsgruppe som har eksistert over noen måneder eller mer, hvis identitet er basert på at de sammen driver med illegale aktiviteter»* (Decker og Weerman 2005 i Lien 2011:64). Med illegale aktiviteter menes det kriminell eller plagsom atferd. Dette er en vid definisjon som ikke inneholder at de har et symbolsk uttrykk for gruppetilhørighet, eks. navn og symboler, og kan da i prinsippet inkludere alt fra en gruppe på 3-4 gutter i alderen 12-13 år som har holdt sammen over tid og slåss eller stjeler sammen, til gjenger som Hells Angels (Lien 2011:64).

Lien (2011:100) peker også på hvordan en glidende overgang eller en transformasjon kan foregå: *«1) ordinær vennegruppe omdannes til 2) 'gangs inn process' bestående av kamerater som er innblandet i slåsskamper. Denne kan transformeres til 3) kriminell gjeng (som utøver ran, tyveri, utpressing, vold, bedrageri) som videre kan transformeres til 4) organisert kriminell gruppe (narkotikadistribusjon på høyere nivå, ran, vold, etc.)»*

Hvordan vi definerer en gjeng eller gruppering og hvilken struktur den har, vil ha betydning for hvordan vi kan forstå eller forklare den. Samtidig vil en gjeng i Bergen se annerledes ut enn tilsynelatende tilsvarende gruppering i Oslo eller Mexico. Kontekst, kultur og subkulturer vil dermed ha betydning for gjengen som er i stadig gjensidig samspill med omgivelsene rundt. En kultur kan defineres som: ”*summen av verdiene, oppfatningene, normene og symbolene i et samfunn*” (Martinussen 2008:35).

En felles definisjon av hva en gjeng er, der en tar hensyn til konteksten, vil ha betydning for hvordan vi måler og sammenligner gjenger og deres aktivitet både innad i Norge og internasjonalt. Samtidig kan en avgrensede definisjon på gjengbegrepet kunne utelukke grupperinger som man da ikke er tilstrekkelig oppmerksom på (Lidén and Sandbæk 2009:79). Forståelsen av dimensjonene knyttet til gjengbegrepet og gjengdeltakelse blir som vi ser svært viktig når vi skal forstå eller forklare, og for å kunne forebygge og sammenligne. Samtidig vil begrepsbruken kunne styrke eller bagatellisere et gjengfelleskap (Lidén and Sandbæk 2009:28).

Dette viser noe av kompleksiteten ved hva gjengbegrepet skal inneholde og om det skal brukes eller ikke brukes. Ingen ønsker å styrke et negativt gjengfelleskap, men samtidig bør en ha klare rutiner på når begrepet eller tilsvarende begrep skal tas i bruk for å forklare, forstå og gjenkjenne hvilken gruppering en har med å gjøre. Kanskje det er derfor det er vanskelig å finne systematisert kunnskap om tenåringsgjenger i Bergen, nettopp fordi disse tenåringsgrupperingene med problematferd ikke blir definert som gjenger. Bakgrunnen for dett er en forståelse knyttet til at dersom en stempler de som gjenger, at bruk av begrepet i seg selv, kan styrke samholdet i gjengen og forsterke den negative atferden. Samtidig kan en tenke at det bør være en felles forståelse for hvordan vi definerer de ulike grupperingene for å følge med grupperinger og gjenger i utvikling samt for å sammenligne, dele erfaring og kunnskap. Videre for å forebygge dersom det f.eks. er spesielle grupper eller områder som en ser er under press til ulike tider.

I følge Bjørge og Carlsson (1999:36-39) er det glidende overganger mellom vanlige vennegrupper til mer rendyrkede gjenger, og vennegrupper kan utvikle seg til mer rendyrkede gjenger. De viser til at spesielt tenåringsgjengers primære behov er mer rettet inn mot tilhørighet i en kameratflokk, med status og identitet. Mange har ulike problemer i forhold til skole, foreldre og jevnaldrende. Den som er leder av disse

gjengene er noe eldre enn de andre, er ideologisk orientert, har vist vilje til å bruke vold, men manipulerer de yngre til å utføre voldshandlinger for å bevise sin plass i gjengen.

Opplevd krenkelse står sentralt i gjenger, der respekt og ære er med å bygge opp en attraktiv identitet (Bjørgero and Carlsson 1999:38). En undersøkelse blant ungdomsskoleelever i Skedsmo kommune viste til at respekt står sentralt i konfliktene som utspiller seg blant ungdommene. For dem handlet begrepet respekt om å oppnå makt og skape frykt hos andre (Bjørgero and Haaland 2001:24). Noen ungdommer sa de var med i en venneklikk som hjalp hverandre om en havner i bråk. Andre igjen definerte den samme venneklikken som en typisk gjeng. De finner imidlertid at for ungdommene er det å kjenne mange en viktig sosial kapital. For gjengmedlemmet er det attraktivt å bli tilkalt da det vil gi anerkjennelse og øke deres respekt og rykte. Dog, det er en ulempe: om en mottar hjelp vil en stå i forpliktelse til selv å stille opp i neste omgang. En kan da ikke velge seg vekk uten frykt for represalier. Gjenytelse er en sentral sosial verdi (Bjørgero and Haaland 2001:26-28).

Det dominerende syn på ungdom har tidligere vært fra et problemperspektiv, men de siste tiårene hevder flere at ungdomsforskning i hovedsak kan deles inn i to grupperinger, 'transition studies' og 'cultural studies'. Den første er mer problemfokuseret der en har sett på betingelsene for en vellykket overgang til voksenlivet. Kulturstudiene har vært rettet mot de unge selv og hvordan de skaper egne normer og verdier gjennom ulike former for jevnalderssosialisering. Her betraktes altså ungdom som meningsproduserende aktører. Likevel, det som kan oppleves som nyttig og vellykket i ungdomstiden er kanskje ikke forenlig med en vellykket overgang til livet som voksen på lengre sikt. Det vil si at nåtid (being) og fremtid (becoming) i de unges liv kan stå i motsetningsforhold til hverandre (Sletten 2011:19-23). I lys av dette kan deltakelse i en tenåringsgjeng bidra til produsering av avvikende normer (eks. kriminalitet, rusmisbruk) som kan føre til marginalisering i voksenlivet.

Forskningslitteraturen på gjenger er grovt sett delt inn mellom studier som plasserer gjengdeltakelse i en vid samfunnssammenheng og forskning som avgrenses til å fokusere på gjengdeltakelsen og dynamikken innad i gjengen. Årsakene til gjengdeltakelse forklares både med strukturelle forhold som arbeidsløshet, klassesilhørighet, innvandring, nabolag eller annen forklaring på sosial og økonomisk marginalisering og

med individuelle forklaringer som personlige problemer og familiesituasjon. Videre viser forskningslitteraturen til at nabolag og stedstilhørighet ofte er viktigere enn ungdommens etniske familiebakgrunn ved gjengdeltakelse. Andre studier viser til at de fleste ungdommene mener at påvirkning fra andre unge i nabolaget utgjorde vesentlig forskjell for egen gjengdeltakelse (Lidén and Sandbæk 2009:33). Flere studier i Oslo viser til at gjengdannelsen var i sentrum med nettverk over flere bydeler (Andersen 2000 i Lidén and Sandbæk 2009:37).

I Norge er det ingen statistikk over omfanget av tenåringsgjenger og en statistikk vil være avhengig av om man følger de samme kriteriene for definisjon av en gjeng. Kriminalitetsstatistikker viser imidlertid til at fenomenet gjeng er begrenset i Norge. Det overveldende flertallet av ungdom i Norge er veltilpasset når det gjelder familie, skole, vennskap og fritid, men en liten gruppe ungdommer skiller seg i forhold til flere risikofaktorer (Ung i Norge og Ung i Oslo NOVA 2002 og 2006 i Lidén and Sandbæk 2009:30). Fra gruppen med risikoungdommer er det vi finner flest av dem som rekrutteres til gjenger eller kimen til gjengdannelse. Som nevnt er spesielt tenåringsgjengers primære behov mer rettet inn mot tilhørighet i en kameratflokk, med status og identitet. Og en vet at mange av ungdommene som deltar i gjenger har ulike problemer i forhold til skole, foreldre og jevnaldrende (Bjørge and Carlsson 1999:36-39).

Ifølge Lien (2011:66-67) vil nøkkelhendelser, tilfeldigheter og relasjoner kunne ha betydning i tillegg til sårbarhetsfaktorene, men det finnes ikke noe entydig hovedforklaring på hvorfor noen går inn på en kriminell løpebane. Hun viser til at i nyere forskning ser en at andregenerasjonsinnvandrere har en høyere risiko for å bli rekruttert inn i en gjeng enn den nasjonale ungdommen. Migrasjon kan føre til krysspress der foreldrene kan miste sosial kontroll og kompetanse i et fremmed land.

Når en ser på omstendighetene eller motivasjon for gjengdeltakelse, kan det slik være nyttig å bruke betegnelsene push- og pullfaktorer. Pushfaktorer viser til de negative faktorene som bidrar til å skyve ut/støte ut, der pullfaktorer er de faktorene som tiltrekker/ drar en mot noe som oppleves som positivt eller attraktivt (Bjørge and Carlsson 1999:69). F.eks. kan ulike risikofaktorer som vanskelige hjemme- eller skoleforhold være pushfaktorer, der pullfaktorer inn mot gjengen kan være søk etter anerkjennelse og tilhørighet.

2.2. Å høre til – om sosial identitet

Identitet og identitetsutviklingen er spesielt viktig i tenårene og sentralt i forståelsen av gjengdeltakelse. Richard Jenkins (2008) hevder at vår identitet først og fremst er et spørsmål om hvem som er hvem. Det krever en forståelse av hvem vi er, hvem andre er, de andre om hvem vi er, vi om hvem de andre tror de er, osv. Det blir en multi-dimensjonal klassifisering av menneskets verden og vår plass i den både som enkeltindivid og i fellesskapet. Dette innebærer en prosess knyttet til kriterier om forskjeller og likheter (Jenkins 2008:5). Vår kollektive identitet er slik i konstant berøring med vår personlige identitet og visa versa.

Identitet kan dermed bli sett på som et spørsmål om å konstruere seg selv, sin sosiale identitet. Ditt image vil fortelle hvem du er og ønsker å bli identifisert med. Imaget kan sees på som en maske som brukes til å fremheve og synliggjøre hvem du er. Masken kan skiftes ut og er et uttrykk for hvem man er akkurat her og nå og symboliserer ulike stilarter med preferanser, interesser og verdistandpunkt. Det er en kontinuerlig livslang prosess å konstruere seg selv, der ungdomstiden er spesielt hektisk (Frønes 1992 i Haaland 2000:58). Masken kan altså være ulik overfor ulike personer til ulike tider. Den kan vise hvem en har tilhørighet med samtidig som den kan markere ulikhet og avstand fra «de andre». Identitet blir slik konstruert i felleskapet i en kontinuerlig livslang prosess.

Goffman (1969) belyser samhandling på mikronivå der sosiale situasjoner kan sees på som iscenesatte forestillinger. Både som enkeltperson eller del av grupper tar en i bruk ulike virkemidler for å presentere et budskap, der de ulike handlingene gir mening. Slik kan en forestille seg at vi alle spiller roller på en scene og fremhever det vi vil andre skal se på gitt tid og sted, samtidig som vi forventer å bli verdsatt for den vi da er av «de andre». Han mener at mye av samhandlingen i det offentlige rom er lagspill, og vi opptrer med ulike virkemidler som f.eks. dramatisering. Dersom vi følger Goffmans mikroperspektiv kan det offentlige rom sees på som teaterscenen der gjengen viser frem hvem de er. Der kan de vise samhandling med atferd, språk, tegn og symboler for å understreke og spille ut sine roller. Dette for å gi publikummet (omgivelsene) en bestemt opplevelse (Goffman 1969). På dette viset kan ungdomsgjengen vise sin fellesidentitet og samtidig markere grenser mellom oss og de andre enten det er i skolegården, bysentrum eller andre steder. Gjengen kan dermed sees på som en

utgruppe som trenger inngruppen (de andre) til å forsterke sin indre solidaritet, samhörighet og selvidentitet (Bauman and May 2004:44). I gjenger kan brudd på normer være et mål i seg selv og stigmaet bidra til å styrke gjengfelleskapet. Slik kan en gjeng spille ut sitt image med atferd, tegn og symboler for å understreke hvem de er overfor omgivelsene der fellesidentiteten blir styrket i møte med «de andre».

Dominelli (2002) viser til at identiteten blir skapt, omsatt, gjenskapt og reomsatt gjennom interaksjon i det sosiale felleskapet. Identiteter er flytende og foranderlig. Da det er ulikhetene som markerer et individ eller gruppe fra en annen, vil det være motpoler i opposisjon til hverandre der den ene blir identifisert som mer ønsket enn den andre i et sosialt hierarki. Det blir en «oss» - «de andre» forestilling om hvordan en svarer på gitt plassering i samfunnet som regel blir langs to akser: tilpasning / akseptering eller motstand/ avvisning. Hun er opptatt av hvordan ekskluderende prosesser og undertrykkende dynamikk er knyttet til identitetsutvikling i all sin kompleksitet. Videre at undertrykking kan konstruere spesielle identiteter som holder personene «på deres plass», men at individene kan utfordre konstruksjonene om dem selv og etablerer nye identiteter om hvem de er eller vil være (Dominelli 2002:37-58). Dersom en ser på gjengdeltakelse med dette perspektivet kan en kanskje tenke at noen ungdommer som ikke tilpasser seg den gitte plasseringen i samfunnet, som opponerer, kan forstås som en reaksjon eller motstandskultur på ekskluderende prosesser der de søker etter en ny identitet om hvem de er eller vil være.

Som nevnt er vår identitet flytende og påvirket av rom, tid og sted. Ifølge Gieryn (2000:464) er et sted en geografisk lokalisering, har fysisk form og med mening. Med dette mener han at rom blir til et sted når menneskene knytter mening til rommet. Han viser til at steder er viktig for politikk og identitet, for historie og fremtid, for ulikhet og samfunn. De stabiliserer og gir holdbarhet til sosiale strukturerte kategorier, på forskjeller og hierarki. Steder er også plasser for interaksjon mellom mennesker som danner nettverk og kollektive handlinger, samt omslutter og sikrer kulturelle normer, identiteter, minner og verdier. Men steder bidrar også til å forsterke hierarki ved å utvide eller nekte livsmuligheter til grupper lokalisert i velgjørende eller skadelige steder. Der en bor har dermed betydning for identiteten, tilhørighet og sosiale felleskap. F.eks. har mye litteratur om etnisitet fokusert på segregering i urbane nabolag der deres fysiske, sosiale og kulturelle forringelse har gjort det vanskelig for beboerne å endre

sine livsbetingelser (Gieryn 2000). Når det gjelder ungdom viser forskning at nabolag og stedstilhørighet er viktigere enn ungdommens etniske familiebakgrunn ved gjengdeltakelse og at de fleste ungdommene mener at påvirkning fra andre unge i nabolaget utgjorde vesentlig forskjell for egen gjengdeltakelse (Lidén and Sandbæk 2009:33).

Ungdommer har lang tradisjon i å bruke offentlige rom enten det er i nærmiljøet eller bysentrum. Det kan være ungdommer som står og 'henger' uten noe annet formål enn at de prater med hverandre og andre ganger tar de i bruk området til ulike aktiviteter. I dette utvikler ungdommene en jevnaldersosialisering som er viktig for identitetsutvikling og sosial tilhørighet. Det å 'henge' kan for utenforstående se ut som meningsløst, men for ungdommene er det kommunikasjonen, relasjoner og tilhørigheten som står i sentrum. Parallelt skjer en differensiering og posisjonering. Det å høre til med noen og velge vekk andre (Andersson 2006:51-53). Slik kan ungdommer teste ut ulike roller i samhandling med andre jevnaldrende og omgivelsene, noe som igjen påvirker identitetsutviklingen og kan gi grobunn for ulike former for sosiale fellesskap, herunder også gjengdannelse.

Offentlige rom kan defineres som en sosial arena for *"symbolic display and self representation"* (Staelhi 1996 i Davis, Davis et al. 2004:105). Det offentlige rom blir regulert av normer om hvordan en skal oppføre seg, og brudd på disse normene kan medføre en stigmatisering, å bli stemplet. Howard Becker viser i boken *Outsiders*, hvordan noen blir avvikere nettopp ved å bli stemplet som det (Becker 1963:9 i Jenkins 2008:96). Denne boken har vært blant de mest sentrale i utviklingen av forskning på gjenger, men også når en ser mer generelt om ungdom. Også Goffman var i sin tid tilknyttet Chicagoskolen der Becker utviklet sin stemplingsteori. Han hevdet at det som for noen vil være en stempling, eller stigma som de ikke ønsker, vil andre igjen ønske velkommen (Goffman 1968). For ungdomsgjenger vil det å favne om sin annerledeshet og brudd på normer kunne være et mål i seg selv og bidra til å styrke gjengfellesskapet. For eksempel kan konsekvensen ved å bruke begrepet gjeng da i seg selv føre til en stigmatisering som bidrar til både å styrke og skape gjengfellesskapet. Stigmatisering kan påvirke de unge i deres tilknytning til gjenger og de er da svært klar over frykten omgivelsene kan ha for dem (Andersson 2000, 2006 i Lidén and Sandbæk 2009:29).

Også det å være i konflikt med omgivelsene kan bidra til en stigmatisering. Det å være i konflikt kan bidra til «oss» -«de andre» pregede strukturer med differensiering av ungdomsmiljøet, der konfliktene både splitter og forener og skaper dermed både allianser og sosial avstand (Haaland 2000:13). Mead har laget et skille mellom 'I' og 'me', der den interne og eksterne dialogen sammen er dynamoen i sosialt liv. Med dette mener han forholdet mellom to typer dialog, den som er inne i personen selv (samtalene med seg selv og om hvem en skal være og hva en skal gjøre) og samtalene mellom person og omgivelsene (Jenkins 2008:47-48, 62-64). I dette feltet skapes og endres identiteter i en livslang kontinuerlig prosess.

Samtidig vil vår egen forståelsen av makt og undertrykking være viktig for å forklare hvordan det påvirker både individer, grupper og lokalsamfunn. Det gjør at vi må ha en kritisk forståelse av identitet, forskjeller og ulikheter. Identitet handler om å høre til, om hva en har til felles med andre mennesker og hva som gjør deg annerledes fra andre (Weeks 1990:98 i Dalrymple and Burke 2006). Å være deltaker i en gjeng er å være del av et sosialt felleskap, ofte med felles identitet der egen identitet blir styrket i fellesskapet. Innad i gjengen vil marginaliserte ungdommer kunne få følelsen av å høre til og bety noe, og det har det kanskje ikke opplevd før. Nå er de noe (Bjørgo and Carlsson 1999:89).

2.3. Se meg – om anerkjennelse

Axel Honneth (2008) hevder at utvikling av identitet blir påvirket av sosiale relasjoner og at fravær av anerkjennelse fører til ulike former for ringeakt som igjen påvirker identiteten «*Mennesket er avhengig av å erfare anerkjennelse for å kunne være menneske*» (Honneth 2008:145). Han baserer sin anerkjennelse-teori på sosialpsykologen Mead, psykoanalytikeren Winnicott og filosofen Hegel. Anerkjennelse er i følge Honneth et grunnleggende menneskelig behov, og et godt liv er avhengig av anerkjennelse for å utvikle en positiv identitet med selvtillit, selvrespekt og selvverdsettelse. En må kjempe for anerkjennelse i ulike sosiale felleskap, interaksjonssfærer, og slik knytter han anerkjennelse til samfunnets tre sfærer: den private, den rettslige og den solidariske sfære.

Den private sfæren omhandler primærrelasjonene der kjærlighet og vennskap er sentralt. Den er knyttet til emosjonell hengivenhet som gir selvtillit. Den neste sfæren, den rettslige, viser til utvikling av rettigheter og moralsk tilregnelighet. Denne sfæren danner grunnlaget for kognitiv respekt, selvrespekten. Verdifelleskapet eller solidariteten er den siste sfæren. Den blir knyttet til sosial verdsetting av den enkeltes ferdigheter og egenskaper. Anerkjennelsen her bidrar til selvverd. Mangel på anerkjennelse i sfærene fører til ulike former for ringeakt. Det være seg mishandling i form av å bli slått eller ydmyket, noe som truer din fysiske integritet. Den neste er knyttet til rettighetsberøvelse og ekskludering der din sosial integritet blir truet. Innenfor den siste sfæren, handler ringeakten spesielt om nedverdiggelse og krenkelse der din verdighet og ære er truet (Honneth 2008:101-148).

Han hevder at ringeakt fører til ydmykelse og sosial fornedrelse som er like truende for menneskets identitet som faretruende fysiske sykdommer (Honneth 2008:144). De to siste sfærene er spesielt interessant når vi ser på ungdom og gjengdeltakelse der ringeakten kan true selvrespekt og den sosiale integriteten, samt selvverdsettingen i form av ens ære og verdighet.

Arne Klyve (2009) tar i boken «*Sinte unge menn*» utgangspunkt i Honneths teori om anerkjennelse og hevder at «*vold er den avmektiges svar på manglende anerkjennelse*» (Klyve 2009:59). Han hevder at den økende sosiale uro på skolen og i gaten, kan tolkes som kamper for anerkjennelse, respekt og verdighet. Ungdommer vil forme mye av sin sosiale identitet eller verdighet blant venner, og påvirkningen øker spesielt i alderen 13-17 år (utforskningsårene). Barn og unge har tre bein å stå på: hjem, skole og venner. Å lykkes og anerkjennes for den de er på minimum et av områdene, vil kunne veie opp for manglende anerkjennelse innenfor de andre områdene. De som sliter på alle tre områdene vil være i høyrisiko (Klyve 2009:69,90-91).

Follesø (2010) hevder i artikkelen «*Ungdom, risiko og anerkjennelse. Hvordan støtte vilje til endring?*» at anerkjennelse er viktig for hvordan voksne støtter ungdommer i endringsprosesser. Hun baserer seg på Honneths anerkjennelse-teori knyttet til funn fra et forskningsprosjekt blant ungdom i risiko. De finner der blant annet at ungdom og de voksne som jobbet med utsatt ungdom, beskriver risiko og utenforhet ulikt. Der

ungdommene er opptatt av følelser som ensomhet og å være annerledes, så de voksne på ungdommenes aktiviteter i form av kriminalitet, skoleskulk og isolasjon. Ekskludering fra omgivelsene var merkbart for ungdommene enten det skyldes passiv unnlattelse eller aktiv utestengning. Hvordan andre møter dem blir knyttet til endring i eget liv. Det å få anerkjennelse gjennom måten en er på, eller det å bli møtt med en anerkjennende væremåte, vil i seg selv kunne bidra til endring (Follesø 2010:83-84).

Nancy Fraser kritiserer imidlertid Honneths teori for å være tilslørende. Hun mener den i for stor grad knyttes opp mot identitetspolitikk der økonomisk ulikhet og urettferdighet blir oversett. Det blir en psykologisering av forhold som må spores tilbake til samfunnsmessige og materielle forhold. Hun underkjenner ikke anerkjennelsens betydning, men hevder at både anerkjennelse og fordeling er to rettferdighetsdimensjoner som må integreres i en felles forståelsesramme (Fraser 2007 & 2009 i Askheim 2012:170-173). I dette ligger at en må ha en omfordelingspolitikk som blant annet forsøker å veie opp mot urettferdighet. Dersom en ser på skolesystemet og f.eks. hvordan karakterpress kan bidra til både rangering blant jevnaldrende men ikke minst kan legge barrierer for livsutfoldelse ved slik å hindre tilgang til utdanning og arbeidsliv.

Anerkjennelsesbegrepet handler om betingelser for det gode liv, der et rettferdighetsbegrep handler om like muligheter. Begge begrepene inngår i et overordnet solidaritetsbegrep (Klyve 2009:106). Dette sammenfaller med Dominelli (2002) som hevder at det er viktig å ha en holistisk tilnærming i møte med mennesker. Hun viser til at ved å ha en anti-undertrykkende praksis ser en både på personlige, organisatoriske og kulturelle dimensjonene i en persons liv. At en må se aktørene i sammenheng med et bredere perspektiv knyttet til strukturene rundt.

Om vi har med oss dimensjonen på strukturnivå og deretter tar utgangspunkt i Honneths teori når en ser på gjengdeltakelse, vil f.eks. sosial marginalisering kunne bidra til krenkelse i form av ekskludering, opplevelsen av å ikke bli sett og få delta. Ekskluderingen fra majoritetssamfunnet kan føre til tap av selvrespekt og selvverdsetting. Som konsekvens kan ungdommene bli dradd mot å jakte på anerkjennelse og respekt andre steder, som i det sosiale felleskapet en gjeng kan være.

Samtidig vil også omgivelsene se på dem på en ny måte. Kanskje med frykt, men de er i alle fall ikke lengre usynlig. Axel Honneth (2008) hevder videre at mennesker er avhengig av å erfare anerkjennelse for å kunne være menneske og et godt liv er avhengig av anerkjennelse for å utvikle en positiv identitet med selvtillit, selvrespekt og selvverdsettelse.

Å høre til og være del av et fellesskap blir slik viktig. Det å falle utenfor det sosiale fellesskapet, marginalisering, er å falle utenfor den felles meningsverdi i små eller store samhandlingssystem (Martinussen 2008:84). I samfunnet kan det være ulike kulturer eller subkulturer som kan bidra til marginalisering. Men en kultur er dynamisk da verdier og praksis er i stadig endring. En utfordring blir å hjelpe lokalsamfunnet til å engasjere seg i prosessen for kulturell endring på en reflektert og utviklings-støttende måte (Tesoriero 2010:124-125). Dette kan sees i sammenheng Nancy Frasier's kritikk hvor en må ta med de samfunnsmessige og materielle forholdene og se det i sammenheng med aktørene. Tenåringsgjenger har ofte sitt utspring i nærmiljøet og dette viser betydningen av å forstå dimensjonene innenfor både aktør- og strukturnivå og den gjensidige påvirkningen de har på hverandre.

Å være velkommen er en betingelse for et godt liv med selvtillit, selvaktelse og sosial identitet. De unge som blir skjøvet ut av fellesskapet, søker seg gjerne mot outsidersmiljøene for å høre til et sted. Her kan de få respekt og anerkjennelse for talenter som ikke har gitt uttelling i normalsamfunnet (Klyve 2009:31-32). Anerkjennelsen de får for ferdigheter og egenskaper som opparbeides innad i gjengfellesskapet, kan betraktes som en form for 'subkulturell kapital'. Noe av utfordringen er å finne ut hva vi tilbyr de unge som alternativ til dette.

2.4. Sosial kapital – et nøkkelbegrep innenfor samfunnsarbeid

Sosial kapital er et nøkkelbegrep innenfor samfunnsarbeid (Minkler and Wallerstein 2005) og interessant i forhold til tenåringsgjenger med problematferd.

Sosial kapital er et flerdimensjonalt begrep som kan ha ulik betydning, men handler generelt om mengde av og kvaliteten på de sosiale båndene folk har (Sund 2010:17). Fellesnevneren i begrepet er at sosiale relasjoner inneholder ressurser. «*Det er ikke hva du vet, men hvem du kjenner*» (Woolcock 2001:11 i Sund 2010:9). Sosial kapital må

sees i kontekst der strukturelle og materielle forhold, økonomisk, human og sosial kapital henger sammen og er vevd inn i hverandre (Thorød 2010:74). Kritikken mot begrepet er derimot at det både er løst definert og blir operasjonalisert lemfeldig (Sund 2010:22-23). Holland har kritisert begrepet i forhold til at det kan endres til akkurat det vi ønsker å sette fokus på, som et «*rubber sheet concept*», der begrepet fremdeles er uavklart og diskusjonen rundt vedvarende viktig (Holland 2008 i Backe-Hansen and Hydle 2010:11).

Sosial kapital som tilnærming lar oss studere «*i hvilken grad, og under hvilke vilkår, sosiale forbindelser utgjør viktige ressurser. Dernest retter denne tilnærmingen oppmerksomheten mot forhold som bidrar til at slike ressurser skapes, vedlikeholdes eller nedbrytes. Dette fører til ny kunnskap om hvilken betydning forskjeller i sosial kapital har for befolkningens velferd.*» (Hvinden og Gissing 2005 i Sund 2010:26). Sivilsamfunnsperspektivet, nettverksperspektivet, det institusjonelle-perspektivet og synergiperspektivet er alle ulike måter å se sosial kapital på. De viktigste forskjellene er at det første handler om lokalsamfunnsstrukturer, den andre om individer og grupper, den tredje vektlegger makronivå og den fjerde forsøker å forene nettverks- og det institusjonelle-perspektivet (Sund 2010:14-16). Nettverksperspektivet retter fokus mot individer og grupper og vektlegger at sosial kapital relasjoner kan ha både negative og positive konsekvenser (Sund 2010:15). Å opparbeide en negativ sosial kapital kan bl.a. knyttes til om en har venner i et belastet miljø med kriminalitet og rusmiddelmissbruk (Sletten 2011:16).

Sosial kapital finnes altså på både individ-, gruppe- og systemnivå. Det er mange teoretisk bidrag men ingen felles enighet eller definisjon om hva som legges i begrepet (Backe-Hansen and Hydle 2010, Sund 2010). I «*the forms of capital*» fra 1986 hevder Bourdieu at den sosiale kapitalen er en ressurs som tilfaller medlemmene i et nettverk og ekskluderer de som står utenfor. Han viser til tre ulike former for kapital: sosial, kulturell og økonomisk kapital som alle kan omsettes til makt på ulike arenaer. Kulturell kapital er knyttet til ressurser som språk, atferd, kunnskap og sosiokulturelle ferdigheter, der økonomisk kapital er de materielle og økonomiske ressursene vi råder over. Han ser den sosiale kapitalen som en ressurs for medlemmene i et nettverk og ekskluderer de som står utenfor. Sosial lagdeling og reproduksjon av makt og økonomisk kapital blir opprettholdt (Sund 2010:10-11).

Coleman (1988) derimot hevder at sosial kapital er et fellesgode der sosial kapital er ressurser som er innvevd i relasjonene mellom aktørene. Forpliktelse og forventning om gjenyttelse er ifølge Coleman en form for sosial kapital. Han viser til at ressursen ligger i strukturen i relasjonene mellom aktørene og hevder det er tre ulike former for sosial kapital: forpliktelser og forventninger mellom aktørene, informasjonsutveksling/kanaler, og sosiale normer med sanksjoner (Coleman 1988:102-105). Som nevnt er tjenester og forventning om gjenyttelse en sentral sosial verdi i gjengen og det å kjenne mange en viktig sosial kapital (Bjørge and Haaland 2001:26-28).

Putnam er inspirert av Coleman og den som oftest brukes som teoretisk rammeverk. Han hevder den sosiale kapitalen blir et fundament for et velfungerende samfunn, da det får menneskene til å samarbeide til kollektivets beste. Han trekker et skille mellom to ulike typer sosial kapital: bonding (sammenbindende) og bridging (brobyggende) (Sund 2010:10-17). Ved bonding er det nettverk med sterke bånd innad i en gruppe preget av gjensidighet, og solidaritet mellom medlemmene. Det er f.eks. familie og nære venner som gir støtte i hverdagen, «*getting by*». Ved bridging er det utadvendte nettverket med svakere strukturer preget av sosial kontakt, informasjonsutveksling, samhandling og tillit mellom ulike grupper. Denne er viktig for å komme seg frem i livet, «*getting ahead*» (Sund 2010:17). I forhold til det lukkede felleskapet som gjengen er, kan en tenke seg at de blir nært knyttet til hverandre, at det blir et bonding nettverk.

Når noen ungdommer har et svakt bonding nettverk, vil det være viktig å tilrettelegge for å styrke nettverket. At andre voksne rundt er stabile, trygge og tydelig voksne som er til stede for at ungdommene gradvis kan opparbeide tillit. Herunder kan nevnes linking, eller nivålenkende, som utfyller bonding og bridging. Det er en form for sosial kapital som eksisterer mellom enkeltindividet og samfunnets formelle institusjoner. Det er normer og tillitt i vertikale sosiale forbindelser som f.eks. mellom individ og stat, og har et klart maktaspekt (Woolcock 2001, Szreter 2002, Szreter og Woolcock 2004 i Sund 2010:18). Eksempel her kan være lærere, politi, barnevern, m.m.

Sosial kapital er lite utforsket blant barn og unge, og studier har tatt lite hensyn til barns eget nettverk og at barn relaterer seg til mer til jevnaldergrupper enn nabolaget som sosial ressurs (Morrow 1999, Fahmy 2004 i Backe-Hansen and Hydle 2010:92). Schaefer-McDaniel (2004) introduserer et nytt rammeverk for å se på sosial kapital

blant ungdom og viser til tre elementer som må sees i sammenheng med hverandre: Sosiale nettverk/interaksjoner og sosiabilitet, tillit og gjensidighet og opplevelse av tilhørighet og stedstilknytning. Hun begrunner dette med at barn og unge må sees på som agenter i eget liv, og at de fra tidlig skolealder har sosiale nettverk som de får støtte fra og kan utnytte (Schaefer-McDaniel 2004 i Thorød 2010:68). Sosial kapital er et tøyelig begrep, men handler altså generelt om relasjoner, tillit og nettverk, som er viktig i forståelsen av gjenger og samfunnsarbeid generelt.

Holland et.al. (2007:110) viser til at steder har sterk betydning for barn og unges utvikling av sosial kapital. Selv om sosial kapital kan begrense ungdommer til lokalsamfunnet og hjemsted, kan det også gi et godt grunnlag og drivkraft for å komme seg videre. Gode bonding (getting by) nettverk kan bidra til å fremme bridging (getting ahead), dvs. at de unge kommer seg videre i livet. Samtidig vil unge som deltar i en gjeng kunne bli marginalisert og opparbeide seg en negativ sosial kapital. At bonding i en gjeng slik kan hemme bridging da andre unge kanskje vil trekke seg unna på grunn av relasjonene de har innad i gjengen.

Sandberg og Pedersen (2006) har i en feltundersøkelse fulgt en liten gruppe marginaliserte menn som solgte hasj langs Akerselva i Oslo. Her finner de en gatekultur som de definerer på følgende vis: «*subkultur som kan utvikle seg i forbindelse med småkriminalitet, bruk og salg av illegale stoffer, slagsmål/vold, protestmaskulinitet. Gatekulturen vokser ofte frem rundt offentlige rom i større byer*» (Sandberg and Pedersen 2006:83). Forfatterne tar utgangspunkt i Bourdieu og viser til at i gatekulturen opparbeider mennene seg en spesiell kompetanse og kunnskap fra gaten som blir omtalt som gatekapital. Gatekapital blir definert som: «*kunnskap, kompetanse, ferdigheter, egenskaper og objekter som tilkjennes en verdi i gatekulturen*» (Sandberg and Pedersen 2006:83). Denne form for kapital vil fremstå som ekskluderende og stigmatiserende på andre sosiale felt og er ikke overførbar til andre områder (Sandberg and Pedersen 2006:82). Mennene opplever slik anerkjennelse for å være i besittelse av gatekapital, men kan oppleve krenkelse og nedverdiggelse om de prøver å tilpasse seg majoritetssamfunnet.

Barn og unge kan ha individuelle risikofaktorer, men relasjonene de har og de omkringliggende arenaene de oppholder seg på, kan fremme eller hemme en positiv

utvikling. En gjeng har som regel en hard kjerne med gråsoner rundt og ungdommene oppholder seg på mange ulike arenaer. De er ikke bare gjengmedlemmer og dette kan utnyttes spesielt i forhold til bridging. Dette sammenfaller med en nettverksorientering i nærmiljøarbeidet som bl.a. handler om å analysere forutsetningene for personlige og totale sosiale nettverk, og iverksette prosesser for å utvikle fordelaktige sosiale nettverk for grupper som står svakt (Garsjø 1987:94-95).

Sosial kapital omhandler som nevnt relasjoner, tillit og nettverk som er viktig i forståelsen av gjenger. Anerkjennelse er betydningsfullt for alle mennesker. For ungdommer vil mangel på anerkjennelse på skolen, hjem eller blant venner, kunne bidra til ulike former for krenkelser som kan føre til at en søker anerkjennelse andre steder, som i en gjeng. Der kan en bli anerkjent for handlinger og kunnskap som er betydningsfull innad i gjengen. Når ungdom med problematferd blir stigmatisert, vil det i seg selv kunne bidra til ytterligere eksklusjon. Men innad i gjengen kan noen kanskje opparbeide en form for sosial kapital, der de kan oppleve anerkjennelse, bli styrket og få respekt ut fra ferdigheter, egenskaper og kompetanse som tilkjennes verdi innad i gjengen og slik bli empowered i fellesskapet.

2.5. Samfunnsarbeid

Samfunnsarbeid er forankret i menneskenes hverdagsliv og har et «nedenfra og opp perspektiv» der menneskene blir sett på som aktivt handlende aktører (Ledwith and Campling 2005:31). Ife og Fiske (2006) hevder at samfunnsarbeid må befinne seg innenfor rammen av menneskerettighetene for å synliggjøre ulikheter, gjennom sosial, kulturell, politisk, økonomisk, personlig og miljømessige forhold.

Samfunnsarbeid bygger en på forståelsen av at samfunn og sosiale strukturerer skapes og endres gjennom menneskers handlinger. I følge fagplan for mastergradstudiet i samfunnsarbeid 2010, blir det tatt utgangspunkt i et menneskesyn der menneskene er handlende aktører som kan bedre sine muligheter for sosial deltakelse og utvikle sosiale fellesskap som kan være geografiske, intersemessige eller organisatorisk basert. I samfunnsarbeid ser en bl.a. på betingelser for forhold som skaper eller reduserer sosial deltakelse eller sosial marginalisering.

I et samfunnsarbeid perspektiv ser en altså på vilkår for sosial deltakelse i samspill med dem det gjelder. Ved gjengdeltakelse vil individuelle risikofaktorer ha betydning, men

samtidig vil strukturelle betingelser som skole og nabolag påvirke de unge. Som nevnt viser forskning viser blant annet at nabolag og stedstilhørighet ofte er viktigere enn ungdommens etniske familiebakgrunn ved gjengdeltakelse, og at de fleste ungdommer mener at påvirkning fra andre unge i nabolaget utgjorde vesentlig forskjell for egen gjengdeltakelse (Lidén and Sandbæk 2009:33).

Om en skal oppnå endring kan en ikke bare ta hensyn til individ og gruppe, men også de omliggende strukturene (Ledwith and Campling 2005:93). Det innebærer at en må ta med de samfunnsmessige og strukturelle forhold som holder både personer og grupper nede i avmakt (Askheim 2012:166). Styrking av enkeltindividene er altså viktig, men utilstrekkelig. Makt og undertrykking er slik viktige aspekter ved samfunnsarbeid. Å forstå makt og undertrykking hjelper oss til å forklare dynamikken ved maktrelasjoner og hvordan det påvirker individer, grupper og lokalsamfunn. Dette gjør at en må ha en kritisk forståelse av identitet, mangfold og ulikheter (Dalrymple and Burke 2006:44).

Slik blir det viktig å ha en kritisk fremgangsmåte. Ledwith (2005) hevder at en må ha en kritisk 'praxis'. Praxis blir definert som: "*a unity of theory and practice, which, in community development, involves theory granted in action, the link between knowledge and power through critical consciousness which leads to critical action.*" (Ledwith and Campling 2005:xv). I endringsarbeid er det flere nivåer en må ta hensyn til samt at det må være en jevn balanse mellom nivåene. Nivåene er:

- det individuelle
- små ansikt til ansikt grupper
- institusjons/struktur nivået
- storsamfunnet

Hvert nivå må inkludere en analyse av makt og dis-empowerment, av forskjeller, ulikheter og en ikke diskriminerende praksis (Hope and Timmel 1984:21 i Ledwith and Campling 2005:93-84). I følge forskning kan deltakelse i gjenger knyttes til risikofaktorer både på aktør- og strukturnivå, noe som viser betydningen av å analysere på flere nivå da de strukturelle betingelsene er i et dynamisk forhold til aktørene og vilkårene for deltakelse i tenåringsgjengene.

Minkler & Wallerstein (2005:34-35) viser til at det ikke finnes en ensartet modell for samfunnsarbeid, men fremhever noen nøkkelbegrep. Herunder deltakelse, kritisk bevissthet, sosial kapital og empowerment. Empowerment blir definert på litt ulikt vis, men kan sees på som mobilisering av egen kraft, av 'power'. Begrepet er tett knyttet mot en prosess for å bli kritisk og denne kritiske bevisstgjøring involverer en forståelse av makt og hvordan det påvirker våre liv (Ledwith and Springett 2010:19).

Empowerment er et flerdimensjonalt begrep der fokus må rettes mot både mikro -og makronivå. Dvs. at individene må bli i stand til å se mulighetene for å bedre sin situasjon samtidig som rammebetingelsene må endres (Askheim and Starrin 2007:43).

Bracht (1990:86-90) skiller mellom psykologisk empowerment og kollektiv empowerment. Kollektiv empowerment handler om å delta i handlinger i fellesskap med andre som bidrar til å endre betingelser for deltakelse, men samtidig også til økt psykologisk empowerment. Den psykologiske blir knyttet til individene der en oppnår en subjektiv opplevelse av større kontroll over eget liv.

En del av ordet empowerment, er 'power'. 'Power' kan bety både makt, styrke og kraft på norsk. Utfra dette vil begrepet fremstå som et treleddet begrep: styrke, kraft og makt, og blir både en målsetting og et virkemiddel for å nå målet (Askheim 2012:21).

Power (makt/kraft/ styrke), kan brukes på både positive og negative måter og det kan skilles mellom tre ulike former for power: power over, power to og power of (French 1985 i Dominelli 2002:17-18).

Power over er en betegnelse for dominerende forhold. Å ha makt over noen kan oppfattes som negativt, men er nødvendig bl.a. for det offentlige til å sette grenser overfor ungdom med problematferd. Samtidig kan det settes rammer for å gi mulighet til å iverksette en dialog med ungdommene. En slik dominant relasjon innad i en gjeng kan være lederen som har makt i gruppen, og setter «spilleregler» f.eks. opptakskrav, represalier, etc. Gjengen kan også oppleve å ha, eller prøve å opparbeide, makt over andre ungdommer som er utenfor gjengen. Denne maktrelasjonen vil da trolig handle om frykt, noe som er bevisst for å oppnå en maktposisjon.

Power to relasjoner handler om å styrke personers eller gruppens egen kraft til handling og endring. Det kan være å gi tilbud om f.eks. alternativ opplæring for å øke kunnskap

(og dermed styrken/makten) til den enkelte eller gruppen. Denne relasjonen kan kanskje brukes for å nå inn med alternative handlingsmåter for gjengdeltakerne. Sett fra innsiden i gjengen vil enkeltpersoner eller gjengen, kanskje lære opp hverandre i ferdigheter som har betydning innad i gjengen og slik styrke de andre. Bl.a. opplæring og utøvelse av kriminalitet.

Power of handler om kollektiv styrke som blir konstruert i felleskap med andre. Som oftest når personer kommer sammen med en felles mening (Dominelli 2002:17-18). En gjeng kan styrke seg selv i samhandling med hverandre, og på dette viset bli empowered som gjeng. Utad skaper en gjeng med problematferd frykt, noe som i seg selv kan være et mål og igjen styrke gjengfellesskapet.

Som nevnt kan empowerment i grupper være på både individuelt nivå som selv-empowerment, eller på gruppenivå som kollektiv empowerment. Disse to nivåene samhandler med hverandre, men ikke nødvendigvis på samme tid (Bracht 1990, Dominelli 2002:117). Sett fra innsiden av en gjeng, vil deltakere i gjengen kunne bli empowered som individ samtidig som gjengen blir empowered, får kraft innenfra, i fellesskapet. En utfordring blir da hvordan gjengen kan bli «dis-empowered» samtidig som empowerment som prosess kan brukes som virkemiddel for å vise vei ut av gjengdeltakelse og tilrettelegge for et alternativ til gjengdeltakelse.

I følge Freire (1999) er den beste måten å hjelpe mennesker på å stimulere til kritisk bevisstgjøring gjennom dialog, slik at de selv reflekterer over egen situasjon og mulige måter å håndtere den på. Ved bruk av dialogisk handlingsteori som fremgangsmåte kan mennesker bli bevisste, få selvtillit, få kunnskap og skape endring. Forutsetninger for dialogen er at utrygghet og passivitet blir redusert, det blir utviklet et fellesskap av likeverdige deltakere, en får støtte til å bygge opp identitet og selvaktelse, og at en blir møtt med forventninger og gitt ansvar (Freire 1999). Overfor gjengdeltakere er det nødvendig å sette grenser (power over), noe som kan fremstå som selvmotsigende i forhold til å utvikle et fellesskap av likeverdige deltakere. Samtidig kan disse rammene skape trygghet for de unge, da det blir forutsigbart og skaper rom for de andre forutsetningene som bør være tilstede i en dialog for å oppnå endring.

Ekskluderende prosesser og undertrykkende dynamikk kan knyttes til identitetsutvikling. Undertrykking kan konstruere spesielle identiteter som holder

personer på deres plass, men individene kan utfordre konstruksjonene om dem selv og etablere nye identiteter om hvem de er (Dominelli 2002:37-58). Slik sett kan gjengdeltakelse kanskje også forstås som en motstandskultur, eller opponering, mot ekskluderende prosesser for å søke etter en ny identitet om hvem de er. Dette er viktig for å forstå og se i sammenhengen med de individuelle og strukturelle betingelsene, og ta med i et endringsarbeid via dialog og bevisstgjøring.

Samfunnsarbeid, lokalsamfunn og sosiale nettverk er begreper som gjerne er nært knyttet til hverandre. Et nærmiljø og lokalsamfunn viser til de nære daglige omgivelsene og omfatter både sosiale og fysiske forhold. Det er samspillet mellom mennesker og mellom menneskene og deres fysiske miljø (Garsjø 1987:61). Barn og unges oppvekstmiljø er viktig for utvikling av en positiv identitet. Etter en gjennomgang av studier som omhandler nærmiljø og lokalsamfunn nevnes følgende faktorer for gode oppvekstmiljø (Thorød 2010:73):

- *«blandet befolkning, både etnisk og økonomisk/ klassemessig*
- *felles verdier og mål for utvikling av nabolaget- gjerne fremmet gjennom lokale medier*
- *felles holdninger til formell kontroll med barna*
- *tilgang til organisasjoner og aktiviteter*
- *møteplass på tvers av generasjoner»*

Gode oppvekstmiljø for barn og unge bidrar til gode nettverk som gjør at barn og unge står bedre rustet til å knytte nye kontakter og opparbeide seg gode bonding nettverk (getting by). Det vil da kunne bidra til å fremme bridging (getting ahead) senere.

Som vi ser kan sosiale nettverk betraktes som et mangesidig samlebegrep som er ment å gi en beskrivelse av forholdet mellom mennesker. Det beskriver en annen type bånd enn det som dekkes av begreper som for eksempel grupper. Beskrivelsen viser til både det nett av bånd som en person har til andre mennesker, samt til det totale nett av slike bånd i et lokalmiljø (Garsjø 1987:86). I dag vil slike sosiale nettverk være utvidet til bl.a. sosiale medier som for eksempel Facebook, etc.

Årsakene til gjengdeltakelse kan som nevnt forklares med både individuelle og strukturelle forhold, der nabolag og stedstilhørighet er viktig. Ved samfunnsarbeid kan

en se på betingelsene for gjengdeltakelse, herunder både nærmiljø, sosiale nettverk, individuelle og strukturelle forhold, der omgivelsene er i et konstant samspill med gjengen hvor rom, tid og sted er sentrale faktorer. Å være deltaker i en gjeng er å være deltaker i et sosialt felleskap. «*Felleskap og deltakelse er uløselig knyttet sammen. Slik sett kan vi si at sosial deltakelse forutsette noen individuelle betingelser, noen strukturelle betingelser, en sosial orientering og en opplevelse av tilhørighet og anerkjennelse.*» (Henriksbø and Sudmann 2011:52-53).

3. METODE

Det å finne ut noe og sikre at det vi finner ut er holdbart, er de to hovedoppgavene en har som forsker. Avhengig av hva, hvordan og hvem en undersøker vil en alltid være både tilskuer og deltaker i undersøkelsen. Deskripsjon av det sosiale fenomenet går analytisk og logisk forut for forklaring og forståelse (Album, Hansen et al. 2010:9,142). I dette kapitlet redegjør jeg for min forforståelse, forskningsetiske hensyn, valg av forskningsdesign, intervju, utvalg og prosedyre, validitet og reliabilitet, og tilslutt analysering.

3.1. Forforståelse

Motivasjon og engasjement utgjør til sammen en viktig ressurs for forskningsarbeid. Både når det gjelder valg av felt, perspektiv og drivkraft (Alver and Øyen 1997:69). Under visse metodeperspektiver er nærhet og empati en forutsetning for forskningsarbeidet. Men jo nærmere en forsker står sitt felt, desto vanskeligere kan det være å se klart nok. Analytisk distanse er svært viktig da forskningsresultatene kan bli farget av "hjemmeblindhet" ved en for dyp involvering (Alver and Øyen 1997:73). Det sier seg selv at dette er spesielt viktig når det gjelder arenaer der en selv er sentral aktør, noe jeg vil være i mitt møte med ungdommene enten det er på Barnevernvaktens kontor, ute blant ungdommene, eller i samarbeidsfora. Gadamer mener at forforståelse er de forutsetningene vi møter verden med og den er et nødvendig vilkår for at forståelse skal være mulig. I en persons forforståelse inngår det mange komponenter. Blant komponentene er, språk og begreper, trosoppfatninger og forestillinger samt individuelle personlige erfaringer. I møte med andre har vi med oss vår forforståelse, noe vi må ha med for å klare å forstå. Det å forstå noe bygger dermed på visse forutsetninger. Dette står sentralt i hermeneutikken (Gilje and Grimen 1995:148).

I mitt møte med ungdommene trenger jeg både over-individuell kunnskap og kunnskap på individnivå og konteksten de er i. Kunnskapen som jeg til dels blir styrt av er levert til feltet og basert på kunnskapsleveranse fra ulike hold. De som har produsert kunnskap er preget av sin forforståelse og antagelser og trekker med seg ideer om kjønn, klasse og rase. Det som ser ut som allmenngyldig kunnskap om en gruppe eller fenomen, er kanskje sant for noen men ikke sant for andre. Vitenskapsteorien studerer kunnskap og aktivitet og dermed hvordan ulike sfærer påvirker hverandre i alt fra

kunnskapsproduksjon til at ny kunnskap blir tatt i bruk eller gammel beholdt (Gilje and Grimen 1995). Dette betyr at når jeg forsker på tenåringsgjenger i Bergen, møter jeg fenomenet med min forforståelse og min tolking av gjengen, ungdommene og konteksten de er i. Mine tolkninger er basert på noe som er produsert og tolket av andre, noe som igjen får betydning for min kunnskap og vurderinger om hva tenåringsgjengen er og mine handlinger overfor dem. Min faglige bakgrunn som klinisk sosionom med videreutdanning i rusproblematikk, studiet i samfunnsarbeid, arbeidserfaring, etc. vil være blant de faktorene som påvirker min forforståelse.

Når jeg forsker på tenåringsgjenger i Bergen, er jeg samtidig en sentral aktør da jeg jobber ved Barnevernvakten i Bergen. Jeg har også vært i praksis ved Oppvekstmiljøkontoret på Li/Flaktveit tidlig på nittennitti-tallet da Flaktveitgjengen skapte mye frykt og uro i Åsane. Dette bidrar til mitt engasjement og motivasjon for prosjektet, men det setter samtidig strenge krav om å være spesielt oppmerksom på egen rolle og være kritisk til egen forskning.

3.2. Forskningsetiske hensyn og tillatelse/ personvern

Ved forskning på tenåringsgjenger i Bergen kan det berøre identifiserbare mennesker. Da jeg har valgt kvalitative forskningsintervju, som medfører direkte kontakt mellom informant og forsker, må prosjektet ha tillatelse fra NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste) (Everett and Furseth 2004). Jeg ringte dem for drøfting ca. en måned innen søknaden ble sendt inn og etter ca. en måned ble tilbakemelding mottatt og søknaden godkjent (Vedlegg 1).

NESH, Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, har utarbeidet forskningsetiske retningslinjer som jeg har gjort meg kjent med og fulgt. Disse består bl.a. av krav om konfidensialitet, informert samtykke, unngå skade eller alvorlig belastninger, respekt for menneskeverdet, m.m. I tillegg forholder jeg meg til de yrkesetiske retningslinjer for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere. De står sentralt i mitt arbeid som profesjonell sosialarbeider og er en integrert del av min hverdag. Noen viktige prinsipper er helhetssyn på mennesker, tillit, åpenhet, hensyn til enkeltmennesket og konfidensialitet.

Når det gjelder informantene er det mitt ansvar å sikre deres anonymitet og integritet. Videre er det mitt ansvar at undersøkelsen ikke medfører noen skade eller andre former for vanskeligheter for noen av deltakerne eller de prosjektet omhandler (Everett and Furseth 2004). Alle informantene har mottatt skriftlig informasjonsskriv (Vedlegg 2) og skriftlig samtykkeerklæring som jeg har bedt dem underskrive på (Vedlegg 3). Alle har blitt opplyst om at de når som helst kan trekke seg og jeg har vært bevisst på at de har gitt et informert samtykke selv om de kun har ønsket å samtykke muntlig. Videre har jeg lagt vekt på at deres konfidensialitet og den tillit de har vist meg blir ivaretatt. Det er et stort ansvar å sikre at opplysningene blir anonymisert slik at de ikke er gjenkjennbar og kan skade informantene. Jeg har anonymisert transkriberingen, men for å bevare anonymitet har det også medført at jeg har utelatt noe informasjon som kunne ha medført at en informant ble gjenkjent. Videre har jeg omskrevet noe og bare gjengitt informasjon som de har tillatt meg å bruke. Det vises for øvrig til pkt. 3.5. for ytterligere bakgrunn om prosessen.

3.3. Forskningsdesign

3.3.1. Vitenskapsteoretisk forankring

Ifølge Holst (2009) bør alle samfunnsforskere være vitenskapsfilosofisk orienterte da dette vil bidra til at en kan debattere og forsvare sine synspunkter, både den moralske standarden og validiteten av funnene. Enhver vitenskapelig undersøkelse bør settes sammen av et forskningsdesign som består av forskerens verdenssyn (vitenskapsteoretisk forankring), forskningsmetoden (kvantitativ, kvalitativ eller blandet metode) og valgte strategier for undersøkelsen (Creswell 2009:5). Hvilket forskningsdesign som blir valgt, vil prege resultatet av undersøkelsen. Når jeg ser nærmere på tenåringsgjenger med problematferd i Bergen, må jeg først sette sammen et forskningsdesign som er formålstjenlig for det jeg skal forske på. Forskningsdesignet er også basert på egen erfaring og de jeg skal forske på (Creswell 2009:5). Den første komponenten i forskningsdesignet er som nevnt vår vitenskapsteoretiske forankring. Det vil si vårt perspektiv eller plass å se verden fra.

Samfunnsarbeid står i en samfunnsvitenskapelig tradisjon der en ser på menneskene som handlende aktører. Det betyr at en ser på mennesker som kompetente og at mennesker kan endre sine betingelser gjennom kollektiv handling. Hermeneutikken

kommer fra gresk og betyr utlegningskunst eller forklaringskunst. Den består av forsøk på å lage en metodelære for fortolkning av meningsfulle fenomener og på å beskrive vilkårene for at forståelse av mening skal være mulig. En hermeneutisk tilnærming vil si at fenomener kan tolkes på flere nivåer, at det ikke finnes en egentlig sannhet da vi må forstå delene i lys av helheten og helheten i lys av delene. Meningsfulle fenomener må altså fortolkes for å forstås, for eksempel handlinger, muntlige ytringer og tekster. Mye av det samfunnsvitenskapene forsøker å forklare er meningsfulle fenomener som for eksempel, atferdsmønstre, normer, regler, verdier og forventningsmønstre (Gilje and Grimen 1995:143-144). Fenomenologien er opptatt av individets subjektive opplevelse av verden og har fokus på menneskenes tanker og opplevelse (Kvale 2001). Jeg ønsker å få frem informantenes opplevelse, men tolker samtidig det informantene beskriver. Når jeg undersøker fenomenet tenåringsgjenger med problematferd, vil jeg befinne meg innenfor et hermeneutisk fenomenologisk paradigme.

3.3.2. Metode

Metode kan sees på som: « *en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, høre med til arsenalet av metoder.* » (Vilhelm Auberts 1972:196 i Everett and Furseth 2004:129).

Metodene eller midlene jeg tar i bruk må velges ut i fra min problemstilling og mine forskningsspørsmål - det jeg ønsker å forstå eller forklare. Forskningsmetoder kan deles i tre tilnærings- kategorier: den kvalitative, kvantitative og blandet metode. Den kvantitative metoden gir talldata der den kvalitative metoden gir tekstdata. Valg av metode bør skje utfra hva en ønsker å undersøke, dvs. prosjektet problemstilling (Kvale 2001).

Den kvalitative forskningsmetoden kan defineres som et middel for å utforske og forstå betydningen individer eller grupper tillegger et sosialt og menneskelig problem (Creswell 2009:3-4). Når jeg ønsker å undersøke gjengproblematikk i Bergen, har jeg valgt en kvalitativ orientert metode som den tilnærmingen jeg mener best kan belyse mine forskningsspørsmål og problemstilling. En kvalitativ forskningsmetode innebærer direkte kontakt mellom forsker og informant. Fortolkning har stor betydning for målsettingen som er å forstå eller forklare sosiale fenomener. Kvalitative metoder har ulike tilnærminger der en sosialkonstruktivistisk tilnærming for forskeren vil innebære

et mål om å forstå eller tolke det andre mener om verden (Creswell 2009:8), og jeg vil befinne meg innenfor denne tilnærmingen.

Etter å ha valgt en kvalitativ metode følger den siste komponenten i forskningsdesignet: å velge strategi for undersøkelsen.

3.3.3. Valgt strategi

Problemstillingen har vært følgende: «*Hva kan bidra til veier inn, til ulike former for deltakelse, samt til veier ut av tenåringsgjenger med problematferd i Bergen?*»

For å belyse dette har jeg valgt fire forskningsspørsmål, hvorav det første er det mest sentrale:

- Hvordan er ungdommenes egne tanker og opplevelse av gjengdeltakelse?
- Hva kan bidra til rekruttering og motivasjon for gjengdeltakelse?
- Hvilken atferd kan en se blant tenåringsgjengene?
- Hvem kan gjengene være? (Omfang de siste ti årene, alder, kjønn, antall, steder)

Forskningsmetoder og midler som jeg har valgt for å svare på dette og produsere empirisk materiale, er først og fremst basert på kvalitative intervju med ungdommer som har hatt tilknytning til en tenåringsgjeng med problematferd. I tillegg har jeg prøvd å få oversikt over relevante offentlige aktører kjennskap til tenåringsgjenger.

I forkant av og parallelt med intervjuene, innhentet jeg over-individuell kunnskap fra Barnevernvakten, Utekontakten samt politiet og barneverntjenestene i de åtte bydelene i Bergen kommune. I tillegg snakket jeg med Kirkens bymisjons ungdomstiltak V13 og SLT (samordnings av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak) koordinator i Bergen. Kontakten gikk via email, samt uformelle samtaler via telefon og møte på kontor, og omhandlet informasjon på struktur/gruppe nivå.

Datamaterialet er i all hovedsak basert på intervjuene med aktuelle ungdommer og forskningsintervjuet er derfor viet et eget kapittel.

3.4. Forskningsintervjuet

«*Hvis du vil vite hvordan folk betrakter verden og livet sitt, hvorfor ikke tale med dem?*» (Kvale 2001:17).

Forskningsintervjuet er en kvalitativ metode som gir tekstdata og går i dybden på fenomenet. Det er eksplorativ (utforskende) for å få frem tanker, erfaringer og opplevelser fra informantene. Målet er å forstå utfra deres premisser. Det vil si en fenomenologisk forståelse som ser på individets subjektive opplevelse og beskrivelse. Hensikten er «å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene» (Kvale 2001:21).

Intervjuene kan ha forskjellige former og jeg har valgt et semistrukturert forskningsintervju for å innhente data. Et semistrukturert intervju er halvstrukturert der en har noen hovedtema med forslag til underspørsmål, en samtale med bestemte hensikter. Samtidig er det åpent for endringer slik at en kan følge opp svarene og historiene som fremkommer (Kvale 2001:72) (Ryen 2002:99).

I forundersøkelsen og forberedelse til intervjuene er det viktig å ha klart for seg de tre hovedspørsmålene: Hva, hvorfor og hvordan. Hva spørsmålet understreker at en må ha forhåndskunnskap til temaet. Hvorfor spørsmålet skal klarlegge formålet med studien. Hvordan spørsmålet handler om å innhente kunnskap om metoden som kan brukes for å innhente den aktuelle kunnskapen (Kvale 2001:52).

Hva spørsmålet viser til forhåndskunnskap om temaet. Som ansatt ved Barnevernvakten har jeg hatt direkte kontakt med både ungdommer og samarbeidspartnere knyttet til gjengproblematikk og slik også snakket med ungdommer som har deltatt i gjenger. I tillegg har jeg underveis i studiet lest mye litteratur som har gitt meg et bredere perspektiv og dypere innsikt i forståelsen av fenomenet «gjenger».

Hvorfor spørsmålet knyttes til formål med undersøkelsen. Jeg ønsker å bidra til økt kunnskap om tenåringsgjenger basert på de unges egen erfaring fra gjengdeltakelsen. Målet har vært å få belyst ulike forhold som kan føre til gjengdeltakelse og innsikt i de unges egen opplevelse av dette. Jeg håper at ved å sette fokus på dette, vil det være et lite bidrag i kunnskapen som kan brukes i forebyggende arbeid blant barn og unge, og belyse gjengdeltakelse.

Hvordan spørsmålet omhandler kunnskap om hvilke intervju og analyse teknikker som en velger å bruke. Altså hvordan jeg vil gjennomføre intervjuene og analysen. Jeg har gjennomgått litteratur og drøftet med veileder underveis i forhold til valgt strategi. Når

det gjelder intervjuene har jeg satt meg inn i viktige retningslinjer, og hvordan jeg bruker meg selv i intervju situasjonen. Min erfaring fra samtaler med både barn og voksne har vært en fordel under intervjuene, bl.a. for hvordan jeg møter informantene, og for gjennomføring av samtalene.

Intervjuguiden (Vedlegg 4) ble utviklet med bakgrunn i min forforståelse og problemstilling. Den ble utformet basert på semi-strukturert forskningsintervju, det vil si at den inneholdt noen hovedtema og under hvert tema var det forslag til underspørsmål (Kvale 2001:76). Når en snakker med unge mennesker om vanskelige tema, er det viktig at de føler seg ivaretatt og at en bevarer fleksibilitet i samtalen. At mine spørsmål ikke skal komme i veien for deres fortelling. Å skape trygghet i intervjusituasjonen vil være avgjørende for den kunnskap som produseres. Min evne til å skape kontakt, trygghet og tillit overfor informantene har dermed betydning for den informasjonen som blir delt med meg. Det blir viktig å tilrettelegge for en situasjon som virker avslappende og tillitsskapende uten å bli for personlig (Ryen 2002:121). Min erfaring fra feltet har nok bidratt til at kontaktetablering og dialogen har vært åpen, noe som påvirket hva informantene har valgt å dele. Jeg satt også av tid både før og etter intervjuene til å snakke åpent om løst og fast, svare på spørsmål som informantene hadde om meg og til slutt hvordan informantene opplevde å snakke med meg.

Intervjuguiden ble for meg veiledende for å unngå å bryte deres fortellinger med spørsmål. Jeg valgte åpne spørsmål innenfor noen tema og med oppfølgingsspørsmål som kunne brukes ved behov. Jeg lot informantene fortelle sin historie, slik de ønsket, der jeg brukte aktiv lytting for å følge informantene i deres fortelling og støttet ved behov. Det har medført at intervjuguiden ble mer et hjelpemiddel dersom samtalen stoppet opp, samt for å gå tilbake med spørsmål mot slutten av intervjuet. Informantene har vært unge mennesker som har vært og / eller er i en sårbar situasjon, noe jeg har tatt hensyn til i form av spørsmål og gjennomføring av intervjuet. Målet har også vært at informasjonen som kommer frem skal i minst mulig grad være påvirket av mine tanker. Jeg har imidlertid kommet med oppfølgingsspørsmål som har vært ledende for å konkretisere utsagn eller følge opp noe som er sagt. Ledende spørsmål kan brukes blant annet for å teste ut reliabiliteten på svarene og hvor spørsmålene leder, f.eks. til ny kunnskap (Ryen 2002:132).

Jeg avsluttet hvert intervju med om de hadde noe mer de ønsket å fortelle akkurat nå, ga bekræftelse på at det var interessant å snakke med dem, spurte hvordan de syntes dette hadde vært og om jeg kunne kontakte dem dersom jeg har oppfølgingsspørsmål. Videre at de kunne kontakte meg om de hadde behov for det eller lurte på noe i etterkant.

3.5. Utvalg og prosedyre

For å få belyst temaet og problemstillingen ønsket jeg å snakke med dem det gjaldt, ungdommene selv, om deres erfaring og opplevelse ved deltakelse i gjenger.

Store utvalg gir ikke nødvendigvis mer data enn små utvalg. Det handler om informasjonen en får og om den gir tilstrekkelig grunnlag for analyse og tolkning (Ryen 2002). Jeg hadde følgende utvalgsriterier:

- Antall personer: 4- 5
- Stedsbegrensning: Bergen
- Bakgrunn: Tidligere deltakelse i en tenåringsgjeng med problematferd i Bergen
- Tidsbegrensning: Siste 10 år
- Kjønn: Jenter og gutter
- Alder: Under 18 år ved deltakelse i gjengen
- Ulik etnisitet om mulig

Når informantene skulle kontaktes valgte jeg å gå via Politiets ungdomsseksjon i Bergen og Utekontakten i Bergen. Dette for å unngå at jeg utsatte informantene for unødig press eller påvirket dem. Politiet og utekontakten stilte seg positive til prosjektet og var villig til å formidle kontakt med aktuelle ungdommer. Jeg henvendte meg formelt til lederne ved de to etatene og holdt kontakten med oppgitte nøkkelpersoner som skulle kontakte mulige informanter. Avtalen var at nøkkelpersonene kontaktet aktuelle informanter enten via telefon eller direkte kontakt om det var naturlig, i og med dette er en sårbar gruppe. Etatene fikk informasjonsskriv og samtykkeerklæring som kunne leveres til informantene. Informantene ble spurt om deres kontaktinformasjon (navn og telefon nr.) kunne videreformidles til meg og at jeg i så fall ville ta kontakt direkte for å utfyllende informasjon om prosjektet og avtale møte.

Overfor noen av informantene snakket jeg først med dem på telefon og sendte deretter informasjonsskrivet. Så ringte jeg etter noen dager for å høre om det kunne tenke seg å prate med meg. Andre snakket jeg med på telefon og avtalte da et møte. De mottok informasjonsskrivet da vi møttes. Det ble fortløpende gjentatt at de når som helst kunne trekke seg. Jeg valgte å ikke lese eventuelt tilgjengelige journaler eller dokumenter vedrørende informantene, da jeg ønsket å møte dem med et mest mulig åpent sinn.

Jeg fikk oppgitt syv personer som hadde sagt seg villig til å stille opp, eventuelt få ytterligere informasjon. Av disse møtte fire til avtalene, i tillegg hadde en av informantene med seg en kamerat til avtalen. Denne personen hadde vært del av samme tenåringsgjeng og syntes det var greit å være med som informant. De to ble intervjuet sammen. Totalt ble det da gjennomført fire intervju med fem informanter. Det var dermed tre personer som av ulike grunner ikke ønsket/ kunne snakke med meg.

Informantene er innenfor utvalgskriteriene selv om det er kun en jente og de resterende fire er gutter. Informantene har både etnisk norsk og minoritets-bakgrunn. Utvalget er nå i alderen 18 – 22 år og var mellom 13 og 18 år i perioden de er intervjuet om. Bergen er ikke en stor by og informantene er få. Jeg har vært svært forsiktig med å gjengi informasjon som kan medføre at enkelt personer blir identifisert. Jeg har derfor måtte utelate noe relevant informasjon og skrevet om annet. Personnavn, gjengnavn og enkelte steder er anonymisert. Jeg har gitt fiktive navn til informantene og gjengene.

Alle intervjuene ble gjennomført på de unges premisser. De fikk velge hvor og når vi skulle møtes. Der de følte seg komfortabel og ønsket å gjennomføre intervjuet. Før intervjuene startet, gikk jeg gjennom informasjonsskrivet og samtykkeerklæringen. De ble orientert om min rolle, taushetsplikt og mitt ansvar for å sikre deres anonymitet. Videre snakket vi om spørsmål de måtte ha om prosjektet og meg som person. Alle fikk hver sitt gavekort på platekompaniet på kr.300,- når intervjuet var ferdig. Dette for å vise min takknemlighet for at de har stilt opp og brukt av sin tid for å snakke med meg. De var ikke informert om gaven på forhånd da det kunne ha påvirket utvalget. Avhengig av hvor jeg møtte dem, spanderte jeg drikke og noe snacks/ pizza om de ønsket det. Alle samtykket til opptak på diktafon. Lydopptakene ble transkribert fortløpende og lydfilen på diktafonen ble slettet så snart transkriberingen var fullført. Transkriberingene ble sendt fortløpende til veileder.

3.6. Analysering av data

Dataanalysering innebærer å organisere, strukturere og trekke ut mening fra dataene. Å analysere betyr å dele noe opp i biter eller deler (Kvale 2001:118). Det å tenke over hvilken analysemetode en vil bruke bør planlegges før intervjuingen og delvis bygges inn i intervjusituasjonen. Analysen vil da kunne bli enklere (Kvale 2001:112). Jeg utarbeidet en prosjektbeskrivelse og senere en intervjuguide. Intervjuguiden var delt i tre hovedtema, noe jeg også valgte å bruke i analysen. En analyse av kvalitative data innebærer alltid å redusere datamengden. Det er en tidkrevende prosess der en skal finne mening og struktur i materialet (Ryen 2002:145).

Jeg hadde et semistrukturert intervju med tre hovedtema, noe som jeg ønsket å ha som utgangspunkt under analyseringen. Ved intervjuene brukte jeg diktafon og transkriberte intervjuene fortløpende. I tillegg laget jeg meg et lite hjelpenotat umiddelbart etter intervjuet med refleksjoner rundt intervjuet og settingen vi var i. Det å systematisere materialet innen en går i gang med analysen er viktig for å få overblikk over hvilke opplysninger en har og hva en mangler. Likeså viktig er å vurdere materialets troverdighet og gyldighet. Dette vil være en forutsetning for hvor sikre konklusjoner en kan trekke (Everett and Furseth 2004).

Transkribering fra muntlig til skriftlig form medfører vurderinger og beslutninger, og er en prosess der en tolker samtidig som intervjuet klargjøres for analyse (Kvale 2001:102). Å skrive ut intervjuene var en svært tidkrevende prosess, men samtidig bidro det til at jeg ble godt kjent med datamaterialet. Spesielt på det ene intervjuet var det mye bakgrunnsstøy, noe som bidro til at det var vanskelig å få med seg det som var sagt uten å spole mye frem og tilbake. Intervjuene ble fortløpende anonymisert og en koblingsnøkkel utarbeidet. Alt ble oppbevart forsvarlig sikret på passord beskyttet PC, i tillegg ble koblingsnøkkelen kun oppbevart hos veileder.

Når man går i gang med kategorisering, vil man samtidig starte tolkningen. De lar seg ikke skille fra hverandre (Ryen 2002:147). Ved analyseringen skal en fortolke det som er beskrevet ved å kritisere og diskutere ulike tema, samt å sammenlikne likheter og forskjeller (Everett and Furseth 2004:145).

Ved valg av analyse er det viktig å svare på hva og hvorfor spørsmålet før en svarer på hvordan. «*Hvordan kan jeg finne ut hva intervjuene forteller meg om det jeg ønsker å vite?*» (Kvale 2001:114-115). En kan altså ha ulike tilnærminger til analysen.

Det å ha en ad hoc meningsgenerering vil si at en ikke har bare en standardmetode for å analysere, men det er et fritt samspill mellom ulike teknikker. Dette for å få «*frem sammenhenger og strukturer som er av betydning for forskningsprosjektet*» (Kvale 2001:135). Metoden henter elementer fra en rekke ulike analyseformer basert på sunn fornuft og kvantitative metoder for å hente frem meningen i de ulike delene av datamaterialet (Kvale 2001:126). Jeg har valgt denne metoden for å kategorisere og indikere fenomen, tolkninger eller inntrykk fra teksten. For å sammenligne likheter og ulikheter i materialet har jeg brukt tre hovedkategorier: «veier inn», «gjengen», «veier ut». Videre brukte jeg nøkkelbegrep, teoretisk rammeverker og tidligere forskning som underkoder for å systematisere uttalelser. Noen utsagn kunne knyttes til flere tema, andre stod for seg selv. Jeg prøvde først å lage mange underkategorier, som f.eks. sosial kapital, empowerment, identitet, etc, men dette medførte at informantenes historier ble svært oppstykket og delt. Jeg valgte derfor å bare ha de tre hovedbolkene, med noen underkategorier. Jeg kunne da lettere bevege meg frem og tilbake mellom sammenfallende og overlappende kategorier og mener at de unges stemme slik sett er kommet bedre frem, selv om det blir noen gjentakelser.

Det skal innrømmes at dette har vært en lærerik, men svært tidkrevende og frustrerende prosess.

Jeg har valgt å gjenfortelle og sitere mest mulig av det informantene har delt av sine opplevelser. Dette for å få frem flest mulig nyanser i datamaterialet, samtidig som jeg håper det vil ta leserne med inn i de unges livsverden.

3.7. Validitet og reliabilitet

Som forsker er det viktig til en hver tid å være oppmerksom på dataenes validitet og reliabilitet. De to begrepene sier noe om sannhetsverdien og kvaliteten på forskningen. Reliabilitet handler om hvor pålitelige/troverdige resultatene er. Om kildenes eller dataenes kvalitet, at de er så pålitelig som mulig. F.eks. om jeg klarer å gi et sant bilde av det informantene har formidlet. Ved å stille ledende spørsmål vil en kunne påvirke eller lede informantene noe som påvirker reliabiliteten. Samtidig kan ledende spørsmål

få frem ny kunnskap (Kvale 2001). Jeg har vært bevisst på stille åpne spørsmål og følge informantenes fortellinger. Samtidig har jeg gått tilbake med oppfølgingsspørsmål og til dels ledende spørsmål for å utforske enkelte utsagn.

Validitet sier noe om studiens gyldighet. Om den undersøker det den er ment å studere. Det handler om jeg klarer å få tak i data som er dekkende for det jeg ønsker å undersøke. Altså gyldigheten av dataen og om de dekker for mye eller for lite (Everett and Furseth 2004:136). I analysen og tolkningen av datamaterialet har jeg prøvd å forstå og tolke det som blir sagt. For å redegjøre for mine valg og arbeidsmetoder har jeg prøvd å synliggjøre dette gjennom dette metodekapittelet samt delt transkriberingene fra alle intervjuene med min veileder. Som jeg vil komme tilbake til i neste kapittel ønsker jeg at informantenes beretninger skal komme frem mer helhetlig, uten å fragmenteres for mye. I et samfunnsarbeidsperspektiv er det viktig å gi folk selv muligheten til å trekke forbindelser mellom ulike livsforhold.

I prosjektet ser jeg på fenomenet tenåringsgjenger med problematferd. Jeg har en liten gruppe informanter samtidig som rom, tid og sted har betydning for de funnene jeg gjør. Dette påvirker generaliserbarheten. En analytisk generalisering «*involverer en begrunnet vurdering av i hvilken grad funnene fra en studie kan brukes som rettleiding for hva som kan komme til å skje i en annen situasjon*» (Kvale 2001:161). Som nevnt vil små utvalg påvirke generaliserbarheten, men samtidig sammenfaller funnene i hovedsak med tidligere forskning. Bidraget har imidlertid et samfunnsarbeidsperspektiv på temaet, og kan slik kaste et litt annet lys over fenomenet. Ved å bli tatt med inn i de unges livsverden vil det gi oss nyttig kunnskap om det som var viktig for informantene på gitt tid og sted.

Et mål for prosjektet har vært å gi et bidrag til eksisterende forskning og at kunnskapen skal være overførbart, noe som setter krav til prosjektets troverdighet og gyldighet. Det har derfor vært viktig å synliggjøre arbeidsprosessen og dataproduksjonen for andre. Jeg håper at jeg har klart å ta leseren med og forklart fremgangsmåten og funnene på en tilgjengelig og oversiktlig måte. Et ønske er også at leseren vil ha et åpent sinn og vil bli like nysgjerrig som meg i forhold til den livsverden disse fem ungdommene har valgt å dele med meg og dere.

4. PRESENTASJON AV DATA OG DRØFTING

Jeg vil i dette kapitlet få frem de unges egne erfaringer med gjengdeltakelse. Det er basert på det de har valgt å fortelle meg og dermed vil det være noe de har valgt å ikke fortelle. Det er deres egen tolkning og oppfattelse av situasjonen og egen rolle i samspill med omgivelsene rundt. Dette har jeg igjen tolket utfra min forforståelse, valgt teori og empiri. Funnene må altså sees i lys av dette.

Det er et lite utvalg med unge som har vist meg tillit, valgt å stole på meg ved å dele sine fortellinger. Jeg håper at jeg har klart å formidle deres tanker og erfaringer med integritet og respekt for hver informant. Jeg har valgt å gjengi mest mulig fra intervjuene da jeg synes informantenes fortellinger er veldig rike og gir et godt innblikk i hvordan de selv trekker forbindelser mellom ulike livskontekster. Ved å la de unge selv komme til orde får en frem mange viktige nyanser om deres livsverden. For meg har det vært viktig å få frem stemmene i materialet. Dette er i tråd med et samfunnsarbeidsperspektiv som tar utgangspunkt i et menneskesyn der menneskene blir sett på som kreative, kompetente og handlende aktører, der en undersøker vilkår for sosial deltakelse i samspill med dem det gjelder (Henriksbø and Sudmann 2011:52). I analysen har jeg vektlagt noen sider ved datamaterialet, men jeg ønsker også at leseren skal føres inn i de unges livsverden og selv ut fra andre perspektiv se andre forhold enn de jeg har tematisert i oppgaven.

Med dette som utgangspunkt har jeg delt kapitlet inn i fire kapitler basert på fire hovedkategorier, der den siste (pkt 4.4) i hovedsak er knyttet til informasjon fra offentlige aktører. De tre andre kategoriene er alle basert på datamateriale fra intervju med ungdommene og delt inn i; veien inn, gjengen og veien ut. Men som nevnt, noen sitater fra intervjuene kan forstås i lys av flere eller alle kategoriene. Informantenes opplevelser glir over i hverandre i forhold til ulike temaer, noe også analysen da til dels vil gjøre.

Med dette sagt kan de unge informantene introduseres. Det er: Anders, Bendik, Chris, David og Emma.

4.1. Om veien inn

Under intervjuene har jeg bevisst valgt å ikke spørre mer om bakgrunn utover det de unge selv har valgt å fortelle. Åpningsspørsmålet har stort sett vært om de kan begynne med å fortelle litt om seg selv og om hvordan det var da de var unge. Nettopp fordi jeg har valgt å følge deres fortellinger, har det blitt en del hopping frem og tilbake i tid og hendelser. Det er kun en som har fortalt sin historie sammenhengende. Jeg har her kategorisert i hovedsak uttalelser om det som de selv mener bidro til kontakten med gjengen og det som jeg har tolket som faktorer som kan ha påvirket de unge.

4.1.1. Oppvekst: Hjem, skole, fritid og nærmiljø

Først ut er Emma som forklarer at hun kom til Norge da hun gikk på barneskolen. Hun forteller hvordan vold i hjemmet medførte at hun ble plassert på en barneverninstitusjon da hun var ca. 14 år:

«(...) og sånn var det eg først kom i sånn dårlig miljø. Fordi at eg ble tatt fra pappa og de....Eg kom inn på akuttinstitusjon i Bergen og ble kjent med nokken folk, og så gikk det videre og ble kjent med andre folk».

For Emma var plassering på institusjon innledningen til kontakt med et negativt miljø. Hun forteller videre:

«Eg ble flyttet til forskjellige steder. Rundt omkring rett og slett fordi de ikkje klarte å holde styr på meg. De syntes det var best for meg å bo i en familie fordi eg hadde bodd i en familie til å begynne med. Og så klarte eg ikkje fordi at eg liker ikkje å føle meg til bry, og det var noen av de ordene som ble sagt til meg i begynnelsen.... Så når eg er så kresen så ville eg heller være på en institusjon der det er flere andre som er så kresen. På den måten så ble eg mindre sær.»

Emma beskriver en opplevelse av fremmedgjøring i fosterfamilier, av å føle seg utenfor. Ved å bo på institusjon følte hun seg mindre annerledes i felleskapet med de andre ungdommene som også bodde utenfor hjemmet. Hun fikk nye kontakter og forteller om gjengen:

«Vi var fra forskjellige steder, men de fleste fra gjengen bodde på Sletten. Det var liksom der. Eg var fra et annet sted, men det var fordi eg kjente flere av de som var inne i den gjengen. Eg ble liksom kjent med de på egenhånd. Så da var det sånn, her er Emma, og så ble det bare ditten med datten»

Emmas kontaktflate blir gradvis utvidet, noe som kan forstås som brigding innenfor sosial kapital og nettverksperspektiv. Som nevnt er bridging et nettverk med svakere

strukturer preget av sosial kontakt, informasjonsutveksling, samhandling og tillitt mellom grupper (Sund 2010:17).

Bendik ble også plassert på institusjon etter fysiske overgrep i hjemmet. Det kommer frem når han forteller hvordan han først begynte å være i sentrum:

«Helt ærlig så var eg dum når eg var liten (ler litt). Det er ikkje sånn at eg tenkte over det, Ka skal eg no liksom? Eg bare tenkte at, okei, no skal vi sikkert finne på noe, ha det gøy, gjøre et eller annet. Så når eg kom ned der, etter hvert når tiden gikk, så plutselig en dag så havnet eg i barnevernet. Siden eg havnet i barnevernet, det var da eg begynte å gjøre mye tull og faenskap. Det var rundt når eg gikk i slutten på åttende klasse, eller niende, husker 'kje. Da havnet eg på institusjon. Der havnet meg og lillebroren min. Vi var der for at de skulle finne et annet sted til oss, der var egentlig bare midlertidig. Så etter det så fant de et sted for oss, og så mellom de prosessene der så forandret eg meg litt då. Fordi eg skjønnte ikkje ka som foregikk liksom. Ble tatt i fra foreldrene mine, og masse greier. Så det var litt slit for å si det sånn. Men det gikk, det gikk... Da var eg i niende. Så da eg kom der da... Så eg vet 'kje, det var nytt for meg. Eg følte at de prøvde å ta over meg, kontrollere en del av meg. Som eg ikkje ville at de skulle gjøre då, sant. For det eg følte det var ikkje rett på en eller annen måte. Men det, ja... det var vanskelig for å si det sånn. Det var vanskelig...»

Det å ha noe kjekt å gjøre med andre er Bendik sitt utgangspunkt for at han oppsøkte sentrum. Hans opplevelse er at vendepunktet kom da han var ble plassert på institusjon av barnevernet og hvordan han da gradvis endret seg i en negativ retning. Bendik fortsetter:

«Når eg bodde hjemme hos min far, så var eg en rolig person og sånt. Etter at eg flyttet inn der så ble eg veldig aggressiv merket eg. Og gjennom månedene som gikk, så har det vært mye episoder kor eg liksom har, eg vet kje ka de kaller det, utagering. At eg har utagert....På det stedet liksom. Og da har de liksom holdt meg i bakken og sånt. Eg vet kje, de sier at det hjelper å holde ungdommen i bakken da. Men det hjalp jo ikkje for meg, for eg ble bare mer aggressiv og mer aggressiv. Sant. Og... det tok sin tid, men når eg ble aggressiv så ble eg sterkere sant. Så eg hev de faen meg i... og mye tull skjedde... og det... det ble mye politi rundt og alt det dere. Etter det har det skjedd flere ganger sånne episoder og sånn, så ble eg bare lei. Sant. Ville ikkje være en del av det. Og så sa eg til advokaten eller Fylkesmannen eller ka det var, at eg ikkje ville bo der mer. At eg ville flytte hjem igjen. At det som skjedde hjemme var bare disiplin. Skjønner du? Så eg sa det til han: Min far han ga meg bedre disiplin enn det dokker gjør her. Eg sa det til han rett ut liksom. Så sier han, men vi kan ikkje ha deg utrygg på et sted. Masse sånne rare svar fikk eg tilbake.»

Bendik merket at han forandret seg, at han ble mer aggressiv, noe som han opplever ligger utenfor hans kontroll. Han har fortalt om vold fra far, samt det å bli tatt fra foreldrene. Videre episoder der miljøarbeidere utøver tvang i forbindelse med utagering, noe som tydelig oppleves som krenkelser. Han strever med å finne mening i og tolke det som skjer, og har en opplevelse av å ikke bli hørt og forstått der fravær av kontroll over eget liv blir mer fremtredende.

Om vi ser det i lys av Honneth (2008) kan Bendik sin opplevelse knyttes til den private sfæren som omhandler primærrelasjonene med kjærlighet og vennskap. Den private sfæren har emosjonell hengivenhet som fører til selvtillit. Bendik blir utsatt for vold av sin far og når han flytter til institusjon er det andre voksne som skal ivareta den daglige omsorgen. Ringeakten som Bendik opplever er knyttet til hans fysiske integritet der krenkelsen kan føre til ydmykelse og sosial fornedrelse som kan være like faretruende for mennesker som fysiske sykdommer (Honneth 2008:144).

Bendik fortsetter: *«Fordi i min kultur så e det sånn at du oppdrar ungen din, det e 'kje sånn at du bare sier slutt med det derre. Der er sånn at du gir han disiplin. Men det e kje sånn alvorlig disiplin. Det er sånn kless i ansiktet eller et eller annet sant. Da forstår jo ungen sant. Eg synes helt ærlig at det var bedre, en klessing var faen mye bedre enn det som skjedde i barnevernet. For der holdt de deg i bakken, de drar armene dine sammen, du står der og skriker det gjør vondt det gjør vondt. Nei vi kan ikke slippe deg før du roer deg ned. Sant. Hvis du prøver å sparke de i ryggen så er det en som sitter seg på beina dine. Og de holder deg, sitter på deg og holder det ene kneet godt i ryggen på deg mens de holder deg, sant. Så eg vet kje, synet mitt forandret seg de dagene. Så etter det så begynte eg å være mye i byen, i sentrum med vennene mine. Så når eg egentlig ble invitert til å gjøre eller være med på ting då. Så de sa gå med å gjøre sånn og sånn, så eg sa egentlig, koffor ikkje egentlig. Alt e jo helt jævlig no, så koffor skal eg liksom gidde å være snill når eg ikkje får no tilbake. Sant. Det var i hvertfall min tankegang då. Så havnet eg i trøbbel, siden eg gjorde sånn...»*

Synet på disiplin i form av vold fra far kontra bruk av tvang ved utagering, kan åpne opp for en tolkning knyttet til sosialiseringprosesser innenfor ulike kulturer. Bendik forstår at far bruker vold for å disiplinere, men forstår ikke hvordan holde-episodene ved utagering skal bidra til å hjelpe han. En tilnærming er at det finnes ulike kulturelle

former for hva som legges i begrepet respekt, der foreldrekulturens verdier påvirker de unges forståelse og opplevelse av sosialisering etter norsk verdigrunnlag. Slik kan det også forstås som identitetskonflikt knyttet opp mot kulturforskjeller. Bendik kan tolkes som at han opplever nye krenkelser, noe som fører til at atferdsproblemene eskalerer og han trekker ytterligere mot tilhørighet blant vennene i sentrum og det som har blitt et negativt miljø.

Bendik forklarer: «...Når eg var liten....Etter at eg flyttet inn i institusjon så det var då det begynte, alt det gale. Før var det bare det med lillebroren min og at slåss med han. Det var derfor eg fikk disiplin av min far.

Jeg: «Men det miljøet på Torgallmenningen med hasjrøyking og sånne ting...»

Bendik: «Men det begynte ikkje før eg begynte i barnevernet. Eg var i byen. Men tingene begynte når eg flyttet inn i barnevernet. Og ting skjedde og barnevernet begynte å melde meg hele tiden. Så eg har fått et par dommer bare fordi eg har angrepet de (miljøarbeidere på institusjonene)»

At Bendik har behov for å rettferdiggjøre det som har skjedd ved å tolke det på sin måte i ettertid, er forståelig. Dette kan sees i sammenheng med å bruke rettferdiggjørings-teknikker for å gi mening til handlingene og slik sette seg selv i et bedre lys (Sykes og Matza 1957 i Lien 2011:157). En kan også tenke at det vil være av viktig verdi å bruke rettferdiggjøringsteknikker for å opprettholde en form for selvverdsetting, som for eksempel i den uoversiktlige situasjonen Bendik opplevde å være i.

Institusjonsplassering og kontakt med et negativt miljø sammenfaller med Emma sin opplevelse ved institusjonsplassering og nye kontakter. Bendik forteller imidlertid at han hadde tilknytning til sentrum innen han ble plassert på institusjon:

«På det tidspunktet så bodde eg utenfor byen. Og så eg vet 'kje ka som fikk meg ned her, til byen. For at på den tiden i hvert fall så var det mest byen. Det var der folk hengte og oppholdt seg og sånt. Så hvis eg husker riktig så tror eg at eg ble dratt med av en venn. Då var eg liten, meg og lillebroren min. Han sa kan vi dra til byen, sjekke ut ting, det er masse ting som skjer der, og masse sånt. Da var eg ny her i byen liksom. Sant. Så da eg kom til byen så ble man automatisk kjent med andre folk. Fikk seg nye venner og masse sånt. Så det ble egentlig sånn eg kom meg inn i byen liksom. For byen var her vi pleide å henge og sånt. ... Tror eg gikk i 6, 7 klasse kanskje, eller på ungdomsskolen. Noe sånt.»

Han beskriver at det var nesten bare utlendinger som var i sentrum rundt Torgallmenningen. Her knyttet de kontakter med hverandre, som kan sees i sammenheng med å delta i et fellesskap og opparbeidelse av nettverk. Dette kan, som med Emma, sees på som brigding innenfor et sosial kapital perspektiv (Sund 2010:17). På spørsmål om hvorfor han tror det var så mange utlendinger der, svarer Bendik:

«Altså det eg tror fra den tiden der. Eg tror Norge var ikkje helt vant til utlendinger. Eg har i hvert fall opplevd på skolen at folk går rundt og mobber og sånn. Du var uvanlig liksom, så det var jo sikkert derfor det var greit å være her, for alle her var utlendinger og de norske som var her, de var greie. De var ikkje sånn som dømte og hadde sine meninger om at du var sånn og sånn og sånn. Satt seg fast på det, liksom, før du var kjent med de. Så tror eg at de norske, at de hadde litt problemer sjøl liksom. Eg tror at de som har litt problemer hjemme når de er liten forstår seg mer på andre mennesker enn de som har det perfekt. De som har det perfekt, de blir gnitne, de blir uomtenksomme, de tenker bare på seg sjøl. Det er derfor eg mener sterkt at de som har hatt trøbbel når de er små, det er de som man skal bli kjent med, sant.»

Bendik mener at en ikke var vant til utlendinger der han bodde og hvordan han opplevde å bli mobbet på skolen på grunn av dette. Å være annerledes og å bli skjøvet ut av fellesskapet, kan være en form for marginalisering. Marginalisering er å falle utenfor den felles meningsverdi i små eller store samhandlingssystemer (Martinussen 2008:84). Ekskludering kan bidra til krenkelse som fører til tap av selvspekt og selvverdsetting (Honneth 2008). Dette kan ha ledet han til å søke seg mot sentrum og finner der tilhørighet blant stor sett andre utlendinger. Et fellesskap som baserer seg på en «oss» - «de andre» kategorisering. De andre er noen vi ikke har tilgang til eller ikke ønsker å høre til, og vi er den gruppen som vi forstår og føler tilhørighet overfor (Bauman and May 2004:43). Det å bli marginalisert kan slik bidra til søk etter andre fellesskap med tilhørighet og anerkjennelse. Selv om det kan være et negativt miljø, er en blant andre som har opplevd å ha det vanskelig. Bendik fortsetter med en refleksjon knyttet til livserfaring om hvordan de som ikke opplever motgang blir egoistiske. At de vellykkete ikke nødvendigvis er bedre mennesker, noe de fleste av oss vil være enig i. De unge kan slik gjøre motstand mot den dominerende majoritetskulturen og se på sin egen moral som mer attråverdige, og lager egne normer om hva som legges i begreper som respekt, moral, m.m. Det kan slik sees på som en motstandskultur mot undertrykkende prosesser (Dominelli 2002), men de unge kan slik også utvikle

avvikende verdier som kan være skadelig for seg selv eller andre og føre til ytterligere marginalisering.

Senere tar Bendik opp: «(...) det er jo fortsatt flere mennesker, for eksempel i Fyllingsdalen, som fortsatt er i det miljøet. De er like gamle som meg. De er involvert i gjenger. De fleste begynner med det når de er ung. Eg tror no til dags... Noen har jo dårlige foreldre. Eg kjenner flere som har hatt dritt foreldre og da har de begynt tidlig med ting. Fra de er 10 år kanskje. Stjeler ting og alt mulig ting liksom. Men no til dags, akkurat no til dags så tror eg at de unge tiltrekkes av at de føler det er kult. For det er i hvert fall min analyse da... (ler litt) Det eg tror er at det er musikken som har mye med det å gjøre. Ikkje musikken generelt, men musikkvideoer. Tekstene. En ser mye rart i musikkvideoer. I hvert fall hiphopp. For hiphopp har forandret seg siden sist. Nå er det bare å være tøff, ha penger, ha jenter, hipp hopp var liksom mye mer før, var liksom kossen livet er, kossen ting i hverdagen er. Nå er de opphengt på en ting liksom. Så når ungdommen ser på det, så vil det, eg vet kje, så tiltrekker det de. Av en eller annen grunn. Eg vet kje koffor, men når de ser all den glamorøse, alle det fancy tingene. Og sånn som når de kanskje går ut og ser ungdommer som henger sammen, som har fine klær sånn som hipp hoppene har. Og tenker, okei eg vil være med han, se ka som skjer, samtidig så e det kult, og får sånn flere venner og masse sånn. Det er i hvert fall sånn eg føler det har blitt i det siste. Før var det bare det å være med venner for vi var liksom utlendinger hele gjengen. Vi hadde mye tilfelles liksom. Skjønner du?»

På spørsmål om alle de på Torgallmenningen var utlendinger, svarer Bendik:

«Ja. Det var få norske. Sånn fem maks, som var norsk.»

Hvordan noen fremdeles deltar i gjenger er interessant med tanke på overgang fra tenåringsgjenger til mer skjulte kriminelle gjenger. Bendik mener de som har vanskelige hjemmeforhold kan starte med kriminalitet når de er unge. Han lager imidlertid et skille på før og nå, der det i dag er populærkultur og det å være kul som påvirker de unge, i motsetning til tidligere der det var vennskap i et fellesskap med mange utlendinger. Bendik har klare tanker om at de før var mer solidariske med hverandre og at de yngre nå er mer egoistiske. Dette kan sees i lys av en jevnalderssosialisering som påvirker sosial tilhørighet og identitetsutvikling (Andersson 2006:51-53). Denne sosialiseringen vil variere med nye grupperinger som utvikler sine egne normer.

Chris og David var med i samme gjengen. De ble intervjuet samtidig og har en litt annen oppfattelse av hva som påvirket dem. Vi snakker om det som var bra og det som var vanskelig i nabolaget.

David: *«Eg bodde først i samme område, men eg har flyttet mye rundt i Landås-området også. Det er bra med masse barn på samme alder og sånn. De går rundt og leker sammen... Men det kan jo være dårlig også hvis...»*

Chris bryter inn med sin oppfattelse av det som var bra:

«en fin oppvekst med folkene og samfunnet»

De blir litt stille og de tenker seg om når det gjelder det negative. Så kommer det fra

Chris: *«Volden...»*

David: *«Ja....»*

Chris: *«Og synet på nabolaget liksom. Eg vet 'kje eg.»*

Her snakker Chris og David om et oppvekstmiljø med vold og et negativt rykte knyttet til nabolaget. Dette kan knyttes til Goffmans (1968) stigmabegrep, der ryktet fulgte nabolaget, noe de var bevisst på overfor andre. De ble stemplet for å bo i et gitt område, noe som kan påvirke selvbilde og identitet. Det de imidlertid fremhever som bra er at det var mange barn på samme alder som leker sammen og folkene som var rundt. Gode oppvekstmiljø kjennetegnes ved en blandet befolkning (både etnisk og økonomisk/klassemessig), felles verdier og mål for utvikling av nabolaget, felles holdninger til formell kontroll med barna, tilgang til organisasjoner og aktiviteter, samt møteplass på tvers av generasjonene (Thorød 2010:73).

Når vi kommer inn på hva de kunne gjøre på i området, kommer det også frem det jeg oppfatter som en sårhet hos Chris:

«Ja du var jo barn. De finner på alt mulig. Vi har gjort det siden vi var liten. Finner på altmulig drit liksom. Alt. Moro. Men det var ikkje alltid moro. Sånn er jo livet, det er ikkje alltid gøy.»

Sårheten kommer igjen litt senere der Chris sier:

«Kanskje du hadde det tøft hjemme eller samme ka det måtte være, så fant man kanskje på dumme ting og sånt fordi en hadde ikkje så mye annet å gjøre. Tilslutt så ble det masse skulking og så ble det banking istedenfor å gå på skolen og... ja, dårlige vaner.»

Utfra dette tolker jeg Chris som at han hadde det vanskelig hjemme og at det var innledningen til en tid med atferdsproblemer. Vanskelige hjemmeforhold og stigma

knyttet til nabolaget, kan ha ført til marginalisering. Et sted som nabolag kan som nevnt bidra til å opprettholde ulikheter og påvirker identiteten i de unges utvikling (Gieryn 2000). Vi snakker videre om hva som bidro til at de flyttet seg mot sentrum av Bergen.

Chris: *«Eg vet 'kje. Det var ikkje så mye i åttende i alle fall».*

David: *«Nei da var det mye Landås».*

Chris: *«Mye Landås og fotball og sånn. Men eg vet kje... vi var jo alle fotballspillere, eller skatere, håndball, basketball. Eg vet 'kje... Men alle ville være som de der kule. Være på gatehjørnet og sigge... og sant».*

David: *«Det var på en måte press også...»*

Chris: *«Alle kompisene de som var litt eldre, de var sånn, så da ville du være sånn og.»*

Identitetsutvikling står sentralt i tenårene der en skal prøve ut ulike roller, noe som innebærer en prosess ved å velge vekk noen og høre til med andre. David opplevde perioden også som et press, med påvirkning fra de andre. Her kan vi se hvordan vår personlige identitet er i konstant berøring og under gjensidig påvirkning av vår kollektiv identitet (Dominelli 2002, Jenkins 2008), noe som kommer godt frem i det Anders beskriver.

Anders: *«De fleste er oppvokst med mor og far, ikkje med bare kvinner. Så det var jo litt annerledes for meg da. Og så, eg vet 'kje. Eg har alltid vært en gjengleder type. Fra og med første klasse så hadde eg min lille gjeng. Min lille kompisgjeng. Fra barneskolen med 5-6 gutter. Og fra femte klasse, når vi skulle begynne i sjette, så ble vi splittet opp, klassen ble splittet opp til a b og c. Det som skjedde var at den lille gjengen, vi og ble splittet, da splittet fordi vi ble i forskjellige klasser. Så det som skjedde da, da begynte eg å miste kontakten med de der, med de eg var venn med. Og de begynte å få seg nye venner og det der.»*

«Eg hadde aldri tenkt på at eg har utenlandske foreldre. Eg tenkte aldri på det. Når eg var liten. Eg tenkte eg er som alle andre. Så la eg merke til i sjette klasse. Eg begynte å miste mer kontakten med de gamle vennene mine. Så kom vi til syvende... så begynte de å plage meg litt. De norske. For at eg ikkje snakket skikkelig norsk sånn som de gjør. At eg ikkje uttalte det skikkelig sånn som de. Selvfølgelig når du er unge og de gamle vennene dine..., at du har begynte mistet kontakten da. .. Du ser, de begynner å plage deg litt og litt kanskje. På grunn av uttalelsen din. Noe eg ikkje hadde opplevd før. Så går det jo litt inn i deg da... Og så, det var da eg egentlig begynte å legge merke til norske og utlendinger. Skjønner du? Der er utlendingene, der er de norske. Legge merke til i de forskjellige klassene da.»

Anders, som Bendik, opplevde å bli mobbet på skolen. Han hadde deltatt og vært inkludert i et fellesskap på barneskolen, men opplevd at oppløsning av klassen samtidig medført at han ble ekskludert fra dette fellesskapet. Strukturelle endringer som deling av klasser fra barneskolen, kan få konsekvenser på individnivå med bl.a. manglende tilhørighet og utenforhet.

I følge Honneth (2008) er anerkjennelse sentralt for utvikling av en positiv identitet for å ha et godt liv med selvtillit, selvrespekt og selvverdsettelse. Anders sin utenforhet på skolen kan sees i lys av den rettslige sfæren som danner grunnlaget for selvrespekt. Ringeakten her bidrar til ekskludering og rettighetsberøvelse. Ekskluderingen Anders erfarte, bidro til at han la merke til forskjellene, en «oss»- «de andre» kategorisering, mellom norske og de utenlandske. Han avfinner seg ikke med denne situasjonen noe som bidrar til at han aktivt går i gang med å endre egen situasjon ved å lage sitt eget fellesskap, en gjeng. Å 'bygge seg opp' som han kaller det. Han forteller:

«Men så var det en annen utlending der. I syvende. Meg og han vi begynte å få kontakt. Så kom vi til åttende, 7. til 8. noe sånt. Så reiste eg til utlandet den sommeren og så en film, en gjengfilm. Den filmen gikk ganske mye inn på meg da. Og det som skjedde var at da jeg kom tilbake til Norge, da var eg allerede kompis med han andre. Og så begynte vi å få mer kontakter på en måte. Folk i fra gaten min, fra der eg bor. Den gaten eg bor er halvparten kommunale leiligheter. Og halvparten er normale. Så det betyr at det er mange utenlandske der eg bor da. Med kommunale leiligheter. Så begynte vi å samle en gjeng. Så etter å ha sett filmen, så gikk det opp til hodet på meg. Koffor lager eg meg ikkje en gjeng, sant? Bygge meg opp på en måte. Så det var det eg gjorde. Eg startet med han ene, snakket med en annen kompis og vi startet, vi dannet en gjeng. Den het AXA. Det var etter den gjengen i filmen da. Så det var den gjengen eg startet.»

En gjengfilm påvirket Anders i hans livsverden og åpnet opp for hvordan han kunne få til en endring i egen situasjon. Han forklarer hvordan han og en kamerat (også utenlandsk), får større nettverk og lager et nytt fellesskap basert på filmen, en egen gjeng. Anders utfordrer slik sett konstruksjonen om seg selv for å etablere en ny og mer attraktiv identitet om hvem han vil være. Altså en opponering mot ekskluderende prosesser, hvor han skaper rom for å delta, bli sett og anerkjent (Dominelli 2002:37-58).

Forholdet mellom kollektiv og personlig identitet og samspillet mellom dem kommer godt frem i Anders sin beskrivelse. Når Anders danner en gjeng skapes både gjengens identitet og den påvirker Anders sin personlige identitet. Identitetene står i

spenningsforhold til hverandre (Jenkins 2008:40) i en kontinuerlig prosess. Det viser hvordan avvikende normer eller verdier slik kan utvikles og bli tatt til seg som en del av både den kollektive og personlige identiteten. Som nevnt kan en skille mellom den interne og eksterne dialogen som sammen bidrar til identitetskonstruksjon (Jenkins 2008:47-48, 62-64). Det er den parallelle bygningen av personlig og kollektiv identitet, der identitet er foranderlig og i konstant spenning mellom selv og felleskapet.

Anders peker også på nabolaget med mange kommunale boliger med flest utlendinger og at det var andre områder med de «normale» boligene. Dette kan bidra til å skape en «oss» – «de andre» pregede strukturer, der de strukturelle betingelser kan bidra til undertrykkende prosesser. Sammenhengen mellom de strukturelle og individuelle betingelsene for deltakelse i felleskapet, er noe Anders er bevisst på slik som Chris når han snakket om det dårlige rykte, stigmaet, knyttet til sitt nabolag. Her kan vi se konturene av hvordan steder og boligpolitikk (mange kommunale boliger samlet på et sted) og skolepolitikk (splitting av skoleklasser) handler om strukturelle betingelser som påvirker vilkår for deltakelse og får konsekvenser for handlinger på individnivå. Samfunnsarbeid bygger på en forståelse av at samfunn og strukturer skapes og endres gjennom menneskenes handlinger. Aktørene og strukturene rundt står i et gjensidig påvirkningsforhold til hverandre, og det viser betydningen av å ha et helhetssyn når en ser nærmere på betingelsene for tenåringsgjenger med problematferd (Dominelli 2002, Ledwith and Campling 2005:93, Henriksbø and Sudmann 2011, Askheim 2012:166).

4.1.2. Oppsummering

Når det gjelder veier inn i gjengen kommer det frem hvor ulike fortellinger de unge har, samtidig som de har flere fellestrekk. Emma, Bendik og Chris forteller alle om institusjonsplasseringer, Emma og Bendik om vold i hjemmet, Chris om at det var vanskelig hjemme. I tillegg snakker Anders og Bendik om mobbing og utenforhet på skolen, i tillegg kommer det klart fram steders betydning for oppvekstmiljøet. Bendik snakker om at det ikke var noe å gjøre der de bodde, Anders og Chris om nærmiljø med mange kommunale boliger der Chris og David fremhever det negative rykte, stigmaet, knyttet til området. En ser at det i tillegg til individuelle forhold også er strukturelle betingelser som får konsekvenser for aktørene.

Jeg har oppsummert følgende når det gjelder veier inn mot gjengen:

- ✓ Marginaliserte ungdommer (vanskelig omsorgssituasjon, vold i hjemmet, vanskelig når de er plassert i institusjon eller fosterhjem, mobbing og ekskludering på skolen)
- ✓ Minoritetsbakgrunn, føler seg annerledes/skjøvet ut av fellesskapet
- ✓ Stigmatisert nabolag, mange kommunale boliger på et sted
- ✓ Opplevelse av å ikke bli møtt med respekt og anerkjennelse
- ✓ Påvirkning av andre: de kule som henger på gatehjørnet, filmer, musikk og musikkvideoer (populærkultur)
- ✓ Strukturelle betingelser får konsekvenser for aktører (splitting av klasser, mange kommunale boliger samlet på et sted)

Informantene har gitt gode beskrivelser på hvordan vanskelige oppvekstsvilkår for sosial deltakelse, bidrar til at de knytter nye kontakter og tilnærmer seg andre og mer negative miljø.

4.2. Gjengen

Under denne hovedkategorien har jeg valgt to underkategorier da mye av det informantene delte kan sees i sammenheng med deltakelse og beskrivelse av gjengen. Først blir det sett nærmere hvordan de unge selv ser på venneklikken og gjengen. Deretter har jeg samlet mest om ulike aktiviteter som de deltok i. Avslutningsvis følger oppsummering av funn.

4.2.1. Venneklikken, grupperinger og gjengen

Det var vanskelig å få tak i informantenes syn på egen deltakelse i gjengen, på hva som var en gjeng og hva som var venneklikk. Noe definerte den samme gjengen som venneklikk og noe som en tydelig avgrenset gjeng. Chris forteller:

«Eg vet 'kje. Det var frem og tilbake... Eg liker ikkje å kalle det en gjeng. Skjønner du? Vi var mange kompiser, det var bare det. Sant. Det var ikkje en gjeng, gjeng sånn. Det er en vennegjeng. Kanskje du hadde det tøft hjemme eller samme ka det måtte være, så fant man kanskje på dumme ting og sånt fordi en hadde ikkje så mye annet å gjøre. Tilslutt så ble det masse skulking og så ble det banking istedenfor å gå på skolen og... ja, dårlige vaner. (...) Var i sentrum på Landås, Danmarks plass... det var overalt. Mest der du hører til, som nabolaget ditt. Men siden det var kompiser fra overalt, så ble det sentrum. For sentrum var det letteste stedet å møtes for alle, sant. Så det... Eg vet kje

kordan det startet. Ka skal vi si... Det bare skjedde liksom. Det var ikkje noe vi begynte å si at i dag skal vi lage en gjeng liksom. Rekruttere og sånn. Var akkurat som alle andre sant»

David: *«Det var bare mange ungdommer i en vennekrets liksom. Det er ikkje det at noen påvirker andre på en måte. Alle er jo med på det...»*

Chris: *«Dette var.... eg vet ikkje... begynnelsen av ungdomsskolen.»*

Dette er ulikt i forhold til Anders som er klar på hvordan han bevisst dannet en gjeng da han var en ca13 år.

Anders: *«Og vi ble fort kjent på ungdomsskolen. Vi på en måte, det var mye fantasi inni oss. Ville være som de på filmen. Så vi begynte å danne vår egen klikk på en måte. Vi gikk alltid samlet. Og vi tegnet på oss, AXA. Det var det vi representerte i den tiden. Og så kom vi til niende. Så kom det flere inn og så fikk vi nye folk inn i åttende som kom med oss. Og så når vi kom til 10 var vi en gjeng på 15-20. Når vi er en gjeng på 15-20 på en ungdomsskole, samlet hele tiden, så blir en jo fryktet. Ikkje bare det. Vi ville jo mer. Vi ville jo vise at det er vi som bestemmer. Så det som skjedde, enkelte av oss begynte å gå med kniver. Enkelte av oss begynte å skaffe balltre ute i gatene. For å få fokus ut på oss sjøl på en måte. Hele greien var jo en lek. Eg vet kje. Vi så ikke på en måte realiteten. Og... det ble slåsskamper. Det som skjedde var at de andre ungdommene likte ikkje at vi tok makten. Både på skolen og i gaten. Og vi begynte å tegne graffiti. Tingen var at vi tagget over alt. Når vi er fra den gaten og går bort til den gaten, og tagger på den andre sin gate, så komme de til å bli sur. Når de vet at det er deg. Så det som skjedde var at de startet på en måte krig mot oss. De andre ungdommene. Så det ble slåsskamp. Det ble mye slåsskamper.»*

Anders sin beskrivelse av den første gjengen sammenfaller med avokadomodellen, der gjengen har et skall som understreker den ytre grensen og markering av felles identitet innad (Lidén and Sandbæk 2009). Chris og David forklarer hvordan venneklikken gradvis gikk over til å bli en gjeng. Det sammenfaller med at det er glidende overganger mellom vanlige vennegrupper til mer rendyrkede gjenger, at det er gråsoner og gjengene er dynamiske og kan endre seg over tid. Altså at det ikke er stabile og tydelige enheter, noe som også er kritikken mot bruk av gjengbegrepet (Carlsson 2005:14). Bjørgo og Haaland (2001) hevder som nevnt at en må se gjenger, venneklikker og nettverk i sammenheng, noe som sammenfaller med å bruke en nettverksmodell.

Videre beskriver Anders hvordan han føler seg styrket i fellesskapet med de andre. Det kan sees på som empowerment som blir konstruert i fellesskapet. Empowerment kan i grupper være som både selv-empowerment eller kollektiv empowerment der disse to

nivåene virker inn på hverandre, men ikke nødvendigvis på samme tid (Bracht 1990, Dominelli 2002). Anders var opptatt av å synliggjøre gjengen med tegn og symboler (tagging, merke på kropp, gå sammen) for å vise hvem de var bl.a. for å markere territorier, skape frykt, og vise hvem som bestemmer. De brukte vold og slåsskamper for opparbeidelse av makt og respekt, både på skolen og i gaten. Slik kan de fremstå som en utgruppe (oss) som trenger inngruppen (de andre) til å forsterke sin indre solidaritet, samhørighet og selvidentitet (Bauman and May 2004:44).

Jeg spør om det på det tidspunktet allerede var andre gjenger eller hvordan det ble til. Anders svarer:

«De ble en gjeng. Det ble gjenger. Det var blitt flere gjenger. Det var oss mot de. De var mange, de har brødre. Vi andre, vi var bare oss. Begynte å blande eldre folk seg inn. Storebrødrene til enkelte av de. Og eg husker ene kompisen kom og ringte på hjemme hos meg. Da var han full i blod. Eg sier, ka skjer? Han sier, nettopp blitt slått. Eg sier koffor det? Han sier, nei fordi du gjorde det og det. Da begynte eg å se mer alvor. Det ble alvor. Og skolen begynte å se på det, at vi var en gjeng. Å se at det ikke var bare på skolen. Tankegangen min var å flytte det ut fra der eg bodde og mot Landås. Eg ville på en måte spre det ut. Så begynte skolen å blande seg inn, så begynte politiet, barnevernet... Så ble stor sak, ble ganske stor sak utav den gjengen der. (...)For vi gikk med kniver. Vi gjorde ting. Ikkje det at vi brukte de, kanskje vi brukte de til å true. Når små unger gjør det der, så det e' jo kje bra. E' kje bra om du går ute og så kommer en gjeng med fem unger og...»

Jeg: *«Men tror du tror du dere ville ha brukt knivene hvis det hadde røynt på?»*

Anders svarer: *«Det var ikkje bare kniver. Eg har sett våpen. En kompis viste meg. Se ka eg har. Selyfølgelig tenkte eg det var dritkult. Ja dritkult! Yeah, I hellerne! Vi har jo våpen og greier no! Du tenker jo makt. Det er jo det du tenker. Og så..., som eg sa, da ville eg spre gjengen utover. Da begynte vi å få mer kontakter. Både av utenlandsk opprinnelse og norske. Fra alle mulig steder. Men politiet og det blandet seg inn. Så ble jo til slutt den gjengen splittet. Vi hang fortsatt sammen, men vi var ikkje AXA».*

Anders berører her mange temaer og bl.a. en maktkamp knyttet til territorier der konfliktene med de andre styrker det indre felleskapet og fellesidentitet. Territorier eller steder er med andre ord sentralt for gjengene. Et sted kan defineres som en geografisk lokalisering med fysisk form og mening (Gieryn 2000:464). Steder er viktig i de unges livsverden enten det er nabolaget, skoleplassen, eller bare et sted de oppholder seg, henger. Anders knytter det til territorier, områder som de kontrollerer for å synliggjøre makt. Dette kommer også Emma inn på, noe jeg viser til litt senere.

Anders beskriver den første gjengen hvor det var mye fantasi. Om vi ser dette i lys av Goffmans (1969) mikroperspektiv vil de sosiale situasjonene være iscenesatte forestillinger med bruk av ulike virkemidler for å få frem et budskap. Slik kan en tolke gjengen hvor de iverksetter en dramatisering der de fremhever det de vil andre skal se på gitt tid og sted. Gjengen brukte det offentlige rom til å spille ut sine roller med atferd, tegn og symboler, for å gi omgivelsene en bestemt opplevelse. Fantasi, lek og spill av roller går brått over i alvor da en av kameratene blir banket opp og ting skjer utenfor deres kontroll. Nå lever det sitt eget liv og får konsekvenser for de unges videre handlinger og hvordan de velger å svare på det. Dette kan slik være en nøkkelhendelse (Lien 2011) som kan bli et veiskille hvor ungdommene blir påvirket enten for å trekke seg ut fra gjengen eller for videre gjengdeltakelse med sterkere samhold.

I denne perioden er Anders cirka 14 år. Han beskriver hvordan de føler seg mektig når de er i besittelse av våpen som kniver, balltre og pistol. Samtidig er de barn, og det er på mange måter en lek som gradvis utvikler seg til alvor. Han sier det godt selv: «*det e' kje bra når småunger gjør det der*». Parallelt har gjengen fått en større kontaktflate utover nabolaget, et nettverk som strekker seg over flere bydeler i Bergen. Her kan en se hvordan det å bruke et nettverksperspektiv kan være formålstjenlig for å følge med på gjenger, grupperinger og venneklikker (Bjørngo and Haaland 2001, Lidén and Sandbæk 2009).

Jeg: «*Når du sier at dere ikke var AXA, betyr det at dere ikke slåss og sånn...?*»

Anders: «*Nei vi kuttet vekk det som var AXA, men var fortsatt en vennegjeng på en måte. Samtidig som den gikk vekk så kom eg meg mer utover mot byen. Hadde da allerede fått meg kontakter. Fra andre steder i Bergen. Eg begynte å komme meg utover til byen da eg gikk i 10. Og du møtte mange folk. Hilste på han og hilste på han. Så hilste på mange nye. Vi ble en fin og god gjeng. Var en god kompisgjeng. Det var mye slåssing når vi kom oss utover mot byen. Vi kom oss ned til byen fra alle mulig steder i Bergen. Det begynte å bli et hverdagsliv i byen. Det ble på en måte vårt territorium. Og da hadde eg fortsatt den mentaliteten. Den gjengmentaliteten. Da fantes allerede gjengen i byen. Så eg hadde akkurat kommet inn. Kjent med enkelte nye som allerede var der. Så det betyr eg begynte fra bunnen av på en måte, men eg vokste meg fort opp. Eg ble fort kjent. For det var mye slåssing. På den tiden var det kem som var mest fryktet. Den som var mest fryktet var den med mest makt.*»

Anders fortsetter: «*Dette var innad i gjengen. Så det eg gjorde, eg begynte å skape frykt blant folk i byen for å bygge meg opp. Eg bygget meg opp ganske fort i byen, for eg*

gjorde mye rart. Men det var konsekvenser der og. Det er jo konsekvenser... Fyllingsdalen på den tiden var kjent for rasisme. Og vi var jo mange utenlandske i byen. De sier vi skal ta deg. Selvfølgelig, når du er en tøffing inn i byen men samtidig når du er alene, og du egentlig ikke e tøff. Når du bare har skaffet deg det rykte på deg, når du får den telefonen at de skal ta deg, vel så blir du redd. Så ka gjorde eg? Eg samlet folk, snakket med folk i sentrum. Fortalte de ka som hadde skjedd, Og der startet vi en gjeng. En annen gjeng. Og det hadde allerede vært problemer mellom folk i byen og folk fra den bydelen. Så der ble den gjengen dannet. Vi var flere som dannet den gjengen. Den gjengen vokste ganske fort blant alle oss som var i byen. Uansett kor du gikk så var det BMX, BMX. Og det ble fort såkalt krig mellom oss og Fyllingsdalen. Det var mye, mye slåsskamper.»

Anders forklarer: «Nå var det mange nye, ikkje fra den gamle gjengen. Eg kom meg vekk fra det eg hadde der eg bodde og den gjengen der. Kom meg til byen og så ble det en ny gjeng. Så, men samtidig då, så de gamle folka, som var i byen før meg. Var ikkje glad i den nye gjengen. Fordi de så bråk i det. Selv om de var på vår side. Og det ble mye bråk mellom oss og de fra den andre bydelen. De var en gjeng de og. Og det ble mye 'bam, bam'. De få gangene eg gikk inn der (i Fyllingsdalen) så måtte eg nesten gå i skjul. Eg kunne ikkje vise meg der. Eg visste eg da kunne bli tatt. Det var farlig. Det var rett og slett farlig. Men den gjengen varte ikkje lenge. Og eg vet ikkje koffor den ikkje varte lenge. Den bare dukket opp. Mange nye folk, det var BMX over alt. Mye uorganisert. Var ikkje noe organisering.»

Jeg: «Så i motsetning til den første gjengen så var den andre gjengen ikke organisert?»

Anders: «Den første gjengen var mer tullete. Vi fantaserte mer som gjeng. Så kom vi til 'den andre gjengen. Det var uorganisert. Da var det folk samlet fra alle steder. Afrikanere, norske, latinamerikanere, fra Asia, muslimer. Fra alle steder. Vi var alle samlet i en gjeng.»

Igjen ser vi hvordan det er stadig bevegelse blant de unge. Den gamle gjengen var oppløst, men den hadde bidratt til at Anders hadde fått større kontaktflate fra andre steder. Nå kommer en ny fase med opparbeidelse av nettverk i sentrum, der flere og flere unge fra hele Bergen deltar. De opplever et hverdagsliv med territorium i det offentlige rom, på Torgallmenningen som er et av de mest synlige stedene i Bergen sentrum. Steder er som nevnt plasser for interaksjon mellom mennesker med kollektive handlinger, der nettverk dannes og påvirker både identitet, minner og verdier (Gieryn 2000). Ungdommene tar aktivt i bruk det offentlige rom, noe som slik kan bidra til å synliggjøre deres budskap og hvor bl.a. reaksjoner fra omgivelsene kan bidra til hvordan de skal iscenesette sin neste 'opptreden' (Goffman 1969).

Ifølge Anders var det allerede en gjeng i byen og han beskriver hvordan han slåss og skapte frykt rundt seg for å få en posisjon, 'bygge seg opp', innad i gjengen. Den som var mest fryktet, hadde mest makt. Som nevnt er respekt og ære sentralt i gjenger, da det er med å bygge opp en attraktiv identitet (Bjørge and Carlsson 1999:38). Begrepet respekt står sentralt i konfliktene som utspilte seg i en undersøkelse i Skedsmo, der begrepet handlet om å oppnå makt og skape frykt hos andre (Bjørge and Haaland 2001:24). Anders sin erfaring sammenfaller med dette.

Det at en bydel var kjent for rasisme og det ble krig mellom dem, førte til at ungdommene ikke kunne bevege seg fritt der de ønsket, uten frykt. Det sammenfaller med Emma sin opplevelse som kommer frem noen senere. Igjen ser vi betydningen av steder og hvordan det blir en viktig faktor i de unges hverdagsliv.

Konfliktene som oppstår bidrar til å forene mot en ytre fiende, der gjengen og fellesskapet i sentrum ble større mot en felles ytre trussel. Som nevnt kan gjenger ha ulike former og dette kan sees på som mobiliseringsnettverk (Carlsson 2007 i Lidén and Sandbæk 2009:25). Flere av informantene definerer seg selv på utsiden av gjengen, men bidrar inn i slåsskamper når de mener det kan rettferdiggjøres.

Anders, som de andre informantene, tar også opp noe jeg mener er sentralt: hvordan de henter styrke fra hverandre i fellesskapet. Altså opparbeidelse av en egenkraft/empowerment i gjengfellesskapet med konstruering av styrke knyttet til både person og gruppe (Bracht 1990, Dominelli 2002, Askheim 2012).

Anders bruker begrepet gjengmentalitet. Litt senere kommer jeg tilbake til Chris som bruker begrepet gatementalitet, Emma som snakker om gjengmateriale og Anders som senere også snakker om gatelivet. Dette kan sees i lys av begrepet gatekapital der de opparbeider en spesiell kompetanse og kunnskap fra gaten som har en verdi i gatekulturen (Sandberg and Pedersen 2006). Altså en subkulturell kapital som ikke vil være overførbart til andre felt og kan bidra til ytterligere marginalisering.

Jeg tenker at det også kan være mulig å se dette i et litt annet analyseperspektiv. Som nevnt kan sosial kapital som tilnærming la oss studere *«i hvilken grad og under hvilke vilkår sosiale forbindelser utgjør viktige ressurser. Dernest retter denne tilnærmingen seg mot forhold som bidrar til at slike ressurser skapes, vedlikeholdes eller nedbrytes.*

Dette fører til kunnskap om hvilken betydning forskjeller i sosial kapital har for befolkningens velferd.» (Hvinden and Gissing 2005 i Sund 2010:5). Schaefer-McDaniel viser til at barn og unge har agens og sosiale nettverk som de kan utnytte og få støtte fra. Hun mener at sosial kapital blant ungdom kan knyttes til et rammeverk med tre elementer som må sees i sammenheng med hverandre: sosiale nettverk/interaksjoner og sosiabilitet, tillit og gjensidighet, og opplevelse av tilhørighet og stedstilknytning (Schaefer-McDaniel 2004 i Thorød 2010:68).

Dersom en tar utgangspunkt i dette kan en tenke at ungdommene finner ressurser i det sosiale nettverket som gjengfellesskapet er. Den sosiale kapitalen de der opparbeider seg, kanskje kan sees på som en 'gjengkapital'. Med gjengkapital mener jeg ressurser og anerkjennelse for de ferdigheter, egenskaper og verdier som vektlegges, henter kraft og kontinuerlig styrker seg selv, empowerment, i gjengfellesskapet.

Altså, ungdommene i gjengen eller venneklikken har et sosialt nettverk og sosiabilitet, hvor de får støtte fra de andre, med opplevelse av tilhørighet og stedstilknytning, tillit og gjensidighet, som må sees i sammenheng med hverandre (Schaefer-McDaniel 2004 i Thorød 2010:68). Jeg ønsker også å ta frem forpliktelser og forventning av gjenytelser som en sentral verdi innad blant gjengen (Coleman 1988:102-105). Videre er det jeg mener er det spesielle med gjengkapital: den styrken og anerkjennelsen de kan opparbeide også for verdier og egenskaper som ikke gir uttelling i normalsamfunnet. Vilåårene for de sosiale relasjonene i gjengen blir slik ressurser i oppbygning av personer og fellesskap. Nå er de noe, der de blir sett og styrket som enkelt individ og fellesskapet og kan slik også utvikle en identitet med selvverdsetting og selvrespekt.

Om de vil velge seg ut av gjengfellesskapet er det mulig at de vil oppleve å tape sin gjengkapital. Et av spørsmålene blir hva vi tilbyr disse unge som et alternativ til gjengen og om det er mulig å bidra til at ungdommene kan beholde og overføre noe av gjengkapitalen, og/ eller styrken og de har opparbeidet innad i gjengen? Altså den delen av gjengkapitalen som ikke er knyttet til kriminelle handlinger eller atferd som kan skade dem selv eller andre. At gjengkapitalen kan utnyttes og ikke blir en negativ sosial kapital utenfor gjengen, at bonding i gjengen ikke hemmer, men faktisk kan fremme bridging? Jeg vet ikke og tenker det blir utfordrende der en samtidig må følge opp enkeltpersoner med spesielle og målrettede tiltak. Parallelt vil en kanskje kunne jobbe

med bridging for andre gjengdeltakere og inn mot arenaer der noe av deres styrke fra gjengkapitalen kan overføres til og de kan slik ta med seg en identitet med selvrespekt og selvverdsetting.

Anders viser til at også den andre gjengen gikk i oppløsning, uten at det kommer klart frem fra noen av informantene hva som skjedde. Men igjen går deltakerne over til ulike miljø og nå også nye grupperinger basert på etnisiteter. Anders fortsetter:

«Det som skjedde der, det var at vi var en gjeng. Vi var en gjeng men det var ikkje noe navn på gjengene. Vi begynte å krangle mellom oss, mellom grupperingene. Småting begynte vi å krangle om. Og eg måtte støtte min gruppe selvfølgelig. Eg var jo venner med de andre og. Så ka skulle eg gjøre da? Da stod eg i midten. En ting eg alltid har hatt, eg har alltid vært nøytral. Eg har på en måte aldri valgt side, er jo kompis med begge to. Og så... Det som skjedde etter det, vi dannet oss en gruppe. Eg og noen kompiser. Den skal eg ikkje si ka heter, men det var en graffiti gruppe. Sånn som eg sa at det var oss og så var det eldre folk. Den eldre generasjon. Det er sånn vi kalte de. Og vi var den nye generasjonen. Det som skjedde. Det ble mange grupperinger. Folk gikk i forskjellige grupperinger og tok med sine. De eldre begynte å krangle med seg sjøl. Så det var mye krangling. Mye frem og tilbake.»

Nye gjenger eller grupperinger basert på etnisitet blir dannet når BMX gjengen blir oppløst. Senere også en ny graffiti-gjeng. Her er konflikter både mellom grupperingene og innad i gruppene, og igjen blir det tydelig hvordan konfliktene splitter og forener blant ungdommene. Det kan også vise det sammensatte og flyktige ved både personlige og kollektive identitetskonstruksjoner. Samtidig ser en hvordan en kan oppleve å havne i mellom ulike grupperinger eller personkonflikter der et dilemma blir å velge side. Dette er noe også Emma kommer inn på litt senere.

Chris og David beskriver samme gjengen som Anders har fortalt om.

Chris: *«Vi var gode venner liksom».*

David: *«Ja...»*

Chris: *«Det var... det var taggere de som skrev på veggene og sånn.»*

Jeg: *«Men det gjorde ikke dere?»*

Chris: *«Nei nei, det var liksom noen av tjommiene.»*

Jeg undrer meg over om de var i samme gruppe og i den gruppen så var det annen gjeng som drev med tagging. Chris forklarer hvordan han opplevde at det var:

«Hvis vi er tredve stykker så er det fem som driver med graffiti, fem som liker fotball, ti av de liker dansing, skjønner du, Alle er en vennegjeng for det. Alle har sine interesser. Det var litt mer sånn. Hvis du ser BA, så tror jo folk at det er en gjeng, sant. Men det er jo bare 4-5 stykker. Men de har kanskje og en venneflokk, men det er kun de 4-5 av ti eller tyve som tagger.»

Chris fortsetter: *«Men noen de ble litt sånn, de kalte seg CAX. De som skulle være tøffest. De som liksom skulle skille seg mest ut. De gikk og slåss for ingenting. Røykte hasjpipe midt på Torgallmenningen. Sånne dumme ting. Sånn du bare ødelegger for seg sjøl. Det var liksom det. De kan du heller mer se på som en sånn gjeng. De fleste voksne ser på en gjeng som går rundt og bare gjør hærverk og gjør kun fa'n. Du kan vel si at vi var det litt, men vi vil heller se på oss selv som en venneflokk. Det passer oss bedre.»*

Chris og David forteller om den samme gjengen som Anders gjør, men Anders er tydelig på at den venneklikken er en gjeng, et tydelig definert gjengfelleskap. Dette sammenfaller med annen forskning der noen ungdommer sa de var med i en venneklikk, som hjalp hverandre om en havner i bråk, hvor andre igjen definerte den samme venneklikken som en typisk gjeng. I denne gjengen var det var flere grupperinger innad i samme gjeng og flytende grenser mellom dem, men de opplever å ha en felles ytre markering noe som sammenfaller med avokadomodellen (Lidén and Sandbæk 2009). Emma er den yngste av informantene og snakker om gjenger som er litt senere i tid:

«Det var vanskelig å komme innpå gjengen til å begynne med. For det var ting som ble sagt om meg uten at eg var klar over det. Så angrep de meg en gang, på skolen, og så sa de unnskyld etter hvert. Syntes at det ikkje var noe gale i meg at det var en misforståelse, og eg tilga de fordi de fikk slag tilbake. Eg går ikkje ned uten å slåss, for å si det sånn. Da innså de at eg var en alright person rett og slett, men de ville fremdeles ha meg med fordi eg kunne slåss for meg sjøl og stå for mine valg.»

I neste setning forklarer Emma egen deltakelse i det som foregikk:

«Men eg var ikkje med i gjengen sånn sett. Fordi at eg har alltid likt å holde meg for meg sjøl og valgene eg gjør skal være for meg. Eg vil ikkje være i en gjeng hvis de skal for eksempel banke noen, så eg e kje med på det hvis personen ikkje har gjort meg nokke. Eg var 'kje verdens snillest, det var eg ikkje. Eg gikk rundt og banket opp folk som hadde gjort meg noe. Men da hadde eg en grunn til det (ler litt). Guttene gikk rundt og banket gutter. Pluss at om vi ba de om det: den gutten irriterer meg, kan ikkje dokker ta en prat med han.»

På spørsmål beskriver Emma at det var flere gjenger parallelt:

«Det har det alltid vært. Det var busstasjon gjengen, Macen (McDonald)-gjengen, Chicagogjengen, til og med Burgerking-gjengen. Det var flere jentegjenger. Og så hadde de krig med hverandre og skulle ødelegge for hverandre. Ta en etter en, og så ble den gjengen sur og så skulle de liksom ta den andre gjengen en etter en (ler litt). Gjengkrig.»

Dette sammenfaller med Anders sin erfaring når det ble 'krig' mellom sentrum og Fyllingsdalen. Emma forteller at hun knyttet kontakt med gjengen da hun bodde på akuttinstitusjon, men at noe av det hun gjorde var knyttet til et ønske om oppmerksomhet fra sin far. Selv om det var negativ oppmerksomhet så fikk hun han i hvert fall i tale.

Både Emma og Bendik har opplevd vold av sine fedre noe som medførte plassering utenfor hjemmet. Krenkelse eller ringeakt i den private sfæren kan bidra til mistillit (Honneth 2008), noe som de unge vil ha med seg i møtet med andre voksne. Kanskje det kommer tydeligst frem med det Bendik forteller. Bendik hang først i sentrum med venner og hevder det ble et skille etter han ble plassert på institusjon.

Bendik: «Den tiden, dra til byen, være med kompisene mine. Det var ikkje få kompisar. På den tiden der så var det liksom få utlendinger sant, så da hang vi alle sammen, så da var vi jo flere hundre stykker, kanskje flere liksom som var sammen. Vi pleide å henge på Torgallmenningen. Vi pleide å sitte på de benkene der og sånn. Så, vi var liksom arabere, latinoere, vi var tyskere, (ler litt) alt liksom sant. Så etter hvert som tiden gikk så ble det sånn at noen av kompisene mine begynte og ville starte gjeng. Kalte seg BMX. Og så var det CAX. De var to forskjellige. Begge var av samme kompisar. Den ene var for alle utlendinger. Den andre var mer at de måtte velge de. Eg brydde meg ikkje så mye om gjenger for eg syntes det var litt dumt. Den ene var litt større enn den andre. De var samtidig. Og så, eg husker den tiden godt for det... eg vet ikkje koffer eg husker det (ler litt), akkurat fra den tiden der. Han ene kompisen min sa, vær med i gjengen, vær med i gjengen da. Sa, nei eg vil ikkje være med i noen gjeng. Eg kan være med dokker, å henge med dokker, og gjøre ting, men å være med i en gjeng liksom, det er ikkje meg. Eg skal ikkje gjøre sånn og sånn for å få andre sin oppmerksomhet. Vil du ha min respekt så får du... ka heter det, vise det liksom. Som eg sa, eg ville være fri. Eg ville gjøre det eg ville. Gjøre ting uten grunn liksom. Eg har alltid hatt en grunn liksom. Det er det. Akkurat gjeng det var ikkje noe for meg.»

Jeg: «Var det det de gjorde den gjengen gikk rundt å gjorde ting for å få respekt?»

Bendik: «Ja, bare fordi de var en gjeng liksom. Det var liksom mye tull for å si det sånn. Etter det så begynte eg å skjerme meg av liksom. Etter hvert begynte de og å

skjønne det, at gjeng e' bare tull. Skal du ha en gjeng får du dra til Amerika. Så (ler litt) Så etter de sluttet med det så begynte eg å være mer med de då. Eg hadde jo mange venner som var med i de greiene, sant. De har jo gjort mye rart då. Så husker eg at de pleide å reise fra bydel til bydel. Så som Bergen, Åsane, Fana, Fyllingsdalen, Knarvik, bare for å oppsøke problemer. Men eg var heldigvis ikkje med på de der greiene. Men eg har hørt mange historier. Alle bydeler hadde en gjeng liksom. Det var Åsanegjengen, Fyllingsdalgjengen, Knarvik gjengen, det var Fanagjengen...»

Bendik beskriver samme gruppering i sentrum som Chris, David og Anders, men tar med at det var parallelle gjenger innenfor samme venneklikk. Når gjengen var i utvikling, tok han et aktivt valg om å ikke være med i gjengen. Altså at han ville være med dem, men ikke som gjengmedlem. Dette sammenfaller med det Emma fortalte om egen deltakelse. Begge to opplevde press for å delta, men opplevde å ha handlingsfrihet til tross for gruppedominans og lojalitet. Bendik nevner også de andre sitt motiv for gjengdeltakelse, oppmerksomhet og respekt. Som nevnt står opplevd krenkelse og respekt sentralt i gjengdeltakelsen der begrepet respekt omhandler makt og skape frykt hos andre (Bjørge and Carlsson 1999, Bjørge and Haaland 2001:24).

Bendik, som Emma, tok et bevisst valg om å ikke delta aktivt, der Bendik sier han heller vil oppnå respekt på annen måte. For han inneholdt begrepet respekt om andre verdier. I dette kan en se hvordan det kan være motstridende relasjoner både i og mellom personer knyttet til eget bilde av hvem du er og andres bilde av hvem du er. Identitet blir slik skapt i en prosess av forhandlinger i det sosiale rom (Jenkins 2008).

Informantene gir ulike motiver for gjengdeltakelse og ulikt hvordan de plasserer seg selv i forhold til gjengen og deltakelse, noe som får konsekvenser for aktiviteter de deltar på. Med Emma ble det snakket litt om fellestrekk i gjengen, og det kommer da frem at det blant annet var testing og opptakskrav for deltakelse:

«Nei vi var forskjellig alder. Det var alt fra 12 -17 år. Men de som var litt yngre, de var gjerne i familie med de andre. Så da ble det liksom ja, familie. Men det var veldig mye mer vanskelig å komme inn i jentegjengen enn å komme inn i guttegjengen. Du ble ofte satt på prøver. At man gjerne sendte eksen sin på deg for å prøve seg på deg og hvis du gjør nokke, og så e du ikkje nokken venninne, du vet gjerne ikkje at vedkommende er eksen til en venninne... Du måtte gjennom masse sånn forskjellige prøver. Ikkje sånn at folk alltid var klar over det. I alle fall ikkje de som ville komme inn i gjengen. De var litt sånn hyggelig mot deg, alt var liksom en test for å se om du var DIXI materiale.»

Jeg: «Hva annet måtte dere gjøre da?»

Emma: «Slåsskamper. For å se hvordan du måtte klare deg hvis det skulle bli en slåsskamp. Okei, ser du hun jenten der? Gå bort og slå hun. Men når du ikkje kjenner hun engang.... Og hvis du nekter for det så kan de være litt greie og si at: okei da kan du velge en jente du hater og gå bort og banke hun. Eller så kunne de bare ta inn folk som hadde penger. Bare fordi de skulle få nokke. Det var for å bruke en person, men da var de liksom aldri skikkelig med i gjengen. Da bare ringte de for å finne på noe hvis de trengte nokke. (...) Vi var vel 17 -20, vi var veldig mange. De fleste hadde blitt kjent med hverandre via institusjoner og sånt og så f.eks. hjulpet hverandre. Og da holdt vi kontakt og det viste seg at ble du plukket ut av den ene siden så finner du alltid noen du kjenner.»

Emma forklarer videre at hun stod mellom to gjenger og at de ønsket at hun skulle velge hvem hun var med:

«Men eg ville ikkje velge... eg vil heller ha venner enn fiender for å si det sånn»

På spørsmål om det var mest jente- og guttegjenger svarer Emma:

«På busstasjonen så var det blandet gjenger, og Chicagogjengen var blandet, men borte på Macen var jentene litt for seg sjøl og guttene litt for seg. Og borte på Burgerking.... Så det var liksom, man viste liksom kor man skulle holde seg med gjengen sin. Hvis du for eksempel er Burgerking-gjeng kommer bort på Macen og ser stygt på de så kunne du risikere å bli banket. For det at man visste kem som var med kem»

Emma beskriver ulike type gjenger som var både jente-, gutte- og blandet gjenger, med forholdsvis stort aldersspenn innenfor samme gjeng. Et annet tema hun nevner er opptakskrav, en testing, for å få delta i gjengen. For å se om hun var av riktig gjengmateriale. Hun beskriver tydelig definert gjenger og at de har sine territorier i det offentlige rom og hvordan brudd på territoriene kan utløse vold. Dette sammenfaller med Anders sin beskrivelse av ulike territorier, synliggjøring og makt ved å være i besittelse av enkelte områder.

Hun formidler også opplevelsen av å være i samme situasjon med de andre, at de da har et fellesskap som forstår og støtter hverandre. Opplevelsen av å høre til, bli inkludert og anerkjent. Emma ble imidlertid presset for å velge mellom ulike gjenger, noe hun ikke ønsket og som da ble akseptert. Dette sammenfaller med Bendik sin opplevelse der han var sammen med dem, samtidig som det ble akseptert at han ikke var aktiv del av gjengen. De unge opplevde slik å ha egen handlingsfrihet.

Jeg spør man tenker mindre gjennom tingene når man er ung, hvorpå Emma svarer:

«Nei, fordi at, altså eg lært meg den setningen at, eg er mindreårige og de kan ikkje stoppe meg. Og det visste vi. Så på den måten så var det loven som holdt oss i live på en måte. Så da kunne vi på en måte gjøre alt det vi ville. Det var sånn, at de som er mindreårige, kan de ikkje gjøre noe med. Ka skal de gjøre da, sende oss vekk? Vi bor under barnevernet så det går helt fint.»

Som mindreårig har de vært bevisst på hvilke virkemidler det offentlige har for å stoppe dem. Dette er et viktig poeng med tanke på hvordan vi møter disse ungdommene, der vi må sette grenser og gi de unge verktøy til å sette grenser for seg selv. Det offentlige kan slik bruke sin makt, power over, for å sette grenser og samtidig som en møter ungdommene på en anerkjennende måte for å tilrettelegge for dialog og kritisk bevisstgjøring for å skape endring (Freire 1999, Dominelli 2002, Ledwith and Campling 2005, Follesø 2010).

Alle informantene, med unntak av Anders, beskriver seg selv som delvis på utsidene og delvis med i gjengen. Dette kan forstås på ulike måter. Noe kan være et behov for å rettferdiggjøre egen deltakelse eller at de faktisk har klart å ha et tydelig skille på hva som er gjeng-aktiviteter og andre aktiviteter. Det kan også være et behov for å markere individuell handlingsfrihet. Annet kan være at det er flytende overganger mellom venneklikker og gjenger, der informantene definerer gjeng noe ulikt. Dette sammenfaller med tidligere forskning der det er glidende overganger mellom venneklikker, grupperinger og gjenger, samt at ungdommene selv definerer det noe ulikt (Lidén and Sandbæk 2009). Ungdommene posisjonerer seg ulikt i forhold til deltakelse i gjengen og oppfattelse av hva som er gjeng og venneklikk. Det er interessant det som jeg tolker som behov for rettferdiggjøring eller behov for å synliggjøre egen handlingsfrihet knyttet opp mot gjengen, noe alle informantene i større eller mindre grad gjør. Et behov for rettferdiggjørelse av valgene en tok knyttet til f.eks. slåsskamper eller utøvelse av vold, kan være nødvendig for å betrakte seg som gode moralske mennesker og lage forklaringer som slik også kan bidra til ansvarsfraskrivelse (Sykes og Matza 1957 i Lien 2011:157).

4.2.2. Aktiviteter i gjengen

Informantene har snakket om sine opplevelser av hvordan det var å delta og hva de gjorde på. Først fra samtalen med Chris og David der jeg undrer meg over hva de gjorde på.

Chris: «*Fra a til å (begge ler litt) fra a til å. Alt mulig. Alt mulig.*»

David: «*Vi bare gjorde det vi hadde lyst til på en måte. Bare går rundt og på en måte sier et eller annet, skal vi gjøre det og det.*»

Chris: «*Du søker adrenalin. Sånn var det.*»

David: «*Ja, mange kommer opp med helt sånne dumme, de villeste ideene. De sykeste ideene. Og folk er med. Eg vet kje, bare for adrenalinet på en måte.*»

Chris: «*Det er ikkje så mye slåssing. Det er piss. Det er ikkje så mye sant. Det er på en måte rykter. Han er fra Sandviken og han fra byen og så slåss de to. Det er 'kje som om det er gjenger liksom fra sted til sted. Slåsskamper, skjer det så skjer det, uansett kor du e' i fra.*»

Dette siste står klart i motsetning til det som både Anders, Bendik og Emma forteller om slåsskamper og at det var en viktig aktivitet for gjengen. Chris og David vedgår at det var noen slåsskamper, men fremhever imidlertid risikoen, dvs. søk etter adrenalin, som en viktig aktivitet. Jeg spør videre om hvordan det var dersom en fra gjengen slåss med en annen, og om det var sånn at de gikk inn og hjalp hverandre:

Chris: «*Hvis det var sånn for ingen grunn, selvfølgelig. Då dummer du deg sjøl ut liksom, så då selvfølgelig tar vi de vekk. Men hvis det er en grunn, sånn som hvis du var full, jævla drittunger... Så skjedde det en slåsskamp, så det var han som begynte det. Vi pleier ikkje å begynne med å slå. Vi venter til han slår oss først, da var det selvforsvar. Vi lager ikkje problemer. Men kanskje fordi vi var en ungdomsgjeng, sant, som dokker kaller det. Vi var en vennegjeng. Med masse energi.*»

David: «*Midt i byen*»

Chris: «*Midt i puberteten. Selvfølgelig da skal det bli masse lyd. Det er jo en selvfølge. Så folk kan jo se på det på feil, de kan dømme oss før de vet, sant. Før de kjenner oss.*»

Chris er inne på stigmaet de kunne oppleve fra omgivelsene, et stigma som for noen vil være ønsket men uønsket av andre. Denne stemplingen kan bidra til at de gradvis tar avviket til sin identitet og slik lever opp til stempelet som blir satt på dem av omgivelsene (Goffman 1968, Becker 1963 i Jenkins 2008:96).

Så er det Emma som forteller hva de gjorde på:

«*Vi pleide å gå ut på byen og sånt fordi om vi var 16 og sånt. Vi hadde fått tak i andre legg, banket opp en person i gaten og stjålet legitimasjonen deres for å få legg. Da hadde vi gjort det på dagen eller noe og hvis personen melder bankkortet sitt savnet eller stjålet så kan jo ikkje de som står vakter vite det. (...) og kledde oss opp som*

voksne. Det var en ting at eg var 16, men det en som var 13 som plutselig skulle bli med oss ut på byen. (...) Eg var ikkje bekymret for meg, vi pleide alltid å ha to stykker som holdt seg edru eller lett brisen, som skulle passe på om noe skulle skje. Som hadde ansvaret. Så da byttet vi på hvem som hadde ansvaret. Som hadde edru helg eller ikkje. Busstasjonsgjengen gjorde mer narkotika enn ka vi gjorde. Det verste vi gjorde var liksom å røyke en joint.»

«Bra ting med å være med de var at eg hadde venninner som støttet meg om det måtte være nokke. Da hadde eg liksom på en måte beskyttelse. Andre var at til tross for alt de gjorde, så brydde de seg faktisk om de som er i gjengen, så de støttet hverandre uansett, om det var noe dumt som hadde skjedd, om noen trengte penger, eller et eller annet som var dårlig, trengte et sted å bo kanskje, sånn en eller to dager, og sånne ting. Og så en tredje ting var at de respekterte meg rett og slett... Ja den siste tingen var at de tok i mot ønskene mine. De aksepterte meg som en del av gruppen. Det var ganske greit i forhold til de andre busstasjon-gjengen. Det var liksom sånn gå rundt og ruse oss. Eg ville ikkje akkurat gå rundt å ruse meg når det var prøvetid da må du plutselig ta en pisseprøve, så da ble det altfor mye press, for det var sånn at du må gjøre det for at du skal kunne være med oss. Det likte eg ikkje. Så eg likte meg bedre med DIXI-gjengen. Du hadde ikkje din egen familie som var rundt deg hele tiden, da ble vi på en måte en familie. Så vi var i samme båt alle sammen. Ja, vet kor vanskelig det er.»

Emma formidler aktiviteter som glir over i hverandre, men aktivitetene er ulik i de forskjellige gjengene. Til tross for de negative og normbrytende aktivitetene, kommer det frem at de samtidig viser omsorg, passer på og tar vare på hverandre. Vennskapet innad i fellesskapet kan sees på som et bonding nettverk, altså et nettverk med sterke bånd innad i gruppen som er preget av gjensidighet og solidaritet mellom medlemmene (Sund 2010:17).

Chris og David mener det ikke var så mye rus blant gjengen de var del av, utover å bruke cannabis av og til. De fremhever at de vektla de positive aktivitetene.

Chris: «Ikkje så mye rus...»

David: «Nei...»

Chris: «Det er litt mer ungdom som røyker en fjodde, liksom, det var alt. Eg vet ikkje. Vi fant jo på alt det der, men prøvde ikkje å se på det gale. Vi prøvde å tenke på alt det andre vi gjorde. Spilte fotball sammen, gikk på kino sammen. Fant på alt mulig sammen. Ring og spring. Lei skolen, sant.»

David: «Vi breaket. Det var jo alltid hver dag».

Chris: «Så kanskje vi fant på litt rampestreker. Ran og sånt og de tingene kom i senere tid. Når vi var ung så var vi barn som alle andre.»

Chris: «Da har vi ikke komt til den der gatementaliteten.»

Jeg: «Og når kom den da?»

David: «Det var i sentrum det begynte. Forskjellig kriminalitet. Vi gjorde masse ting og tang. For eksempel. Folk hadde ikkje penger, sant. Så når vi skulle gå på kino så sneik vi oss inn på kinoen. Mange bare løp inn i gangen og stjal snop...og...»

Chris bryter inn: «Ja om du ikkje hadde penger, så bare stjelte du en bursdagsgave. Du var jo blakk. Kanskje de hjemme ikkje hadde inntekt eller ka det måtte være. Så da var det selge ting, stjele elektronikk og... Sant, ikkje kjøpe klær, da var det alltid å stjele klær. Eg hadde jo nye klær hele veien. Men neste sekund så gjorde vi noe annet sant. Noe som ikke har med noe kriminelt å gjøre. Da var vi hele gjengen på mølleren og spilte fotball, eller på St Paul og spilte basketball eller Verftet når det var fint vær og badet, Nordnes. Alltid gøye ting. Det var ikkje bare kriminalitet og ødelegge og sånt.»

Utfra dette kan en tenke at de unge opplever å ha gaten som mestringsarena. På spørsmål om de kan oppsummere tre ting som var bra og tre ting som var mindre bra med å henge i sentrum og delta i gjengen, ser de på hverandre og ler:

David: «Vi ble jo kjent med forskjellige folk. Vi lærte jo jævla mye der, å gjøre masse ting, å takle problemer på en måte, og vi hjalp jo hverandre hele veien... Eg vet kje.»

Chris: «Eg likte det at vi var et stort brorskap. Akkurat som masse brødre. Støttet hverandre uansett hva det skulle være. Så folkene og så alt vi fant på. Det er de tre tingene. Ja, alltid mye gøy. Vi ledde hele tiden liksom. For det var ikkje alltid sånn av vi kunne le hjemme for eksempel. Kanskje ikkje alltid så lett sant.»

David: «Vi gjorde det vi ville...»

Om det som var mindre bra svarer David:

«Altså vi kom jo i problemer... og.. det ble jo... mye bråk og alle var jo ikkje glad hele tiden. Folk ble jo sur på hverandre. Så det ble jo litt sånn problemer. Ja, ting bare skjedde sånn. Det var jo mange folk som kom med dårlig innflytelse. Mange som kom med rus, narkotika og sånt.»

Chris: «Sånne som skulle dra oss ned i den drit'en de sitter fast i, skjønner du? Mange var fem, seks, syv år eldre.»

David: «Det var et stort samfunn.»

Chris: «Men det var ikkje noe press. Alt vi gjorde var frivillig.»

David: «*Jaja...*»

Chris: «*Sånn var det.*»

Chris og David forteller hvordan de først bare gjorde rampestreker, men at det utviklet seg da de startet med å oppholde seg i sentrum og fikk 'gatementaliteten'. De hadde ikke hadde penger så de stjal det de trengte, solgte ting, drev med hærverk og oppsummerer med at de kom i problemer. Men de fremhever også at det var mye bråk og at de ikke var glad hele tiden, med konflikter innad i gjengen og dårlig innflytelse fra andre. Til tross for dette mener Chris at det ikke var press, at alt var frivillig, at han hadde individuell handlingsfrihet. Den individuelle og det kollektive identiteten sammenveves slik i kontinuerlige prosesser der det individuelle understreker forskjellen, og der det kollektive vektlegger likheten (Jenkins 2008). Slik vil de unge være i en prosess av forhandlinger knyttet til skapelse og endring av identitet.

De beskriver at positive og negative aktiviteter går hånd i hånd. Alt er en del av fellesskapet der det skjer noe «*hele tiden*». De opplever tilhørighet, støtte og hjelp fra hverandre, et samhold og brorskap. Dette sammenfaller med Emma som snakker om at gjengen ble som en familie. At det utvikles et bonding nettverk der en ser på gjengfellesskapet som en familie, sammenfaller med tidligere forskning (Lidén and Sandbæk 2009, Sund 2010).

I lys av Honneth (2008) kan dette knyttes til den solidariske sfæren der sosial verdsetting av den enkeltes ferdigheter og egenskaper bidrar til selvverd. Det vil stå i motsetning til en ringeakt hvor din ære og verdighet blir truet. Via empowerment kan de mobilisere egenkraft både individuelt og kollektivt via fellesskapet. Når de har et fellesskap som støtter hverandre kan det sees på som power of (styrke/kraft fra), hvor det å lære ting, blant annet å takle problemer, kan sees på som power to (styrke kraft til) (Dominelli 2002, Askheim 2012). Slik kan de opparbeide seg gjengkapital og en identitet preget av selvverd.

Chris nevner at de ikke alltid kunne le hjemme, noe som igjen retter fokus inn mot utstøtningsfaktorer som vanskelige hjemmeforhold og marginalisering. Han kunne da finne støtte og oppnå anerkjennelse for verdier som ble vektlagt innad i gjengen, altså som en motkultur til dominerende moral og verdier.

Chris avslutter med: *«Det var masse problemer som fulgte med tingene vi gjorde. Så det var ikkje gøy. Det var ikkje så gøy når en ser tilbake på alt det gale du har gjort. Hvis du ikkje begynner å tenke på alt det andre du kunne ha gjort istedenfor å henge på Torgallmenningen, og lage kaos. Skjønner du?»*

Chris nevner her noe av det samme som Bendik, om deltakelse i gjengen og at de i etterkant mener at denne perioden har tatt tid fra dem i deres overgang til voksenlivet. At nåtid (being) og det som var vellykket da slik får konsekvenser for de unges fremtid (becoming) da det kan stå i motsetningsforhold til hverandre (Sletten 2011:19-23).

Når jeg snakket med Emma om rus svarte hun:

«Vi ruste oss. Men eg begynte med rus på grunn av ekskjæresten min. Eg traff han på akuttinstitusjonen. Og eg gikk rundt med to 20 pakninger med røyk. Vanlige sigaretter og så en pakning med joint liksom. Hver av oss hadde det.»

Når jeg snakker med Emma om grunnen til at hun dro andre steder, svarer hun:

«Ja, fordi eg ikkje ville være der eg bodde eller være hjemme. Og da måtte eg finne på et eller annet. Kom til Sletten, kom til byen, vi er her og her, der finner du oss liksom. Vi gjorde på mye forskjellig. Som regel snek oss inn på kino, gikk på shoppingrunder, vi var ute og spiste faktisk. Vi hadde koselige tider til tross for alt det der. (...) Det var greit når de ikkje gjorde noe dumt. Men hvis de skulle skade noen, så var det ikkje greit å være med. Eg kunne ikkje stå å se på at en uskyldig person ble skambanket av syv stykker på en gang. Det fikk meg til å få en vond følelse. Og eg prøvde å være med de når eg ikkje hadde noe stort å gjøre på. Eller når eg ikkje hadde noen andre å være med...»

På spørsmål om hva som var det negative svarer Emma:

«Naskeri, truing av folk med at vi kom til å drepe de og sånn og sånn og sånn. Og så var det en jente som tok selvmord av det. Eg tror det var det som fikk meg til å slutte å være med de. Da eg fant ut av det så fikk eg så vondt i meg. Og ble forsiktig med det eg sier til foll. Hun var et år yngre enn oss. Og det skjedde etter at eg var flyttet hem igjen og så begynte pappa og de å være litt mer strenge. Med innetider og sånn. Men så holdt de meg liksom fremdeles. Sa du kan sove hos oss hvis du ikke kan sove hos foreldrene dine. Så ble det liksom, okei greit. Og så kan eg ikkje glemme at vi var en av grunnene til at hun tok selvmord fordi hun var såpass redd oss.»

Emma er den som beskriver mest detaljert om volden.

Emma forteller: *«De (gjengene) var mange forskjellige og de var ikkje venner. De slåss mellom og de sa må du nesten velge kem du står på side med. Eg har ingenting imot*

dokker hvis dokker skal slåss så trekker eg meg unna, det er mellom dokker, så syns det blir litt feil av meg som venninne og i midten og velge siden når eg ikkje har vært tilstede når ting har skjedd. De satt meg ofte på prøve sant. De sa vi skal bort og snakke med en person, men eg visste godt ka 'å snakke med en person' betyr. Det ville si å banke opp noen. De ringte meg ofte for back up. Men når eg ikkje backet de opp så begynte de å bli litt irritert på meg etter hvert. Så skjønnte de at eg ikkje ville være med i gjengen sånn sett. (...) de sa ikkje at vi skulle snakke med en jente og så går vi innom et sted. Og så går tre stykker inn og plutselig drar de en jente ut etter håret og da stod de liksom bare og slo jenten i ett, og eg klarte bare ikkje å se på det. Eg ba de slutte flere ganger. Men de ville ikkje og sa enten er du med oss og slår hun eller så kan du bare gå. Eg prøvde å hjelpe jenten, men da ba de meg bare å dra med en gang.»

Emma beskriver alvorlig vold og jeg undrer meg over om dette ble formidlet til noen voksne eller om det ble anmeldt. Emma er tydelig i sitt svar:

«Nei, de fikk beskjed om at dersom de anmeldte det så skulle de komme tilbake og gjøre verre ting med deg. Så den gangen blir de sendt på sykehuset istedenfor å få håret sitt rivd eller blåmerker her eller en knyttneve her. Og så ofte truing med at de skal sende guttene på de. Så da blir jentene mer redd. I hvert fall når en jentegjeng nettopp har angrepet deg. Eg har flere venninner no som fremdeles er redd de, fordi de har blitt utsatt for det og når de ser de så går de liksom vekk....»

Jeg: *«Men sånn som barnevernet og politi, visste de hva som foregikk?»*

Emma: *«Mmm, Prøvde å holde øye med de. Men vi var så pass snikete at vi visste hvor en person skulle være, når det skulle være, og kor lang tid vi har på oss før vi må stikke før politiet kommer. Og da delte vi alltid lag. Så ikkje sånn lag, men gikk hver for seg så vet ikkje politiet helt kem de skal gå etter. Så det var sånn vi som regel slapp billig unna fordi da vet ikkje politiet kor den og den har gått og så dro vi totalt forskjellige steder. De fleste ble truet med at om de liksom går til politiet og sier ka vi har gjort med de, så skal vi finne de. Og når Utekontakten kom så bare: Hahaha, jaja alt er fint liksom. Vi har ikkje gjort noe gale. Skulle liksom fremstille oss som verdens greieste unger liksom (ler litt). ... Det var ikkje så mange som turde å stå opp for sine meninger for de var redd for bli utsatt for samme volden sjøl»*

Jeg: *«Så innad i gjengen kunne du også bli utsatt for vold av de andre?»*

Emma: *«Ja, de prøvde å true meg og liksom si at enten må du står med oss eller så står du ikkje med oss. Men eg sa, vet du eg har lyst å være venner med dokker, men eg synes ikkje nokke om det dokker gjør. Og de sa skal du være mot oss og eg sa det er eg heller ikkje, men eg vil ikkje være en del av det dokker gjør. Eg vil ikkje være uvenner med dokker men eg støtter dokker ikkje i det dokker gjør. Da er det bedre for meg å gå når dokker skal gjøre det og så får vi heller møtes etterpå. Da kan du bli angrepet av oss og eg sa det må dere bare gjøre for eg er ikkje redd om dokker gjør det en gang til, dokker*

vet kossen eg er. Og folk har alltid vært redd meg fordi eg har stort temperament, det er ikkje sånn at eg skal tøffe meg, men eg kommer med saklige argumenter og blir ikkje herset rundt med. Men det er sikkert pga pappa for han er sånn. Det har alltid vært sånn. Eg slår ikkje det første slaget, men eg slår det siste slaget. Sånn er det bare. Før da provoserte eg personen til å kunne angripe meg så hadde eg en grunn til å angripe personen tilbake liksom. Eg har alltid hatt den samvittigheten at, du skal ikkje slå det første slaget. Men då visste eg at eg kan tirre de slik at de slår meg eller kommer så pass nær at de på en måte dytter meg slik at det kan bli en konfrontasjon.»

Jeg: «Og da kan du slå...?»

Emma: «Ja (ler) for da vet eg at eg ikkje begynte først.»

Emma forteller om ulike gjenger og konflikt både innad i gjengen og mellom dem. Også hun nevner lojalitet og krav om forpliktelse til å stille opp. Emma hevder likevel at hun var i en sær stilling og kunne velge seg vekk fra noe. Hun beskriver grov vold mot andre tilfeldige og uskyldige, noen hun ikke har ønsket å delta i. Samtidig tar hun ikke avstand fra de andre, men velger seg vekk fra akkurat den aktiviteten. Til tross for dette viser Emma hvordan de også hadde omsorg for hverandre. I tillegg til beskyttelse, støtte, respekt, og å bli inkludert. Denne tilhørigheten og anerkjennelse innad i gjengen kan føre til å styrke hennes selvverd og personlige identitet (Honneth 2008, Jenkins 2008). Emma skiller imidlertid på en annen gjeng, busstasjon-gjengen, der det var press for at alle måtte delta i de samme aktivitetene, dersom en ønsket å være del av gjengen. De ulike gjengene har ulikt innhold og krav for deltakelse.

Vold kan være den avmektiges svar på manglende anerkjennelse og sett i lys av dette kan deltakerne i gjengen forstås som at de ikke finner seg i en identitet som undertrykket eller usynlig. Makt og undertrykking er viktige aspekter ved samfunnsarbeid. Dynamikken mellom aktør- og struktur, mellom ulike nivåer, og samhandlingen mellom disse, gjør at vi må ha en kritisk forståelse av identitet, mangfold og ulikheter (Dominelli 2002, Ledwith and Campling 2005, Dalrymple and Burke 2006, Klyve 2009, Henriksbø and Sudmann 2011).

Emma synliggjør spenningsforholdet mellom den personlige og kollektive identiteten og slik hvordan identitetskonstruksjon er en pågående prosess av fortolkninger, forhandling og navigering (Jenkins 2008). Emma er den eneste av informantene som er tydelig på gruppepresset og at de fleste var redd for å si sine egne meninger blant annet av frykt for represalier.

Det positive og negative ved deltakelse i gjengen er sammenvevd i hverandre, noe også de andre informantene formidler. Hun fremhever at de var som en familie og de var sterke sammen. Som nevnt opplevde Chris og David gjengfelleskapet som et brorskap. Bendik forteller følgende:

«Vi holdt oss sammen der. Så eg vet ikkje. Eg følte... Ka eg følte? Eg vet kje, eg følte frihet. For å si det sånn. Eg følte ingen som skal si ka eg skal gjøre, ingen som holder meg igjen. Sant. Så viss det er noe f.eks. problemer, så hjelper de meg. Eg har jo fortalt mange kompiser om det som har skjedd på den ene institusjonen. Sant, Alle har jo tilbudt meg å være med opp der og gjøre noe med saken då... Så har eg bare stoppet de og sagt: det e' kje vits i, det er sånn det er, barnevernet og politi blir involvert, og masse ting kommer til å skje, sant. Når du er her, sammen med masse folk, for det første så tenker du ikkje klart, for det andre føler du frihet og for det tredje føler du du får trygghet ikkje minst. Det var i alle fall sånn eg følte....»

På spørsmål om han kan nevne noe av det som var negativt svarer Bendik:

«Det var negative ting ja. Men som eg sa at eg tenkte ikkje klart den tiden. Eg tenkte ikkje over da at dette er negativt eller dette ikkje er negativt. Eg tenkte mer, okei eg gjør som eg vil, sant. Du er liksom fri, ung og dum. Men vi gjorde mye negativ og da.... Det gjorde vi. Eg har jo vært mye i slåsskamper for eksempel. Angrepet andre personer. Men som eg husker i hvert fall, så har vi bare hatt slåsskamper fordi noen har gjort oss noe. Sant. Vi har ikkje startet noe uten grunn liksom. Det var i hvert fall de gangene eg har vært med. Eg har ikkje vært så mye med liksom. Selv om eg er aggressiv så var eg rolig. Eg bare vært aggressiv mot de på institusjonen. Ellers ute så har eg bare vært smilende og glad. Har ikkje lyst å få det eg har der, med meg her. Det har ikkje vært så mye fra min side da, når det gjelder slåssing.»

Jeg spør om han kan nevne tre ting som var bra og tre ting som var ikke var bra.

Bendik: *«Hmm...Ka som var bra? Eg vet kje. Vi hadde noe å gjøre på hele tiden. Det var noe å gjøre. Andre tingene kan jo være at det er så mange venner der og da. Du er med alle, du har det gøy.»*

Jeg: *«Men hadde du ikke noe å gjøre i det området du bodde?»*

Bendik: *«Nei Bare meg og lillebroren min som gikk ut og lekte sammen. Bare går rundt der. Det var kjedelig. Så plutselig kom inn til byen der var det masse folk og de gjør ting hele tiden. Ting er ikkje det samme hver dag. Då blir vi tiltrukket.»*

Bendik forteller videre om det negative:

«Vil tro... hvis eg tenker over det no om det negative så vil, eg tenker at det liksom har tatt litt tid fra oss, fra meg til å forandret meg tidligere, å ha gjort det tidligere. Hadde eg ikkje hengt i byen så hadde eg kanskje blitt ferdig med skolen for lenge siden. At eg

ikkje hadde vært i barnevernet i det hele tatt. Eg vet kje. Det er i hvert fall sånn eg tenker. En annen ting var jo alle de unødvendige slåsskampene. Det var en del unødvendige greier. Det var en som startet en ting og så må du gå bort og hjelpe han. Sant..... Han er jo kompisen din. Du må ikkje, men du kan ikkje bare se at kompisen din blir banket opp av en annen. Han hjelper meg- eg hjelper han, så går det rundt i sirkel liksom. Så... Eg vet ikkje..... Eg har ikkje hatt så mye negativt. Men det eg tror kan være negativt for andre det er at det blir en del av de. Så når de vokser og vokser og blir eldre og eldre så blir det bare verre og verre og verre. Sant. Det er i hvert fall det eg har sett på andre. Eg har alltid hatt tro på meg sjøl... at eg ikkje skulle bli som alle andre... Uansett ka som skjer, når eg blir eldre og kommer meg ut av barnevernet. Det er jo ikkje vits tenkte eg. Det er det. Eg tror andre har slitt litt mer en meg. Eg var heldig for eg visst litt ting fra før...»

Også Bendik vektlegger det positive fremfor det negative. Han viser til følelsen av frihet, noe også David har nevnt. Han vektlegger imidlertid støtten og beskyttelsen han fant i fellesskapet, har du problemer får du hjelp. Bendik er den eneste som nevner at han i den perioden ikke tenkte helt klart. Han formidler at han heller ikke tenkte over hva som var negativt, noe også de andre informantene til dels gjør. Han beskriver mye slåsskamper som aktivitet, men både Bendik som Emma, Chris og David, snakker igjen om en form for rettferdiggjøring. De deltok stort sett bare dersom noen hadde gjort noe mot en av dem først.

Han nevner også forpliktelsene til å stille opp for andre med det han oppfattet som unødvendige slåsskamper. Tjenester og forpliktelse om gjenytelser, er en form for sosial kapital (Coleman 1988, Sund 2010). En kan da kanskje tenke at jo mer en 'skylder' andre, dess mer er en forpliktet til å delta i gjengen. Altså dess vanskeligere vil det være å komme seg ut av gjengen uten frykt for represalier eller tap av respekt og ære.

Bendik fremhever også hvordan han har to masker: aggressiv på institusjonen, smilende og glad ute. Disse to blander han ikke. Masker kan skiftes ut og får frem det en ønsker å vise i gitte situasjoner (Frønes 1992 i Haaland 2000:58). Dette sammenfaller med Anders. Han forteller hvordan han følte han hadde to fjes:

«To fjes... Det er på en måte at, at du holder på med noe f.eks. ute, ute i gaten. Det du gjør ute i gaten kan du ikke vise hjemme med familien. For eksempel. For familien vil jo ikkje godta det. Det vil bare bli kaos selv om du vet at... at...at.. ja men at de kommer til å føle at det er galt da. Så... eg vet 'kje. Du har på en måte et fjes ute i gaten. Der du er han du er ute. Og så e du et fjes han du e for eksempel hjemme i familien. Den hyggelige sønnen, den hjelpsomme sønnen, den som gjør det og det. Du nevner

ingenting av det du holder på med på den andre siden. Og det samme på den andre siden. Du nevner ingen ting overfor kompisene om familien. Ingenting, ingenting. De finnes ikke. Eg vet kje. Det e på en måte... det er to fjes du har, den hyggelig på en måte med familien, og så den mer du er ute ute blant folk da... ...Begge fjesene er meg. Begge er han eg e. Men eg må skjule det ene fra det andre. Kanskje en kan skape en falsk identitet for deg sjøl da. Men det er nesten noe du er nødt å leve med om du skal skjule noe for de andre. Men det e ikkje bra. Det e kje bra.»

Denne selvpresentasjonen sammenfaller også med det Emma forteller.

Emma: *«De er en person ute og viser en annen side overfor de voksne rundt. Vi kunne gå å banke noe og så dele oss og gå tilbake på institusjonen og late som ingenting har skjedd. Smile og si 'hei eg har vært med noen venninner på kino'. 'Å så koselig liksom'»*

Hvordan det er i dag forklarer Emma:

«Enten hører du at eg er en skikkelig bitch eller så er eg liksom verdens herligste person på en måte, at liksom alle burde ha en venninne som meg. Eg har ikkje lett for å dømmе. For eg har gjort så å si alt. Og mye verre ting enn de, så ka skal eg sitte å dømmе en annen person for. Og eg hjelper alle som trenger hjelp. (...) det er liksom dumt at andre skal ødelegge for deg. Hvor mange år er det ikkje siden eg forandret meg og så skal folk gå rundt og snakke i dag om meg. Men det er bare ord. Eg husker en gang så satt det fire jenter og slengte drit om meg uten å være klar over kem eg var. Alle snakker om «Emma», ingen vet kossen eg ser ut. Så når eg treffer de sier de, du er mye hyggeligere enn forventet. Du e'kje så aggressiv. Eg sier, eg e'kje aggressiv uten at eg må (ler). Eg har lært å kontrollere sinne mitt mye bedre. (...)Men det er en viss grense for hvor mye eg kan tåle og det varierer fra person til person og humøret mitt der og da.»

Emma forteller hvordan et negativt rykte, et stigma, følger henne nå flere år etterpå til tross for at hun har forandret seg. Det kan også knyttes til en negativ sosial kapital som hindrer henne i å komme seg videre, 'getting ahead', i livet. Det som ga verdi blant gjengen blir negativt når hun prøver å tilpasse seg majoritetssamfunnet (Goffman 1968, Sletten 2011).

Anders, Emma og Bendik har alle snakket om hvordan de viser seg frem på ulike arenaer og at de skiller på de maskene de har på. De spiller ulike roller avhengig av situasjonen. Anders nevnte at det kan være en slags falsk identitet, men kan også tolkes som å prøve ut ulike identiteter for å finne ut hvem du selv er. Identitet er flytende og i stadig bevegelse og konstrueres i fellesskapet og samhandling med andre (Goffman 1969, Jenkins 2008).

Anders ba meg stoppe opptaket og har fortalt litt som han ikke ønsker skal deles videre. Men han var enig i at jeg kunne spørre mer om noe av det han fortalte og ta det med. Han fortalte bl.a. om at han før hadde frykt men nå respekt, en god respekt. At han i gjengen følte seg mektig og at det handlet om frykt og makt. Han forteller:

«Mye krangling, men alt handlet egentlig om makt. Om kem som var sjefen i byen. Alt var egentlig det. Kem som styrte alt sammen. Kem var sjefen? Samme som mafiaen. Koffor skyter de hverandre, jo fordi er ute etter makten. Det som skjedde var at den gamle generasjonen begynte å krangle. Det var god sjans til å vokse frem. Det dukket opp mange folk med min etniske bakgrunn fra alle mulige steder... Og når du plutselig har din etniske gruppe, da føler du deg sterk! Eg snakker jo et annet språk og når du kan snakke ditt eget språk... eg vet kje... Du føler deg... at dette er mine folk. Og så det som skjedde det var at det vokste frem en gruppe med våre folk. Og for å få frem et budskap om at vi var vokst opp, en ny gjeng i sentrum, så begynte vi med graffiti. Det var ganske organisert. Det var en sommer spesielt, eg husker det. Når vi gikk på Torgallmenningen, var alltid samlet. Når folk så... når du ser det på blikkene... Føler du har makt. Der er de! På en måte så det var vår tid i byen. Vi så å si styrte de andre. De andre fryktet oss. Når vi da var så langt oppe, ser at eldre folk fryktet meg... Du føler deg untouchable.»

Anders fortsetter: *«Men tingen er at vi drev med graffiti. Og tingen er at i graffiti finnes det forskjellige gjenger. Du kan se graffiti, du kan se BA (graffitimerke i Bergen). Sikkert sett enkelt andre graffiti. Det er merker. Ka betyr det? Det betyr at det er andre graffiti gjenger. Vi gjorde en stor feil. Vi var nettopp kommet inn i det, tok helt av på kort tid. Og mens de var mer profesjonell graffiti-gjeng. De lever jo i det og vet mer reglene. Det er jo regler, uskrevne regler. Det er uskrevne regler overalt. Og graffiti-gjenger har uskrevne regler. Det vi gjorde, vi brøt en uskreven regel. Et stort brudd vi gjorde. Vi tagget over merket til en av de andre. Du gjør 'kje det. For å si det sånn, det er en stor synd. En av de største syndene du kan gjøre. Da er det krig mellom gjengene. De kommer til å tagge over alle merkene. Og hvis det går så gale, så går de vekk fra graffiti-veggen og går mot personen sjøl. Det var det som skjedde. Eg fikk en pris på meg. De leitet etter meg. Eg bare hørte det. Om det er sant eller ikkje, det vet eg ikkje. Men når eg hørte det, at det var en pris på meg. Da begynner du å tenke. Er det virkelig noen som vil betale tusenvis av kroner for å finne meg?»*

Emma forteller: *«Det at du få med deg 4-6-7 venninner bak deg og så skal du gå å banke en person. Basert på å vise kem som ruler over kem. Og kor vi står.»*

Om det var ledere i gjengen svarer Emma:

«Ja det var som regel det. En eller to. På Macen var det en. Han var mindre enn de, men han var muskelmannen. Han hadde gjort så mange kriminelle ting at de var redd han, de ville heller være venner enn uvenner med han. Det er den som gjør mest, den

som kan mest, som blir lederen, den som kan slåss mest, den som ikkje er redd for å være den første som slår.»

Jeg undrer meg videre på om hun opplevde at det var en forskjell på dette med makt i jentegjengene og guttegjengene. Emma svarer:

«Det var akkurat det samme hos jentene. Da var det liksom to stykker, det var de som var sånn at nå er vi sjefen. De som går bort og snakker til personen, de er liksom ikke redd for noen ting som helst. (...)»

Emma formidler at de utøvde vold mot andre for å vise hvem som bestemmer over hvem. Strukturen innad i gjengene var ulik, noen med en leder, noen med flere. Hennes erfaring var at voldsutøvelsen og synliggjøring av makt var mye det samme blant jentene og guttene. Anders har deltatt i flere gjenger og forteller det samme som Emma når det gjelder makt; Det handler om hvem som bestemmer, er sjefen over de andre grupperingene. Spesielt når en ny gruppe vokser frem med deltakere fra egen etnisk bakgrunn, og hvordan han da føler seg mektig som del i det fellesskapet. Både den individuelle og kollektive identiteten blir påvirket via empowerment hvor de slik kan opparbeide power fra hverandre (Dominelli 2002). Anders fremhever hvordan de bevisst brukte offentlige rom med tegn (graffitti) for å synliggjøre at de var en ny gjeng. Det var territorier knyttet til makt, der den som hadde mest makt var fryktet og styrte de andre. Begrepet Anders bruker gjentatte ganger, å bygge seg opp, kan knyttes til opparbeidelse av gjengkapital. Også her ser vi beskrivelser av hvordan konflikter splitter og forener både innad og mellom gjengene, noe som sammenfaller med tidligere forskning (Lidén and Sandbæk 2009).

Jeg spør Anders om det også er andre ting han synes det er viktig å nevne:

Anders: «Ja du føler jo fellesskap. Føler lojalitet blant de du e med. Og skaffer et rykte overfor deg sjøl. Eg har tenkt mange ganger: E ryktet bra eller ikkje. Selv om det er godt eller vondt da. Men er ryktet bra? Nå i det siste bryr eg meg ikkje om rykte. Kem som helst kan lage rykte om meg. Eg bryr meg ikkje. For ka er egentlig viktigst. Ka de tenker om deg eller ka du sjøl vet mer eller mindre kem du e da. Om du tenker feil om meg. Ka skal eg gjøre da? Det er dine synspunkter. Men om du alltid skal leve etter det andre tenker om deg. Eg vet kje. Eg føler at det viktigste er mitt eget liv da. Om du skal leve etter sånn som om alle tenker om deg så eg vet kje, eg føler at da lever du ikkje ditt eget liv. Eg vet kje...»

Jeg: «Men tenker du det at det å være i en gjeng, en gruppering, forplikter det til å hjelpe hverandre, stille opp for hverandre?»

Anders: «Ja det gjør det. Du må hjelpe. Det er en regel. Du skal hjelpe. Du skal stille opp. Trenger du penger... Eg har fått bøter i mitt liv. Så kompiser har komt med sin del, «svijsj» her, der, så betaler du boten. Det er på en måte... lojalitet. Du skal aldri tyste. Det er en regel. Som du ser har eg ikkje nevnt noen navn i det hele tatt. (...)Tjenester i gjengen. Tok en telefon så måtte de stille opp. Det var jo tjenester, mellom gjeng. Ka som helst. Men sånn som i dag så er det sånn at om eg hjelper hun så hjelper hun meg med noe annet.»

Uskrevne regler og indre justis kommer tydelig frem i det Andres beskriver. Dette kan sees på som en form for jevnalderssosialisering med de normene og verdiene som vektlegges innad i gjengen. Tilslutt snakker vi om at det hadde vært krangel og slåsskamper innad i en av gjengene da de var fulle og hva som skjedde med gjengen etter det.

Anders svarer: «Den ble oppløst. Siden eg begynte på videregående.»

Jeg: «Så alt dette skjedde når du var på ungdomsskolen?»

Anders: «Nei nei, nå er eg på videregående skole. Men så når eg gikk på videregående. Var 'kje mine beste år i det hele tatt. Gikk der tre år. Gikk et år om igjen. Hun kjæresten eg hadde, ja det ble slutt. Eg fikk en ny en. Hun var utenlandsk. Det var kulturforskjeller mellom meg og hun. Det som skjedde der, det var at det ble slutt mellom oss, pga kulturforskjellen. Men hun var ganske, ka det heter, høy på pæren. Fra den tiden, det gikk jo dårlig med meg på skolen. Eg hadde gatelivet. Det var jo det eg hadde. Var ute med kompiser, hadde frykt, hadde respekt, hadde makt, Det var Mitt liv. Var ute og koste meg. Var på fest, Vi slåss, vi fant oss damer, Vi gjorde akkurat det som passet oss. Det var mitt liv. Selvfølgelig når eg var med hun så var eg jo lojal. Den tiden hun hadde to jobber, var eldre enn meg, hadde nettopp fått lappen, kjøpt seg bil. Eg hadde ingen av de tingene. Eg hadde ikkje jobb, ikkje lappen, ikkje bil, eg var ikkje god på skolen. Så når det ble slutt, ble det mye krangling. Eg følte hun nedtrykket meg, på grunn av det»

Anders har nevnt at han følte seg sterk, hadde respekt, makt og var fryktet både i gjengen og blant omgivelsene. Han følte fellesskap, lojalitet og var opptatt av å ha et rykte som alle andre kjente til, da det var sentralt for å holde en attraktiv identitet. Han reflekterer over hvor viktig rykte var den gangen, men at det nå er det mindre viktig hva andre tenker om deg. Også Anders er tydelig på tjenester, forpliktelser og krav om gjenytelser. Han knytter det til lojalitet og at en skal stille opp for hverandre, det være seg f.eks. å hjelpe med penger eller i en slåsskamp. Dette sammenfaller med det Bendik og spesielt Emma formidler og kan sees på som sosial kapital (Coleman 1988, Sund 2010). Han viser at det er mange uskrevne regler blant gjeng, som i samfunnet ellers.

Anders er den som kanskje er mest tydelig på hvordan han opparbeider seg en form for sosial kapital, en gjengkapital. Han formidler hvordan han hadde gatelivet, der identiteten var knyttet opp mot et image, en identitet med respekt og anerkjennelse. Som han sier det var mitt liv, var fri, var med kompiser, hadde frykt, hadde respekt og makt og gjorde som det passet. Kjæresten hadde imidlertid bil, jobb, og klarte seg godt på skolen. I møte med dette følte han seg underlegen noe som påvirket selvrespekten. Anders utfordret igjen konstruksjonene om seg selv og valgte å ta i bruk kunnskap og metoder han var i besittelse av og klarte å fullføre skolen, fikk sertifikat, bil og jobb.

4.2.4. Oppsummering

Informantene har gitt mange beskrivelser på hvordan en gjeng kan være. Samtidig blir gjenger og venneklikker beskrevet ulikt, der noen definerer en gjeng som venneklikk og noen som en avgrenset gjeng. Videre posisjonerer de seg ulikt i forhold til gjengen og i gjengens hierarki. Dette sammenfaller med tidligere forskning. Det kommer tydelig frem at deltakelse blir knyttet til felleskap, tilhørighet og anerkjennelse der de opplever å bli respektert, hjelper og tar vare på hverandre og henter styrke fra hverandre. Til tross for omfattende negative aktiviteter, vektlegges i stor grad de positive aktivitetene. Ungdommene viser også til hvordan de skiller på ulike roller der de presenterer seg ulikt overfor de voksne rundt og den de viser frem i gjengen.

Jeg har oppsummert følgende funn når det gjelder denne kategorien:

- ✓ Glidende overganger mellom gjeng og venneklikk, med ulikt innhold, ulike motiver og ulik grad av deltakelse i gjengen.
- ✓ Bruk av territorier, tegn og vold for å synliggjøre hvem gjengen er og hvem som har makt.
- ✓ Rettferdiggjøring av handlinger.
- ✓ Positive og negative aktiviteter der aktivitetene er sammenvevd i hverandre.
Negative: Slåssing, vold, ran, trusler, nasking, rus, mm.
Positivt: Skjedde noe, gøy, lærte mye, hjelp og støttet hverandre, omsorg, fellesskap, deltakelse, inkludering, tilhørighet, beskyttelse, lojalitet, brorskap
- ✓ Selvpresentasjon der de viser ulike sider av seg i ulike sosiale situasjoner.
- ✓ Opparbeidelse av ressurser og anerkjennelse for egenskaper og ferdigheter som tilkjennes verdi i gjengfellesskapet og slik blir styrket (empowerment) både som

enkelt person og i fellesskapet. Det kan kanskje sees på som en form for sosial kapital, en gjengkapital.

Som vi ser er deltakelse og fellesskap knyttet sammen. Et spørsmål blir om det er mulig å overføre noe av styrken de finner innad i en gjeng og slik bidra til å støtte de unge i deres kamp for anerkjennelse og respekt utenfor gjengfellesskapet.

4.3. Om veien ut

Under intervjuene ønsket jeg å få tak i ungdommenes egne tanker om hvordan veien ut kan være, dvs oppløsning av gjengen eller eget valg om å trekke seg ut. I den forbindelse spurte jeg også om hva de tenker bør gjøres i tilsvarende situasjoner. Jeg fikk bl.a. svar som handler om selve møtet, relasjonen, med de voksne rundt. Da jeg kategoriserte fant jeg at informantene nevnte møtet med de voksne på ulike steder i intervjuet, og jeg har valgt å lage en egen underkategori der dette ble samlet; Om møtet med de voksne rundt. Men først blir det sett nærmere på hvordan de opplevde oppløsning av gjengen.

4.3.1. Oppløsning av gjengen

På spørsmål om hvordan det nå er med gjengen svarer Emma:

«Vi har kontakt no og, vi snakker av og til. Men det er ikkje sånn at eg henger med de. De fleste av de som var i gjengen de skjerpet seg de og faktisk. Vi er liksom fremdeles sånn. (viser med hendene, folder fingrene.) De litt mer enn meg. Men det er ikkje sånn med slåssing fordi at de fleste er så pass voksne at om det skjer noe så får de straffer. Det eneste vi gjør nå er fester liksom. Og hvis noe vil tulle med de..... Tror det har vært to slåsskamper som har vært i etterkant. Fordi da var det ting som ble kastet, ting som ble sagt, folk som ble spyttet på og det måtte nesten bli slåsskamp ut av det. Men det er som vi prøver å holde slåsskampene til et minimum for det er ikkje noe point i det. Var med og snakket for en liten stund siden. Da bare satt vi og snakket og alt var greit. Hun ene har fått unge. Så alt har bare blitt totalt forandret.»

Jeg: «Så det vennskapet har dere ennå?»

Emma: «Ja det har vi. Det var liksom det som eg satt pris på med den gjengen. De kunne prøve å presse deg, men det var ikkje sånn at dersom eg ikkje gjorde det, så ble du banket. Det ble som en trussel, men de ville aldri gjøre det. Vi passet faktisk veldig godt på hverandre. Og to var edru så ingen går seg vill eller what ever. Nå har noen har giftet seg bort, noen bor ikkje her, noen har blitt flyttet. Så vi måtte tilslutt forandre oss. For da ble det tatt så mange beslutninger, der en ble sendt til Stavanger, en til Kristiansand og sånn flyttet vekk fra Bergen. Eg tror det var det som gjorde at de fleste vokste fra det. At de ble flyttet. De fikk lov å flytte tilbake i etterkant. Og da hadde de

vært en stund vekke for å få oss til å tenke. Men det er ikke sånn at vi går rundt og slåss lengre. Den siste slåsskampen var vel i fjor, før alt oppløste seg. Gjengene har vært i flere år. Utfra mitt kjennskap til det. Så har de bare sluttet.... Eg tror vi er blitt så pass gamle at vi vet alvoret i det. Hvis det skulle skje noe så risikerer vi fengselsstraff og sånt. Og de fleste har jo gjerne gått på videregående og finner et sted å henge istedenfor og vanke rundt i byen og finne på faenskap.»

Emma formidler hvordan gjengdeltakerne har beholdt vennskapet, men uten så mye negativ atferd. Hun nevner imidlertid at dersom noe skjer mot enkelte av dem, så kan det fremprovosere slåsskamp også i dag. Hun fremhever at de fleste har skjerpet seg og valgt egne veier. Emma mener at det offentliges inngripen der barnevernet plasserer ungdommer ut av Bergen, er det som har bidratt til oppløsning av gjengen. De fikk da tid til å reflektere og «vokse fra det». Hun tar også opp at etter hvert som de blir eldre så forstår de mer alvoret. Emma fortsetter:

«Men Busstasjonsgjengen er oppløst for lenge siden. Var en gjeng som var igjen. Det var Macen gjengen. Og de har skjerpet seg de og, fordi de har mistet gjenglederen, han har skjerpet seg, og da er det ikkje noen vits, fordi han var muskelmannen som tok seg av all snakkingen og slåssingen og så hoppet resten på. Så når de har mistet han så er de bare oppblåst og har blitt uvenner og masse forskjellig...»

Emma er den eneste som nevner lederne av gjengen og hvordan deres rolle var sentral i det som utspilte seg og i oppløsning av gjengen. Emma forteller videre om vennskapet i gjengen:

«Nei det er ikkje så veldig viktig for meg. Eg har andre venner og. Har aldri vært bare fastlåst til den ene gruppen. De andre har hatt de rette stemmene. Har bedt meg om å ikkje gjøre sånt på en måte. Det er de som har gjort at eg kan se forskjell mellom rett og galt. Det verste var at vi drakk som mindreårig og røykte. Det var ikkje sånn at vi røykte hele tiden. Fordi en av de hadde en unge, så vi kunne bare gjøre det når hun hadde barnefri. Så det var ikkje sånn at vi måtte gjøre det heller. Det var sånn at okei da reiser vi på hytten og så kommer vi hjem til Bergen og fortsetter livet som det har vært liksom. Eg tror det var fordi foreldrene deres var politi eller advokat eller sånn, så de har alltid hatt sånn streit oppvekst. Så de har gjort sånn at eg ikkje har vært helt inn i gjengen. At eg vet at eg hadde hatt mine beste venner om det skulle gå skikkelig gale»

Jeg: *«Så hele tiden har du hatt de andre vennene. Og du har begge deler fremdeles i dag?»*

Emma: *«Ja, for som eg har sagt vil eg heller ha venner enn fiender.»*

Emma formidler at hun har hatt et sosialt nettverk, en venneklikk også utenfor gjengen og hvordan det har bidratt til å styrke hennes individuelle valg og handlingsfrihet. Det kan sees på som sosial kapital der hun får støtte som kan utnyttes fra de andre vennene (Thorød 2010:68). Vennskap Emma har utenfor gjengen kan også utnyttes i forhold til brigding (å komme seg videre) for Emma og andre unge i lignende situasjon. Emmas erfaring med å være venner med deltakerne i gjengen også i etterkant, samt hvordan gjengen blir splittet der hver går litt ulike veier, sammenfaller med det som Chris og David forteller.

Chris: *«Vi er jo akkurat med de samme folkene.»*

David: *«Ja, men ikke alle. Det er mange som har spredt seg.»*

Chris: *«Noen går i fengsel, kanskje noen har dauet, noen jobber, noen i skolen, noen trener masse, noen har barn, har ikke tid. Det er ikke sånn at vi henger på gatehjørnet sammen. Vi sliter med hverdagen som alle andre. No må vi tenke på oss sjøl sant. Nå gjør vi det vi skulle gjort da vi var 13, skjønner du. Prøve å få en jobb, fullføre skolen og sånne ting. Eg har søkt på skole. Skal til høsten. Går og leverer inn litt CVer. Nettopp kommet ut av fengsel, så eg får ikke så mye svar tilbake.»*

Bendik forklarer det samme som Chris, David og Emma om hvordan gjengen ble splittet og alle har gått ulike veier. Men han har i dag kontakt med bare noen få av de samme vennene:

«Ikke alle, bare få. Av en eller annen grunn begynte alle å splitte seg etter hvert. Folk splittet seg mer og mer. Noen begynte å få seg jobber, noen begynte å skjerpe seg, noen begynte å ikke være der, noen flyttet, noen reiste, og sånn der. Tror mange begynte å bli voksne. At vi ikke gjorde så mye drit. Etter hvert så sluttet alle med å gjøre drit, da var vi bare her og hang og hadde det gøy og koste oss og masse sånt. Etter hvert så begynte folk å slutte. Eg vet kje koffor.»

Alle informantene formidler at gjengen ble splittet og hver enkelt gikk sine egne veier. Samtidig har de kontakt med noen av de samme personene i dag. Anders forteller om deltakelse i mange ulike gjenger og hvordan splitting av gjengene førte til at nye ble dannet. Han fortalte hvordan den første gjengen ble oppløst etter innblanding av skole, politi og barnevern, men at de fortsatt var venner uten den negative atferden. Dette sammenfaller med det som Bendik, Chris, David og Emma forteller. Det gjør også oppløsingen av den andre gjengen Anders deltok i, der alle gikk i ulike retninger. I

motsetning til de andre informantene beveger Anders seg inn og ut av mange ulike gjenger over en lengre tidsperiode.

«Det som skjedde med den gjengen, det var at alle ble splittet opp. Alle ble splittet seg. Noen valgte hasjmiljøet. Andre valgte tyveri miljøet. Andre valgte... forskjellige miljøer, noen kom seg ut. Enkelte så vi aldri igjen. Ingen har peiling på hvor det ble av de. Vet ikke ka som skjedde. Om de reiste tilbake til hjemlandet eller ka som skjedde.. Så alle ble splittet. Ikke bare det da. Araberne med seg, kurderne med seg, latinoene med seg. Så vi ble splittet alle sammen. Eg tok jo, eg gikk med «mine folk».»

Senere kom også de nye grupperingene i konflikt både mellom hverandre og innad blant medlemmene, noe som igjen førte til oppløsning av gjengene. Gjenger ble altså oppløst for å gå over til nye grupperinger eller gjenger, hvor så disse gikk over til enda nye grupperinger. Igjen ser vi hvordan det til stadighet er bevegelse blant unge. Det Anders også tar opp som de andre ikke har nevnt, er at flere ble ytterligere involvert i et negativt miljø med kriminalitet og narkotika etter at gjengen ble oppløst.

Bendik har hatt mange institusjonsplasseringer bak seg og er den som knytter dette mest opp mot individuelle atferdsproblemer. Han forteller om en ny flytting:

«Der også var det noe, litt faenskap da. Han ene eg bodde med, eg husker ikke ka han var der for. Vi gjorde mye rart. Røykte hasj og gikk ut på natten, bare ut og røykte hasj, rømte, tilbake, det var bare det. Frem og tilbake liksom. Det var ingen katastrofe liksom. Det var bare rømninger og sånt.»

Bendik forteller om hvordan det er i dag:

«Men eg vet kje. Eg føler det sitter noe igjen fortsatt. Det.. eg vet ikke ka det e... Eg vet det henger noe negativt som eg ikke klare å gi slipp på. Sant. Er egentlig anbefalt psykolog, men har ikke vært hos en ennå. Er litt skeptisk til det. En gang så var eg hos psykolog. En time. Alt det eg sa, det fikk barnevernet vite og da tenkte eg, har ikke hun taushetsplikt? Til og med min mor fikk vite det. Siden det har eg ikke vært hos psykolog. Vurdert om eg skal gå til sak mot de. Som å holde meg i bakken. Sette seg opp på meg to, tre stykker. De gjorde det så mye at... som eg vet ikke er lov...»

Bendik fortsetter: *«No studerer eg. Syns det er kjempegøy. Eg føler bare at trøbbel følger meg. Så derfor har eg bare holdt meg unna byen. Holdt meg unna å gå ut på byen, gå ut og drikke å gjøre sånne tulle ting sant. Bare heller fokusere på ting fremover og sånn. Kunne valgt å gå andre veien. Har en familie som støtter og. De har bare støttet litt då, men de har vært der for meg. Kan ikke gjøre sånn mot de liksom, mot min far, etter alt han har gjort for meg sant. Skjønner du? Det er liksom sånn egenskap eg har hatt lenge. Eg tenker meg alltid liksom to ganger om før eg sier noe.*

Hvis eg sier det, ka føler då han? Etter det eg har opplevd så har eg skjønt ka andre ikkje vil oppleve. Viss eg ikkje liker det så regner eg med at andre ikkje vil like det heller. Vi har jo forskjellig utseende, alle tenker likt men bruker det ulikt. Det har hjulpet meg litt med det og. Så har vært forsiktig med ting eg sier. Så har begynt å komme meg. Så må bare få meg en skikkelig jobb.»

Bendik formidler hvordan han opplevde flere av institusjonsoppholdene som krenkelser med det han mener er maktovergrep. I tillegg det han opplever som et tillitsbrudd fra psykologen. Han har fått en generell mistillit til de voksne rundt, både fra det offentliges representanter og etter fysisk overgrep fra sin far, og kan oppleve å være i en avmaktssituasjon der han tyr til vold for å endre dette. Det betyr ikke at de voksne rundt skal akseptere handlingene, tvert i mot, de kan skape trygghet, være tydelig på grenser og samtidig møte ungdommene på en anerkjennende måte for å unngå ytterligere krenkelser. Slik kan en bygge opp under en positiv identitet med selvverdsetting og selvrespekt (Honneth 2008, Jenkins 2008, Follesø 2010). Om vi klarer å ta den kunnskapen med oss i møtet med de unge, vil det kanskje kunne bidra til en bedret dialog som åpner opp for kritisk bevisstgjøring og endring. Bendik klarer seg greit i dag til tross for mange vonde og vanskelige år.

Jeg snakker med Anders om det er det samme å bygge seg opp i en gjeng, hvor Anders svarer:

«Å bygge seg opp i en gjeng og bygge seg opp i realiteten, eg tror det er to forskjellige ting. Å bygge seg opp i en gjeng er det makt, penger, frykt, rykte, Å bygge seg opp i realiteten, er å bygge deg opp for deg sjøl. Ikke for å bygge deg opp for andre. For hva andre skal synes og tenke om deg. Å bygge deg opp, å ta det et hakk videre i livet. Ta for eksempel studenter. De tar seg en bachelor grad, får mastergrad, da bygger de seg opp på den måten. Har bygget seg opp til å få seg en leilighet. Realiteten og gjengrealiteten, eg tror det er to forskjellige bygningsmetoder. Sant.»

Anders beskriver ulike metoder for å bygge seg opp. Han kan forstås som at det å bygge seg opp handler om å bli respektert og anerkjent. Han mener dette gjøres på ulikt vis innenfor og utenfor gjengen. I en gjeng er det makt, penger, frykt og rykte overfor andre, men utenfor handler det om å styrke seg selv. Jeg undrer meg likevel over om noe av det Anders har blitt styrket på innad i de ulike gjengene over flere år, har bidratt til at han har overført denne styrken til voksenlivet, et liv med positivt selvbilde og selvrespekt. En styrke /kraft fra gjengkapitalen som han har overført når han har tilpasset seg til majoritetssamfunnet. Det kan kanskje også sees på som en motpol til det

som han en gang opplevde som en mindre attraktiv identitet da han på barneskolen ble ekskludert og skjøvet ut fra fellesskapet, noe han ikke fant seg i.

4.3.2. Møtet med de voksne rundt

Jeg ønsket å høre litt om informantenes tanker om de voksne rundt og kontakt med det offentlige apparatet. Jeg spør om hva de tenker vi kan gjøre, de voksne rundt, det offentlige som politi, barnevern, utekontakt, e.l.

Chris: «Gjerne fra barnevernet. Men eg liker ikkje barnevernet for de har gjort så mye feil. Isteden for at de skal sende alle ungdommer som har litt problemer på institusjon og sånn. Nesten den første løsningen de kommer med er å sende de på institusjon. Sier de trenger behandling, at de har rusproblemer, atferdsproblemer og sånn. De sitter seg aldri godt nok ned og snakker med ungdommene for å finne ut kordan de virkelig har. De fleste som flytter på institusjon de trenger det ikkje virkelig. De trenger en annen type hjelp. De trenger mer omsorg og bli lyttet på. Noen gjøre aktiviteter med. Sånn som New Page. De var jævla bra! Sånne ting. De hjalp ungdommene, de snakket med ungdommene, de prøvde å hjelpe de mest mulig. De fleste som blir sendt de kommer tilbake og så er de forverret. De fleste som eg kjenner har blitt dobbelt så gale, liksom. Det er masse ting de gjør feil og kan fikse opp i.»

Chris formidler at ungdommer trenger å bli hørt på og få omsorg, noe han ikke opplevde at de ble. Han nevner imidlertid New Page som et positivt tiltak. Det var et barnevernstiltak med bl.a. individuell oppfølging for ungdommer som bodde hjemme. Også Emma, var negativ til barnevernet og mente hun ikke ble hørt og møtt. Hun forteller hvordan det var da hun flyttet hjem til foreldrene:

«Eg bodde en stund hos noen andre i familien og det gikk skeise. Fordi eg syntes ikkje barnevernet var til hjelp for meg. De hørte mer på pappa enn hva de gjorde på meg. Om eg ringte saksbehandleren min og la igjen beskjed på kontoret, men når pappa ringte så ringte hun tilbake med en gang. Det kunne gå flere uker før hun snakket med meg. Og trodde at eg bodde hjemme, men eg sa eg bodde hos tanten min. Og sa at når skjedde det da. For to måneder siden. Hun visste ikkje det. Og eg sa, du som skal være saksbehandleren min skal vite kor eg bor.»

Både Chris og Emma er tydelig på at de ikke føler seg respektert eller hørt av barnevernet. De ønsker omsorg, vise at en bryr seg og snakker med ungdommene for å forstå dem. Dette sammenfaller med Bendik sin opplevelse av institusjonsoppholdene. Relasjonen til de voksne rundt står sentralt for ungdommene, noe som viser betydningen av å vektlegge relasjonskompetanse og å møte de unge på en anerkjennende måte. I

følge Follesø (2010) vil det å bli møtt med en anerkjennende væremåte i seg selv kunne bidra til endring.

Chris fortsetter: *«Og snuten de må bare liksom bare få ungdommer vekk fra sentrums miljøet. Vekk fra der det er narkomane og sånt. Gi de mere tilbud. Sport og sånn, gi de mer tilbud der og sånt. Hvis de ser at de er på vei til å skulke mye, og begynner å henge og sånn, finner på jøvelskap istedenfor å gjøre det som er positivt, så må de heller trekke de til siden og prøve å hjelpe de. Ikkje bare hakke ned på de, sant.»*

Chris mener at en skal sette grenser, å hjelpe, men det må gjøres på en måte der de ikke føler seg sett ned på. Altså å bli møtt på en anerkjennende måte. På spørsmål om hva vi kan gjøre mener Chris:

«Det er masse du kan gjøre. Sånn som at de som har atferdsproblemer med vold, de som liker å utøve vold og sånn. De må bare få hjelp til å begynne med kampsport med en gang. Sånn at de får roet nervene sine. All aggresjonen går på boksesekken. Få hard trening, disiplin og sånn. Heller ka som helst sport. Sport det hjelper mye.»

David følger opp: *«Da bruker de tiden sin på noe annet og...»*

Jeg: *«Men det er jo mange som ikke liker sport da...»*

Chris: *«Men da må dere finne ut hva de liker. Da liker de kanskje tegning, bygge på biler og sånn. Hjelp de på de tingene de liker. For da trekker de seg vekk fra alt det andre. Skjønner du? Det er masse du kan gjøre for å hjelpe en ungdom. Det hjelper ikkje med institusjon. Eg ble flyttet på institusjon. Langt vekk. Satt der alene ett år for meg sjøl. Når eg kom tilbake så var eg ti ganger verre liksom. Fant på ti ganger verre ting. Bare for de sendte meg vekk, bare fordi eg var ungdom og... sant. Det er sånn de fleste føler det.»*

David: *«Flere ting rundt ungdommene. Sportstilbud, tegning, dans, Hvis du ikke vet hva de liker. Så må du bare komme med forskjellige forslag og sånt.»*

Både Chris og David fremhever ulike former for / spesielt tilpassede aktiviteter for å få ungdommene vekk fra et negativ utvikling. På spørsmål om de ville ha snakket med en som kom bort når de hang på Torgallmenningen svarer de begge at de ikke vet.

Chris fortsetter: *«Med ungdommer må du prøve veldig hardt. Du må si det de vil høre.»*

David skyter inn: *«Du må overbevise de.»*

Chris: «Men du må ikkje, hvis de mener en feil ting er rett liksom. Da må du hjelpe de, bare snakke de ut av den tanken. Så må dere få sånne folk som er ung til sinns. Det kan være voksne folk på 60 - 70 år. Men så lenge de er ung til sinns, så går ungdommen med på det... Sånne kjipe folk og sånn, det e'kje gøy, det er det verste.»

David: «Ja, Utekontakten»

Chris: «Nei, de syns eg var grei. Eg hadde New Page en stund. Det var liksom, de kom ned og snakket. Enklere. Eg føler voksne vet ikkje helt kordan de skal tolke en ungdom. De vet ikkje helt kordan de skal... eg vet'kje.»

David: «Kordan de skal snakke med de.»

Igjen beskrives møtet med de voksne. Om respekt og anerkjennelse, og at vi ikke må gi opp, men «prøve veldig hardt». Chris fremhever at det ikke er hvem som helst som er god på kontaktetablering med ungdom, at det må vektlegges for å skape god relasjon. Emma forteller om sine tanker rundt temaet:

«VI3 er jo blitt nokke. At det er et sted å være på en måte. Og Utekontakten var liksom aldri et sted å sitte. Eg tror at det ungdommene trenger er å ha et sted der de kan gjøre et eller annet istedenfor å gå rundt og sitte på Mac 'en (McDonalds) for det er som regel sånn det blir dannet. Du sitter der, og så går det en uke eller to og så ser du de samme personene og da blir det sånn hei og så blir man kjent og havner opp i et eller annet.»

Jeg: «Det høres litt vanskelig ut om hvordan vi kunne gjort ting annerledes...»

Emma: «Ja det er veldig vanskelig (ler litt). Eg ville ha splittet opp gruppen. Politiet må splitte opp gruppen. Hvis man blir splittet så får man liksom et nytt perspektiv. At det finnes regler og de må nesten lære det. Eg merket at det var det som skjedde med venninnen min. Hun er to år yngre enn meg, men forandret seg totalt. Da blir du fraskilt fra de vennene dine og når du setter deg ned og tenker på alt det du har gjort, så er et lite positivt sånn sett. Da får man et nytt perspektiv på livet. Det er dumt å bli fraskilt fra familien men man får jo bra hjelp til å håndtere og presse de litt... Det er liksom det som er positivt hvis du blir flyttet vekk. Det var ingen som ville reise så langt vekk. Vi visste at hvis vi ødela noe i det huset så ble vi automatisk flyttet til et annet sted. Så hvis du ikkje trivdes så bare ødelegger du i huset så blir du flyttet igjen.(...) Det er ikkje så lett å si ka en kan gjøre bedre. Det kommer alltid nye folk som finner nye muligheter. Man må liksom bare se på situasjonen.»

Emma mener at det er viktig med samlingssteder for ungdom for å unngå at det ikke er steder som ungdommene selv lager utenfor voksnes kontroll. Relasjoner kommunikasjon og tilhørighet blir sentralt i jevnaldersosialisering og konstruering av identitet (Andersson 2006:51-53, Jenkins 2008).

Det å ha noe å gjøre på, sammenfaller med Chris og David. Når Emma snakker om hva hun ville ha gjort, er hun tydelig på kartlegging og splitting av gruppen der noen blir plassert utenfor fylket. Hun mener det vil gi tid og rom for nye perspektiv. Dette står imidlertid i klar motsetning til det Chris formidler.

Jeg snakker med Emma om prøvetid og lurer på hvordan vi kan gi de unge et redskap til å sette grenser for seg selv. Emma svarer:

«Men det er det... De fleste hadde ikkje interesse av grenser. De hatet å bli satt grenser for! Det var liksom, nei vi tåler ikkje det. Vi syns det er dumt å komme inn klokken tolv. De sa du er 16 år, du skal ikkje få være ute så sent. Det syntes vi var forferdelig. Men allikevel kunne vi ringe inn klokken tre og spørre de på institusjonen om de kunne hente oss fordi de hadde bil og kunne gjøre det.»

Nå kommer vi inn på et tema som jeg valgte å ikke problematisere overfor noen av ungdommene. Behovet for grenser samtidig som de fleste ikke ville ha grenser, de ville gjøre som de ville. Det har også Bendik nevnt tidligere. Emma nevner imidlertid flere ganger under intervjuet hvordan prøvetiden har vært med på å hjelpe henne å sette egne grenser overfor både misbruk av cannabis og kriminelle handlinger. Urinprøvekontroll i regi av barnevernet er også et slikt tiltak som brukes for å følge med ungdommens evt. rusmisbruk, og kan samtidig være et redskap for ungdommen til selv å sette grenser overfor de andre. At det offentlige slik bruker 'power over' for å styrke den enkeltes kraft til handling eller endring, altså for å gi 'power to' (French 1985 i Dominelli 2002:17-18).

Bendik gir meg mange fortellinger om erfaringer fra institusjonsopphold. Her forteller han fra et av mange møter med politiet:

«Og så tok de meg og eg havnet i cellen på politistasjonen. Var der et døgn eller noe sånt. Der var eg rolig. Når politiet er rundt meg er eg rolig. Eg viser ikkje tegn til vold

eller noe. Eg er frekk i kjeften, men... Politiet tror de er noe, de har ikkje noe menneskelige behov eller følelser liksom når de er på jobb. I hvert fall ikkje ungdommene, sant. De voksne er helt annerledes. (...)»

Til tross for handlingene de unge utøver, kan de oppleve ytterligere krenkelser dersom vi ikke er spesielt oppmerksomme på påvirkningen det kan ha på de unge og deres identitetsutvikling. Jeg tenker da på stempling og hvordan noen kan bli avvikere (som eksempel kriminelle, voldsutøvere, rusmisbrukere), ved å bli stemplet som nettopp det (Becker 1963 i Jenkins 2008). På spørsmål om hva barnevern, politi og utekontakt kan bidra med svarer Bendik:

«Dette er min mening. Det eg mener er at man kan gjøre for å slippe drittunger er disiplin. Det mener eg. Eg mener fortsatt at eg er takknemlig for den disiplinen, for eg respekterer min far. Uansett kan eg sier, eg har aldri sagt til min far at eg hater deg. Kanskje småkranglet med min far. Men når han sier en ting til meg så gjør eg det alltid, men hvis om det er om utdanning og sånt så er det min mening. Skjønner du. Sant. Så når du har fått disiplin så får du den læringen å respektere andre... Kanskje politiet hvis de er hyggeligere. Kanskje det går.»

Bendik fremhever disiplin som en viktig forutsetning for å respektere andre og tenker at politiet kan ha en rolle for å sette grensene. Bendik sitt syn på respekt og hva han legger i det begrepet. Også her blir det nevnt, «om de er hyggeligere», noe som kan handle om å møte ungdommene med respekt og anerkjennelse samtidig som det blir satt tydelige grenser overfor dem. Når jeg spør videre om hvordan vi som voksne kan møte de som ikke har foreldre som følger opp svarer Bendik:

«Eg tror egentlig bare være snill og grei... Fokusere hardt på at en ikkje prøver å ta noen sin plass. Eg har følt flere ganger at de har prøvd å tatt plassen til foreldrene mine, og det er der det har skjært seg litt og. Bare ha det i tankene dine at du ikke skal overbevise meg eller bevise at du er noe, du skal ikkje prøve å erstatte noen. Du er her for å hjelpe meg, være snill og grei. Si, okei kanskje vi kan gjøre det, eller da får vi prøve noe annet. Men om ungene er noen jævelunger så må de jo gjøre noe annet. Men om ungdommen er rolig og går an og snakke med ikkje bare negativt, så må du egentlig bare fokusere på det. Ikkje endre på det. Eg føler at mange som er komt i barnevernet har endret seg. De har ikkje vært den samme siden da. Når de flyttet inn så var de noe helt annet. De ble rusmisbrukere, de ble alkoholikere, de ble voldelige de ble med i ting de aldri kunne tenkt seg å være med i, skjønner du?»

Bendik vektlegger det samme som de andre informantene gjør: at ungdommene må møtes med omsorg, uansett. Altså skille mellom handling og person. Han fremhever hvordan vi bør fokusere på det som er bra, og snu det andre. Igjen, relasjonen med de voksne rundt står sentralt.

Alle informantene formidler at det er et behov for grenser og inngripen av de voksne, at de negative handlingene ikke skal aksepteres, men at en parallelt kan gjøre dette på en måte som bidrar til at de føler seg anerkjent. Dette er selvsagt ikke alltid like enkelt, men å bruke makt for slik å kunne tilrettelegge for dialog, vil være en nødvendighet overfor noen av de unge. Voksne som har autoritet og varme, som stiller krav samtidig som de viser omsorg, vil da kunne møte de unge med respekt og på en anerkjennende måte (Klyve 2009:137).

Chris og Davis snakker om hvordan voksne kan nå inn til ungdommene når en venneklikk utvikler problematferd:

David: *«Nei, det er ikkje alltid like lett å se, men.... Det skal ikkje være så vanskelig heller...»*

Chris: *«Om du hadde komt sånn som du sjøl er. Sånn som nå, Litt nysgjerrig, hyggelig og grei. Da hadde det ikkje vært nokke problem. Men hvis hadde det kommet en dame som var innpåsliten, som tyter hull i hodet på deg, som forteller oss ka vi skal gjøre, så blir det sånn. Ehh-dette gidder vi ikkje å høre på! Uansett kem voksne det er, om det er din mor eller far som maser om at du ikkje skal gjøre sånn eller sånn, då er eg en unge fortsatt nesten. Så når de sier eg ikkje skal gjøre det, vel så gjør eg det. Om du sier eg skal gjøre noe, så gjør eg det ikkje.»*

Anders mener: *«Nei... Viss dokker voksne kommer inn da, blander dokker inn, så tror eg, eg tror vi kan få konsekvenser. Tror ikke det vil hjelpe så mye egentlig. Eg tror det har mye med deg sjøl, din egen tankemåte. Men eg vet ikkje. Men eg tenker det fordi det var sånn eg fant frem min måte å komme ut av det. At eg på en måte tenkte mye, fikk nye tanker. Eg vet ikkje. Eg vet ikkje helt....Hver enkelt har jo på en måte sin måte. Sitt svar.»*

Chris og David nevner her det samme som Bendik, det å være grei og hyggelig. Altså hvordan vi møter ungdommene. Anders derimot mener at hver og en må finne sin egen måte, at det ikke hjelper så mye med det de rundt gjør i forhold til individuelle valg.

Motivene og bakgrunn for gjengdeltakelse er ulikt, og det vil veiene ut også være. Å stimulere til kritisk bevisstgjøring gjennom dialog, vil være viktig for å få ungdommene selv til å reflektere over egen situasjon og mulige måter å håndtere den på (Freire 1999).

Bendik har fortalt om mange plasseringer og flyttinger på tvang i regi av barnevernet og jeg har valgt å ta med noe av det:

«Så fant de nytt sted til meg. Og der bodde eg en stund. Men eg var fortsatt, eg hadde blitt ganske aggressiv, så hver gang eg ble uenig med de, så ble eg veldig sint. Sant. Eg ble ikkje hissig at eg angrep de, eg bare står der og snakker med de. Sant. Eg skriker til de. Men det verste som eg har vært med på institusjonene når du skriker til de og så føler de seg truet. Når de føler seg truet, er det de som angriper deg. Sant. Og holder deg i bakken og sånt. Mange ganger har det vært sånn at eg har komt meg løs, og eg har angrepet de tilbake. Eg så på det som selvforsvar. Men det gjør ikkje de andre. Så skjedde det sånn flere ganger. Den ene gangen så hadde eg tydeligvis gitt han ene hjernerystelse, brakk nesen hans, masse sånt tull. Du ble lei, sant. Når de står og behandler deg på den måten der og så når de sier det er din feil og du må være rolig og alt det dere. (...) og når eg ikkje angriper de, så har ikkje de rett til å angripe meg, skjønner du? Så det var mye diskusjon der, ingen var enig med meg. De mener alltid at barnevernet gjør det riktig selv om de gjør feil, sant. Så kom det flere ganger at eg klikket på de og gjorde masse styr og sånt. Men eg klikket bare på de verste personene, Eg vet ikkje koffor. De greieste satt eg bare der og lo med og hadde det hyggelig. Om han irriterte meg snakket han bare rolig tilbake. Han stod ikkje der og var redd og angrep meg. Men det er ikkje boken som gjør oss til mennesker. Som gjør at eg kommer til å snakke med deg hyggelig. Det er den som person. Man føler det. På tonen og alt mulig rart. Kossen andre snakker. Aldri undervurder, det er det. Det er det institusjonene har gjort feil. Feilbedømt ungdommene. Eg har sagt det til de: Ikkje undervurder meg. Eg er kanskje liten, men eg har en hjerne.»

Bendik er opptatt av hvordan ungdommen blir møtt, selv om en er aggressiv. Også da vil møtet være avgjørende for hvordan situasjonen utvikler seg. Han avslutter med:

«(...) eg hadde heller bare godt vekk i fra ungdommen sant. Hvis han skriker til deg, så ikkje angripe han, du kan ikkje tvinge en person. Eg har sagt det til de flere ganger liksom. Ka om eg hadde gjort det med deg, hadde du likt det? Skjønner du? Når du er sur på en eller annen, eg kan ikkje gå og tvinge deg til å roe deg ned. Ka det går i liksom? Og så kom det, det var mange sanne episoder då... Og da røykte eg mye hasj, for å holde meg rolig, sant. Det var bare når de var der rett foran meg, de prøvde å hisse meg opp sant. Eg vet ikkje koffor men... Eg vet at når eg bodde i institusjon, eg

lærte meg rettighetene mine. Eg kunne alle rettighetene mine. Så eg sa jo mot de hele tiden og de stod der helt sjokkert liksom. De visste ikkje ka de skulle gjøre.»

Bendik er tydelig på agens, sin egen handlingskompetanse. Også her har han en opplevelse av å ikke bli hørt og respektert og hans motstand mot dette er å lære seg rettighetene. Hans forklaring, med bruk av cannabis og utagering for deretter å legge det over på miljøarbeiderne (de prøvde å hisse meg opp), kan sees på som rettferdiggjøring og som en strategi for opprettholdelse av selvbilde.

Mot slutten av intervjuene har jeg spurt informantene om det er noen annet viktig som de ønsker å dele:

Chris: *«Ja, at det ikkje var enkelt.»*

David: *«Nei det var ikkje enkelt.»*

Emma: *«Nå i etterkant, så er dette som i en film. Eg er veldig glad for å komt meg ut av det»*

Bendik tenker seg litt om og svarer:

«Eg vet 'kje.... Eg kan kanskje si at institusjoner burde tatt seg en runde og se hvordan de behandler ungdommer. Det har vært en jente som eg kjente for et par år siden. Var 14 år da hun døde av overdose. Hvis en fjorten år gammel jente sier til deg hun skal rømme, så ikkje si at det ikkje er mitt problem. Det er det de gjør. Eg sa: no stikker eg, og de sa: det e 'kje mitt problem, vi bare ringer politiet. Om du er flink til å ikkje å si til folk kor du er, så kan det ta månedsvis å finne deg. Hvis en ungdom sier han rømmer, så gå etter han.... Det var det som skjedde med Ragnhild. Hun var ung og dum. Hun ruste seg veldig mye, fordi foreldrene hadde rust seg. Og spesielt ungdommer som har hatt foreldre som har rust seg, så ikkje bare la de gå ut. Du vet ikkje ka de kan finne på.»

4.3.3. Oppsummering

Når det gjelder gjengen og oppløsning av gjengen ser vi at de fleste har kontakt med de samme vennene i dag. Bendik er tydelig på at han holder seg unna for å ikke havne i trøbbel. Emma, Chris og David beskriver et vennskap som er der også i dag.

Flertallet av informantene har delt opplevelser der de ikke føler seg anerkjent av de voksne rundt. De snakker om litt ulike etater og personer, men alle har opplevd å føle seg tilsidesatt, at de voksne ikke bryr seg. Den manglende anerkjennelsen har stor

betydning for de unges identitet og vilje til endring, noe som blir viktig for alle som arbeider med barn og unge å ta på alvor.

For ungdommene er veien ut forskjellig slik også motivasjon for deltakelse og veien inn kan være. Oppsummering av funn når det gjelder denne bolken er:

- ✓ Ungdommene er fremdeles sammen med mange av de samme vennene, men uten problematferden i fellesskapet.
- ✓ Etter hvert som de har blitt voksne har de blitt både splittet og differensierte. Noen har skjerpet seg, noen i fengsel, noen giftet seg, noen i hasjmiljøet.
- ✓ Konflikter splittet og forente gjenger og grupperinger, hvor noen gjenger som ble oppløst gikk over til nye gjenger eller grupperinger.
- ✓ Opplevelse av å ikke bli hørt, sett eller respektert av de voksne rundt, inkludert politi, institusjon og barnevern.
- ✓ Ungdommene påpekte at de voksne må bry seg, vise omsorg, gå etter ungdommen, ikke gi opp, sette grenser selv om det ikke er populært der og da.

Ungdommene er tydelig i sin oppfattelse av at de unge har ulike behov, der noe som virker for en kanskje ikke virker for en annen. Ingen av informantene er deltakere i gjenger pr i dag.

4.4. Oversikt over gjenger

I forbindelse med prosjektet ønsket jeg å kartlegge det offentlige kjennskap til tenåringsgjenger. Det har vært underordnet i forhold til intervjuene av ungdommene, men viktig data for å få en bedret oversikt. Først ønsker jeg her å summere opp de gjengene ungdommene selv har snakket under intervjuene innen jeg formidler kort fra tilbakemeldingene fra det offentlige som jeg har vært i kontakt med.

Alle informantene har snakket om tenåringsgjenger som har vært i perioden 2006 -2012 og informantene var da i alderen 13-18 år. Jeg har valgt å ikke knytte gjengnavn opp til informantene, men velger å gjengi gjengnavn som informantene har snakket om i en samlet oversikt her. Det er:

- Chicagogjengen: Fra Årstad bydel og sentrum. Hard kjerne av jenter, flest med minoritetsbakgrunn.
- Icescrew: Fra hele Bergen med tilhold i sentrum, flest med minoritetsbakgrunn.

- Little Outlandish Crew, LOC: Fra hele Bergen med tilhold i sentrum, flest med minoritetsbakgrunn.
- Vatos Locos, VL: Fra Fana bydel, flest med minoritetsbakgrunn.
- Etniske gjenger på tvers av bydelene
- Bydelsvise gjenger som Åsanegjengen, Fyllingsdalgjengen, Fanagjengen
- Sentrumsgjenger som Bystasjonsgjengen, Macengjengen, Burgerkinggjengen
- Graffittigjenger

I tillegg til intervju av informanter har jeg forsøkt å få oversikt over det offentliges kjennskap til og arbeid med tenåringsgjenger med problematferd i samme periode. Jeg har vært i kontakt med Barnevernvakten, Utekontakten samt barneverntjenestene og politiet i alle bydelene, og fått svar fra de fleste. Jeg har også snakket med Kirkens bymisjon sitt ungdomstiltak, V13, samt med SLT koordinator (samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak) i Bergen.

Det er en generell tilbakemelding om at de bevisst ikke bruker begrepet gjeng, da det kan styrke et gjengfellesskap. Dette kan dermed bidra til underrapportering. Når det er sagt, har jeg fått følgende informasjon:

Arna, Åsane og Laksevåg bydel: verken barneverntjenesten eller politi har kjennskap til gjenger eller tilsvarende grupperinger det siste tiåret.

Ytrebygda bydel: Kjenner ikke til tenåringsgjenger med problematferd i bydelen, men barneverntjenesten har jobbet med ungdommer fra bydelen som har vært tilknyttet spesielle sosiale fellesskap uten at det har vært definert som gjeng.

Fana bydel: En gjeng for noen år tilbake, ellers ingen kjente gjenger. De kjenner imidlertid til at flere fra bydelen har deltatt i gjenger i sentrum.

Årstad bydel: Jentegjeng der de fleste hadde tilknytning til bydelen. Iverksatt 'Tett på' prosjektet.

Fyllingsdalen: Politiet har her jobbet aktivt opp mot flere gjenger. Bl.a. ny-nazisme gjenger. Barnevernvakten kjenner til at det i september 2009 var snakk om ny-nazisme gjenger i Fyllingsdalen og hørte i den forbindelse om navn som: Amazonas Zazi, Skinheads, FFC (Fyllingsdalen Fight Club).

Politiets ungdomsseksjon ved sentrum politistasjon er i hovedsak tilknyttet Bergenhus bydel (sentrum) og Årstad bydel. De viser til Anakondagjengen som hadde tilhørighet i sentrum i 1996 og som det ble jobbet aktivt opp mot. I kjølvannet av den gjengen dukket det opp en jentegjeng, hovedsakelig chilenske deltakere med tilhørighet fra Slettenområdet og sentrum. Ellers har de vært fortløpende involvert i de grupperingene som har vært tilknyttet de to bydelene. Atferdene blant gjengene har medført flere overskrifter i avisene (Vedlegg 5).

I skoleåret 2010-2011 var Barnevernvakten del av en tverretattlig prosjektgruppe knyttet til en gjeng på Landås. Overfor denne gruppen ble det iverksatt et samarbeidsprosjekt «Tett på»-prosjektet i september 2010. Dette etter mange hendelser og medieomtaler om en voldelig jentegjeng på Landås/ Slettebakken som skapte frykt og utrygghet i nærmiljøet, på skolen og andre steder i Bergen. Den bestod i hovedsak av jenter med minoritetsbakgrunn som hadde vokst opp eller bodde i kommunale utleieboliger og utøvde fysisk og psykisk vold overfor andre unge. Det var en indre kjerne på ca. 3-4 jenter med flere rundt. Målgruppen for prosjektet var 9 unge: 6 jenter og 3 gutter. Fra dette prosjektet finnes en rapport.

En annen gjeng var LOC, Little Outlandish Crew. Det var en byomfattende gjeng med tilhold på Torgallmenningen i sentrum av Bergen i perioden 2007 -2008. Jeg har valgt å gjengi noen hovedpunkter i hovedsak basert på tilbakemelding fra Utekontakten. Gruppen bestod av en kjerne på rundt ti ungdommer, men med mange «hang-arounds». Det var totalt opp til 40-50 ungdommer kunne være samlet til samme tid. De var i alderen 12-17 år og oppholdt seg i all hovedsak i området rundt Torgallmenningen. Det var flest gutter, de fleste med minoritetsbakgrunn med noen av norsk etnisk opprinnelse. Enkelte av de mer sentrale ungdommene definerte seg selv som ”outsidere”, noe som bidro til en sterkere gruppeidentitet. De var opptatte av å skille seg fra norske etniske ungdommer. Ungdommene skapte en uro i det offentlige rom, inkludert hærverk, nasking og vold. Noen var også involvert i rusbruk, blant annet cannabis.

Når det gjelder begge de to sist nevnte gjengene var en tverretattlig tilnærming og intervensjon fra ulike offentlige instanser en bevisst strategi for oppløsning av gjengene. Å ha en tverretattlig tilnærming til gjengene er også generelt det som vektlegges i tilbakemeldingene fra de uformelle samtalene med politi og barnevern.

Det som kan være interessant å se nærmere på er at de offentlige aktørene i hovedsak ikke har definert overnevnte grupperinger for gjenger. Dette til tross for at kriteriene for bruk av gjengbegrepet er oppfylt om en følger justisdepartementets definisjon. Det skal da defineres som gjeng dersom gruppen har holdt sammen over tid, driver med kriminalitet og/eller ordensforstyrrelse og aggressivitet i det offentlige rom, og har et symbolsk uttrykk for gruppetilhørighet (Justisdepartementet 2007:3 i Lidén and Sandbæk 2009:24). Videre kan det se ut som at gjengene er i konstant bevegelse der noen vil vise frem hvem de er, mens andre derimot prøver å skjule seg for det offentlige. Noen av gjengene har gått på tvers av bydelene, noen med klart utspring fra enkelte gater og noen blitt oppløst for å gli over i andre gjenger.

I lys av overnevnte, til tross for at det ikke er uproblematisk, mener jeg at det er viktig å ha en oversikt (statistikker) og at det er en felles forståelse av hva som skal defineres som gjeng. Da vil en kunne dele erfaringer og kunnskap, følge med på gjenger i utvikling og ikke minst for å følge med på steder eller grupperinger som fremstår som sårbare eller under press til enhver tid. Jeg tenker at politiets forebyggende seksjoner har en helt sentral rolle i arbeidet med disse ungdommene. Spesielt å bygge relasjoner på et tidligst mulig tidspunkt for å møte ungdommene innen problematferd utvikler seg, og slik lettere åpne opp for dialog og en bevisstgjøring for endring eller hindre venneklikker til å utvikle seg til gjenger.

Årstad bydel, spesielt Slettenområdet, synes å skille seg ut og er nevnt blant alle informantene i en eller annen anledning. Det bør da kanskje nevnes at det samme området allerede på 70- og 80-tallet var belastet med et negativt rykte og særlig knyttet til en gjeng som ble kalt Chicagogjengen. Så vidt jeg har forstått var det også en gjeng i starten/ midten av 90-tallet fra samme området som kalte seg Vatos Locos. Gjengnavn blir altså repetert og spesielt Slettenområdet i Årstad bydel ser ut til å reproducere marginaliserte grupperinger og gjengdeltakelse over mange tiår. Våren 2014 er det på nytt en liten tenåringsgjeng med problematferd der deltakerne stort sett er fra Slettenområdet. Det er et tankekors at spesielt et område i Bergen over mange tiår og frem til dags dato peker seg ut som et sted hvor unge gang på gang blir deltakere i gjenger. Dette bør sees nærmere på i lys av strukturelle betingelse som påvirker de unges vilkår for sosial deltakelse.

5. OPPSUMMERING OG AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Som vi har sett er fenomenet gjeng ikke entydig og begrepet defineres på ulikt vis. En gjeng kan bli sett på som et sosialt fellesskap som er dynamisk og i et kontinuerlig, gjensidig samspill mellom medlemmene og omgivelsene rundt, der rom, tid og sted er sentrale faktorer. Forståelse av dimensjonene knyttet til gjengbegrepet og gjengdeltakelse blir viktig når vi skal forstå eller forklare, og for å kunne forebygge og sammenligne. Samtidig vil begrepsbruken kunne styrke eller bagatellisere et gjengfellesskap (Lidén and Sandbæk 2009:28). Dette er problematisk og viser kompleksiteten ved gjengfenomenet.

Problemstillingen har vært: *«Hva kan bidra til veier inn, til ulike former for deltakelse, samt til veier ut av tenåringsgjenger med problematferd i Bergen?»*.

Jeg mener at prosjektet har belyst dette med utgangspunkt i ungdommenes egne stemmer og livsverden, der den valgte teoretiske referanserammen bidrar til å gi ulike perspektiv på tematikken.

Et sentralt begrep når vi ser på gjenger er sosial identitet. Identiteter blir konstruert i fellesskapet i en kontinuerlig livslang prosess om hva vi har til felles med andre og hva som gjør oss annerledes. Det handler om hvem vi er, vil være og vise omverden at vi er (Jenkins 2008). I gjengen blir den kollektive identiteten spesielt styrket i møte mellom «oss» og «de andre», noe som kan være et mål i seg selv for gjengene. Stigmatiseringen fra majoritetssamfunnet vil da kunne forsterke gjengfellesskapet og avviksstempelet kan bidra til at de unge tar til seg en identitet som avvikere (f.eks. kriminelle eller rusmisbrukere) (Becker 1963 i Goffman 1968, Jenkins 2008). Identiteten er flytende og blir kontinuerlig påvirket av rom, tid og sted.

I følge Axel Honneth (2008) er anerkjennelse et grunnleggende menneskelig behov. Et godt liv er avhengig av anerkjennelse for å utvikle en identitet med selvtillit, selvrespekt og selvverdsettelse. Mangel på anerkjennelse kan føre til ulike former for krenkelser med ydmykelse og fornedrelse. Arne Klyve (2009:31-32) viser til at det å være velkommen er en betingelse for et godt liv med selvtillit, selvaktelse og sosial identitet, der de som blir skjøvet ut av fellesskapet kan søke seg til outsidersmiljøer for å høre til et sted. For voksne som arbeider med ungdom vil det å møte ungdommene på en anerkjennende måte i seg selv kunne føre til endring (Follesø 2010).

Sosial kapital er et nøkkelbegrep innenfor samfunnsarbeid. Det kan ha ulik betydning men handler generelt om mengden og kvaliteten på sosiale bånd som folk har (Sund 2010:17). Det kan trekkes et viktig skille mellom to typer sosial kapital, «bonding» og «bridging». Bonding (getting by) er den sammenbindende kapitalen, der bridging (getting ahead) er den brobyggende kapitalen. I gjengen kan det være bonding nettverk med nære bånd mellom deltakerne, noe som kan bidra til å hemme bridging. D.v.s. at det blir vanskeligere å bygge nye relasjoner da de kan opparbeide seg en negativ sosial kapital. Jeg har imidlertid drøftet om det er mulig å opparbeide en annen form for sosial kapital, en gjengkapital. Jeg stiller også spørsmål om det er mulig å overføre deler av gjengkapitalen og/ eller noe av den styrken de opparbeider, til andre felt.

Samfunnet struktureres og omstruktureres kontinuerlig. Noe er planlagt, noe er resultat av konflikter, og mye er utilsiktede og ubemerket resultat av samhandlingen som pågår (Martinussen 2008:77). I dette feltet utvikles tenåringsgjengen, i spenningen mellom individuelle og strukturelle faktorer. Det å falle utenfor, å bli ekskludert fra fellesskapet, kan føre til at de søker seg mot andre som faller utenfor. Strukturelle faktorer som bl.a. skole- og boligpolitikk får konsekvenser for aktørene som igjen kan bidra til ekskludering og undertrykkelse med konstruksjon av spesielle identiteter som holder personer på deres plass (Dominelli 2002). Å bli utestengt fra fellesskapet blant skolekamerater, kan være en pushfaktor (utstøtning), samtidig som gjengen tilbyr et fellesskap som kan være pullfaktor (tiltrekkende) for gjengdeltakelse. Det ungdommene mangler på «utsiden» kan de finne igjen på «innsiden» av en gjeng: Deltakelse, fellesskap, tilhørighet, respekt og anerkjennelse.

Samfunnsarbeid er forankret i menneskenes hverdagsliv og bygger på en forståelse av at samfunn og sosiale strukturer skapes og endres gjennom menneskelige handlinger. For å oppnå endring må en dermed ta med de omliggende strukturene og ikke bare ta hensyn til enkeltindivider eller grupper (Dominelli 2002, Ledwith and Campling 2005:93, Henriksbø and Sudmann 2011). Samfunnsarbeid kan brukes som analytisk verktøy på både mikro- og makronivå for å forstå og forklare, herunder se på innganger, deltakelse og utganger for gjengen, og dermed gi kunnskap for å kunne forebygge og respondere på gjengdeltakelse. Å ha dialog med ungdommene og lokalsamfunnet for en felles forståelse og handling til felles beste, vil være utfordrende, men avgjørende i et endringsarbeid.

Som analysen viser er det ulike veier inn, ulike former for deltakelse, samt ulike veier ut av gjengen. Funnene sammenfaller i hovedsak med tidligere forskning, men bidraget har et samfunnsarbeidsperspektiv som slik kan kaste et litt annet lys over temaet.

Jeg har her valgt å oppsummere det jeg mener er hovedfunnene fra studien:

- Blant ungdommene er det ulike former for marginalisering knyttet til hjem, skole og nabolag, og de kan slik oppleve utstøtning fra fellesskapet.
- En tenåringsgjeng med problematferd kan oppleves som et sosialt fellesskap der en blir inkludert, anerkjent, føler tilhørighet, og med både positive og negative aktiviteter som til dels er sammenvevd i hverandre.
- Gjenger og venneklikkene er i konstant bevegelse med glidende overganger mellom venneklikker og gjenger, samt tilbake til vennskap etter at gjengen er oppløst. Ungdommene ser ulikt på samme gruppering, på motivasjon for deltakelse og posisjonering knyttet til gjengen.
- Konflikter splitter og forener blant ungdommene, der bruk av tegn og vold utgjør en kjerneaktivitet for å synliggjøre seg i det offentlige rom og slik vise hvem som har makt.
- Ungdommene opplever at de ikke føler seg respekter av det offentlig som bl.a. institusjoner, barnevern og politi.
- Ungdommene er klar på at de voksne rundt skal sette grenser og ikke gi opp, men samtidig møte dem med respekt og på en anerkjennende måte.
- Ungdommene formidler at de finner ressurser og anerkjennelse for egenskaper og ferdigheter som tilkjennes verdi i gjengfellesskapet og slik kan de bli styrket (empowered) både som person og fellesskap. Det kan kanskje sees på som en form for sosial kapital, en gjengkapital.
- Det føres ikke oversikt over tenåringsgjenger, og det er en oppfattelse blant de offentlige aktørene at begrepet gjeng ikke skal brukes. Det er ikke annet spesifikt begrep som blir benyttet som alternativ.

Utfra dette ønsker jeg å fremheve fire hovedfunn og foreslår mulige tiltak opp mot dem.
Det er:

1. Ungdommene opplever manglende respekt, omsorg og anerkjennelse fra de voksne rundt. Dette medfører nye krenkelser og kan bidra til styrking av en avvikende identitet.

Forslag: Bevisstgjøring av hvordan de offentlige aktørene kan møte ungdommene på en anerkjennende måte, samtidig som en viser autoritet og stiller krav. Det blir betydningsfullt å skille mellom handling og person.

2. Ungdommene søker seg først og fremst til et sosialt felleskap med deltakelse, tilhørighet, anerkjennelse og respekt, hvor de positive aktivitetene overskygger de negative og der aktivitetene er sammenvevd i hverandre.

Forslag: Å være i kontinuerlig dialog med ungdommene for kritisk bevisstgjøring og via empowerment kartlegge tiltak som kan være aktuelle å iverksette. Slik kan en bidra til tilrettelegging av en utviklingsstøttende relasjon med positiv identitet, der avvikende normer og verdier (eks. rusmisbruk, kriminalitet) i minst mulig grad får festet seg blant ungdommene.

3. Venneklikker og gjenger er i konstant bevegelse med til dels glidende overganger mellom ulike grupperinger i ulike deler av Bergen. Begrepet gjeng blir i liten grad brukt, i tillegg til lite (eller ingen) statistikk/ oversikt vedrørende fenomenet.

Forslag: Det er viktig å ha oversikt og følge med på venneklikker og gjenger i utvikling. Dette for å være i dialog med ungdommene på et tidligst mulig tidspunkt og spesielt for å følge med på hvilke steder eller grupperinger som til en hver tid er under press og fremstår som sårbare for marginalisering, herunder gjengdeltakelse, både her og nå men også over tid. Videre kan en dele erfaring og kunnskap, sammenligne og måle, og slik ha et bedre grunnlag for å forebygge og evt. intervensere. Det må da være enighet om hvordan en definerer en gjeng, når begrepet skal brukes og hva begrepet skal inneholde.

4. Ungdommene kan i gjengen eller grupperingen, finne ressurser, tilhørighet, få delta, bli styrket og anerkjent. Det er mulig at ungdommene i gjengen kan opparbeide seg en form for sosial kapital, en gjengkapital. Med gjengkapital mener jeg: *«ressurser og anerkjennelse for de ferdigheter, egenskaper og verdier som vektlegges, henter kraft og kontinuerlig styrker seg selv, empowerment, i gjengfelleskapet»*. Med gjengkapitalen er de noe, de blir i gjengfelleskapet sett og styrket som person og kollektiv og kan slik utvikle en identitet med selvrespekt og selvverdsetting.

Forslag: Når det gjelder ungdommer som kan søke seg til sosiale fellesskap med problematferd, blir utfordringen hva som tilbys dem som alternativ til dette. Det gjelder både strukturelle og individuelle betingelser, der skole, nabolag og stedstilhørighet er viktige aspekter. Jeg mener at det bør forskes videre på om begrepet gir mening og om det er mulig at gjengkapital også kan knyttes til andre typer gjenger (f.eks. mer ekstreme grupperinger). Tanken er at begrepet kan være et hjelpemiddel til å forklare og forstå hvorfor noen velger gjengfelleskapet, og i neste omgang ta utgangspunkt i dette for å finne ut hva vi kan tilby dem som alternativ, eventuelt om det er mulig å overføre noe av gjengkapitalen eller styrken til andre sosiale felt.

Arne Klyve hevder at økende uro på skolen og i gaten kan tolkes som kamper for anerkjennelse, respekt og verdighet. Ved å føle seg mektig styrkes selvfølelsen, der vold kan brukes for å endre egen posisjon ut av en avmaktssituasjon (Klyve 2009:59-60). Som mitt materiale viser kan det for noen være slik at opplevelsen av mangel på anerkjennelse blant venner, hjem eller skole, kan føre til jakt på anerkjennelse og respekt andre steder, som i en tenåringsgjeng med problematferd. Der kan de finne en attraktiv identitet, respekt og tilhørighet. Slik kan de få anerkjennelse i et sosialt fellesskap som speiler seg i omgivelsene med normbrytende atferd i det offentlige rom.

Jeg håper at jeg ved å ha et samfunnsarbeidsperspektiv og ved å formidle ungdommenes stemmer, har klart å bidra til at leserne har blitt like nysgjerrig som meg på det informantene har fortalt om sine opplevelser. Jeg mener prosjektet har gitt et avgrenset men like fullt viktig kunnskapsbidrag til temaet, og håper det kan stimulere til videre forskning på ungdommenes livsverden og deres betingelser for sosial deltakelse.

REFERANSER

Album, D., et al. (2010). Metodene våre: eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning. Oslo, Universitetsforl.

Alver, B. G. and Ø. Øyen (1997). Forskningsetikk i forskerhverdag: vurderinger og praksis. [Oslo], Tano Aschehoug.

Andersson, B. (2006). Ungdomar och offentligt liv. Ute-Inne Oppsøkende sosialt arbeid med ungdom. B. Erdal. Oslo, Gyldendal akademisk: S. 46-70.

Askheim, O. P. (2012). Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid. Oslo, Gyldendal akademisk.

Askheim, O. P. and B. Starrin (2007). Empowerment: i teori og praksis. Oslo, Gyldendal akademisk.

Backe-Hansen, E. and I. Hydle (2010). Sosial kapital og andre kapitaler hos barn og unge i Norge: flervitenskapelige politikk- og forskningsutfordringer. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Bauman, Z. and T. May (2004). Å tenke sosiologisk. Oslo, Abstrakt forl.

Bjørgero, T. and Y. Carlsson (1999). Vold, rasisme og ungdomsgjenger: forebygging og bekjempelse. [Oslo], Tano Aschehoug.

Bjørgero, T. and T. Haaland (2001). "Vold, Konflikt og Gjenger - En undersøkelse blant ungdomskoleelever i Skedsmo kommune." NIBR Notat 2001:103.

Bracht, N. F. (1990). Health promotion at the community level. Newbury Park, Calif., Sage.

Carlsson, Y. (2005). Tett på gjengen: en evaluering av gjengintervensjonprosjektet "Tett På" i Oslo. Oslo, NIBR.

Coleman, J. S. (1988). "Social capital in the creation of human capital." American journal of sociology: 95-120.

Creswell, J. W. (2009). Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Los Angeles, SAGE.

Dalrymple, J. and B. Burke (2006). Anti-oppressive practice, Open Univ Pr.

Davis, K., et al. (2004). "In motion, out of place: the public space (s) of Tourette Syndrome." Social Science & Medicine **59**(1): 103-112.

Dominelli, L. (2002). Anti-oppressive social work theory and practice. Basingstoke, Hampshire [England], Palgrave Macmillan.

Everett, E. L. and I. Furseth (2004). Masteroppgaven: hvordan begynne - og fullføre. Oslo, Universitetsforl.

Follesø, R. (2010). "Ungdom, risiko og anerkjennelse. Hvordan støtte vilje til endring?" Tidsskrift for Ungdomsforskning **10**(1): 73-87.

Freire, P. (1999). De undertryktes pedagogikk. Oslo, Ad notam Gyldendal.

Engelsk grunnlagsutg.: N.Y : Herder & Herder, 1970. Portugisisk manuskript fra 1968.

Garsjø, O. (1987). Folk imellom: nærmiljøarbeid som forebyggende sosial prosess. Oslo, Tano.

Gieryn, T. (2000). "A space for place in sociology." Annual review of sociology **26**: 463-496.

Gilje, N. and H. Grimen (1995). Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi. Oslo, Universitetsforl.

Goffman, E. (1968). Stigma: notes on the management of spoiled identity. Harmondsworth, Penguin.

Goffman, E. (1969). The presentation of self in everyday life. London, Penguin.

Haaland, T. (2000). Vold - konflikt og gjengdannelse: en undersøkelse blant ungdom i fire byer. Oslo, NIBR.

Henriksbø, K. and T. T. Sudmann (2011). "Kollektiv handling skaper endring." Fontene **12/2011**: 50-56.

Holland, J., et al. (2007). "Transitions, networks and communities: the significance of social capital in the lives of children and young people." Journal of Youth Studies **10**(1): 97-116.

Holst, C. (2009). "What Is Philosophy of Social Science?" International Studies in the Philosophy of Science **23**(3): 313-321.

Honneth, A. (2008). Kamp om anerkjennelse. Oslo, Pax.

Ife, J. and L. Fiske (2006). "Human rights and community work." International Social Work **49**(3): 297.

Jenkins, R. (2008). Social identity. London, Routledge.

Klyve, A. (2009). Sinte unge menn. Nesttun, Folio.

Kvale, S. (2001). Det kvalitative forskningsintervju. Oslo, Gyldendal Akademisk.

Ledwith, M. and J. Campling (2005). Community Development: A critical approach. Bristol, UK, Policy Press.

Ledwith, M. and J. Springett (2010). Participatory practice. Bristol, Policy Press.

Lidén, H. and M. L. Sandbæk (2009). Ungdomsgjenger: en kunnskapsstatus. Oslo, Institutt for samfunnsforskning.

Lien, I.-L. (2011). I bakvendtland: kriminelle liv. Oslo, Universitetsforl.

Martinussen, W. (2008). Samfunnsliv: innføring i sosiologiske tenkemåter. Oslo, Universitetsforl.

Minkler, M. and N. Wallerstein (2005). Improving Health through Community Organization and Community Building. Community Organizing and Community Building for Health. M. Minkler. New Brunswick, N.J., Rutgers University Press: xi, 489 s.

Ryen, A. (2002). Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid. Bergen, Fagbokforlaget.

Sandberg, S. and W. Pedersen (2006). Gatekapital. Oslo, Universitetsforl.

Sletten, M. A. (2011). Å ha, å delta, å være en av gjengen: velferd og fattigdom i et ungdomsperspektiv. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. **11/2011**: 190.

Solvang, P. (2000). "The emergence of an us and them discourse in disability theory." Scandinavian Journal of Disability Research **2**(1): 3-20.

Sund, E. (2010). Sosial kapital. Teorier og perspektiver - en kunnskapsoversikt med vekt på folkehelse. Helsedirektoratet. Oslo, Helsedirektoratet: 1-83.

Tesoriero, F. (2010). Community development: community-based alternatives in an age of globalisation. Frenchs Forest, Pearson Education Australia.

Thorød, A. B. (2010). Sosial kapital mellom generasjoner og nærmiljø - en kunnskapsoversikt. Sosial kapital og andre kapitaler hos barn og unge i Norge: flervitenskapelige politikk- og forskningsutfordringer. E. H. Backe-Hansen, Ida. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. **20/2010**: 25-84.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Lars Gjelstad
Institutt for sosialfag og vernepleie Høgskolen i Bergen
Haugeveien 28
5005 BERGEN

Vår dato: 22.01.2014

Vår ref: 36748 / 2 / IB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 18.12.2013. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>36748</i>	<i>Out of place- In your face! Om tenåringsgjenger med problematferd i Bergen</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Lars Gjelstad</i>
<i>Student</i>	<i>Torill Grov</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Inga Brautaset

Kontaktperson: Inga Brautaset tlf: 55 58 26 35

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Torill Grov torill.grov@live.no

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11 nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 36748

Meldingen gjelder et masterprosjekt der formålet er å få kunnskap om deltagelse i tenåringsgjenger med problematferd i Bergen. Foreløpige spørsmål er: Hva er ungdommenes egen opplevelse av gjengdeltagelse? Hvem kan gjengene være (omfang ti siste år, alder, kjønn, antall, etnisitet)? Hvor kommer de fra (lokalmiljø, samlingssteder/spesielle områder)? Hva kan bidra til rekruttering og motivasjon for gjengdeltagelse? Hvilken problematferd kan en se blant ungdomsgjengene (kriminalitet, rus, vold, konflikt, ulike arenaer, skole, fritid, hjem)? Hvordan forebygge og endre?

Data skal i første rekke innhentes ved personlig intervju med ungdommer som deltar/har deltatt i tenåringsgjenger. For å kartlegge gjengaktivitet på gruppenivå, mht. omfang, område og aktivitet, ønsker studenten også å foreta en gjennomgang av journaler ved Barnevernvakten, der hun er ansatt.

Dersom det blir aktuelt å foreta intervju med ansatte (i politiets ungdomsseksjon, utekontakten, Barnevernvakten, skoler etc.), skal det sendes endringsmelding til personvernombudet i god tid før utvalget kontaktes, vedlagt intervjuguide og informasjonsskriv.

GJENNOMGANG AV JOURNALER

Personvernombudet har gjort studenten oppmerksom på at det kan innebære brudd på taushetsbestemmelsene dersom hun i rollen som forsker går inn i journaler hun ikke har naturlig tilgang til som saksbehandler. Det må først avklares med Barne-, likestillings- og inkluderings-departementet om det er nødvendig med en dispensasjon fra taushetsplikten for tilgangen til journaler.

Opplysningene som hentes ut fra journal og registreres for analyse i masterprosjektet skal ikke inneholde noen opplysninger som kan tilbakeføres til enkeltpersoner, verken direkte (via navn, saksnummer el.), indirekte (via bakgrunnsopplysninger) eller via kode og koblingsnøkkel (som navneliste). Denne delen av prosjektet omfattes dermed ikke av meldeplikten. Studenten opplyser at journaldata ikke skal brukes som grunnlag for å trekke intervjuutvalg, og ikke på noen måte vil knyttes til det enkelte intervju på individnivå.

INTERVJU MED UNGDOMMENE

Intervjuutvalget vil bestå av unge som har deltatt i tenåringsgjenger med problematferd i Bergen ila. siste 10 år, fortrinnsvis ungdom av begge kjønn med ulike etnisiteter. De fleste vil i dag være voksne, men det kan også være aktuelt å spørre ungdom mellom 16-18 år om å delta.

Personvernombudet vurderer det slik at ungdom over 16 år i utgangspunktet kan samtykke på selvstendig grunnlag til deltagelse i dette prosjektet. Vi minner om at ungdom kan være forskjellige mht. modenhet, og at det må gjøres en konkret vurdering av at den aktuelle ungdommen er i stand til å forstå hva deltagelse innebærer og at deltagelse er frivillig.

Førstegangskontakt med utvalget opprettes via politiets ungdomsseksjon og Utekontakten, som formidler

skriftlig og muntlig informasjon om prosjektet til aktuelle ungdommer. De som er interessert i å delta, kan enten selv kontakte forsker, eller samtykke til at politiet/utekontakten formidler deres kontaktopplysninger til studenten for at hun skal ta kontakt.

Personvernombudet vurderer informasjonsskrivet godt utformet, så fremt siste setning i andre avsnitt omformuleres mht. ovennevnte. Studenten bør også vurdere å oppgi student-e-postadresse i stedet for arbeidsadresse.

For å ivareta frivilligheten, bør politiet/utekontakten understreke overfor ungdommen at det ikke vil påvirke forholdet til politiet/utekontakten om ungdommen velger å delta i prosjektet eller ikke. Studenten vil også repetere overfor informantene at deltakelse er frivillig, og at man kan la være å svare på spørsmål eller trekke seg når som helst uten begrunnelse.

Studenten opplyser at hun som klinisk sosionom har lang arbeidserfaring med målgruppen, både i barneverntjenesten og ved Barnevernvakten i Bergen. Personvernombudet vil likefullt minne om at det kan oppstå etiske utfordringer ved forskning på den aktuelle gruppen. Noen kan oppleve forskningsintervju som belastende. Andre kan ha forhåpninger om at forsker skal hjelpe dem ut av en vanskelig situasjon. Studenten, og spesielt veileder, har et særskilt ansvar for å ivareta informanten gjennom hele forskningsprosessen. Studenten bør være tydelig på sin rolle som forsker, og gjennomføre intervjuet så skånsomt som mulig. Student/veileder bør også ha tenkt igjennom på forhånd hvor informantene kan henvises dersom de skulle ha behov for oppfølging.

OPPLYSNINGER OM TREDJEPERSON

Det kan bli registrert enkelte opplysninger om tredjeperson (bl.a. andre deltagere i gjengen). Personvernombudet legger til grunn at intervjuer styrer samtalen noe slik at det fokuseres på opplysninger som er nødvendige for formålet, og ikke registreres svært sensitive eller veldig omfattende opplysninger om tredjeperson. Dette kan også tas opp med informanten på forhånd. Så fremt tredjepersons personvernulempe begrenses på denne måten, kan prosjektleder etter vår vurdering unntas fra informasjonsplikten, fordi det vil være uforholdsmessig vanskelig å informere tredjeperson.

DATASIKKERHET

Intervjumaterialet vil kunne inneholde sensitive opplysninger, bl.a. om etnisk bakgrunn/religiøs oppfatning, strafferettslige forhold, og helseforhold. Det vil innebære stor ulempe for informantene dersom disse opplysningene skulle komme på avveie, og det er derfor viktig å beskytte data gjennom gode sikkerhetstiltak. Det vises til telefonsamtale om dette 20.01.14.

Intervjuene skal i følge studenten registreres som lydopptak på diktafon. Opptakene skal transkriberes så fort som mulig etter intervju, og deretter oppbevares innelåst (evt. slettes hvis det ikke er behov for dem). I transkripsjoner skal navn erstattes med kode som viser til en koblingsnøkkel. For at den behandlingsansvarlige skal ha god kontroll på personopplysningene, anbefaler personvernombudet at navneliste/koblingsnøkkel og opptak oppbevares innelåst og adskilt på Høgskolen i Bergen. Dersom noen av bakgrunnsopplysningene er svært identifiserende (f.eks. navn på skole/bosted ol.), bør man vurdere å lagre disse også på koblingsnøkkel, slik at transkripsjonene blir mindre identifiserende. Det gjelder spesielt dersom det er aktuelt å benytte privat pc til bearbeiding av opplysningene ifm. analyse.

Personvernombudet legger for øvrig til grunn at veileder og student etterfølger Høgskolen i Bergen sine interne rutiner for datasikkerhet.

PROSJEKTSLUTT

Jf. informasjonsskriv til deltagerne vil prosjektet avsluttes innen 31.12.2014, og innsamlede opplysninger vil da bli anonymisert og lydopptak slettet. Anonymisering innebærer at direkte personopplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som alder, kjønn, bosted osv.) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

I publikasjoner skal data presenteres slik at ikke er mulig å gjenkjenne noen enkeltpersoner, verken direkte eller indirekte.

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

INFORMASJONSSKRIV

Forespørsel om å delta i forskningsprosjektet: Tenåringsgjenger med problematferd i Bergen.

Bakgrunn og formål:

Undertegnede er student ved mastergradstudiet i Samfunnsarbeid ved Høgskolen i Bergen og jeg holder nå på med den avsluttende masteroppgaven.

Temaet for min oppgave er å se nærmere på tenåringsgjenger med problematferd i Bergen. I den forbindelse ønsker jeg å intervju 5 ungdommer som har deltatt eller har hatt tilknytning til en slik gjeng. Jeg har vært i kontakt med Politiets ungdomsseksjon og Utekontakten, som har sagt seg villig til å formidle kontakt med noen som kan være aktuell for meg å prate med.

Målsettingen med prosjektet er å få kunnskap om det å være ung og opplevelsen av å være med i en gjeng. Jeg håper at det vil bidra til å kaste lys over ulike forhold som medvirker til ungdommers deltakelse i gjenger. Dette vil jeg prøve å få frem ved å høre den enkeltes opplevelse og kunnskap om det å være ung i nabolag, skole, gjenger, om hva som var bra og hva som var vanskelig.

For å finne ut av dette, ønsker jeg å **intervju ungdommer som har deltatt i tenåringsgjenger i Bergen**. Intervjuet vil vare ca en time til halvannen time. Vi blir sammen enige om tid og sted for intervjuet. Jeg ønsker å ta intervjuet opp på bånd, men dette slettes når oppgaven er ferdig. Foruten om meg selv vil min veileder ha tilgang til personopplysningene. Alle personopplysninger vil bli slettet ved prosjektets slutt, planlagt innen utgangen av 2014. Alle opplysningene fra intervjuet vil bli anonymisert innen de brukes som data i prosjektet.

Det er frivillig å delta og du kan når som helst trekke deg uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg vil alle opplysningene om / fra deg bli anonymisert.

Dersom du kan delta i prosjektet, er det fint om du skriver under på vedlagt samtykke erklæring og tar den med når vi skal treffes.

Har du spørsmål eller om du lurer på noe, kan jeg kontaktes på tlf: 92242260 eller via epost: torill.grov@stud.hib.no Du kan også kontakte min veileder, Lars Gjelstad ved Høgskolen i Bergen på tlf: 91819250.

Studien er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen

Torill Grov

Vedlegg 3: Samtykkeerklæring

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har mottatt informasjon om studien av tenåringsgjenger med problematferd i Bergen, og er villig til å delta:

Informant:

Sted: _____ Dato: _____

Navn (blokkbokstaver): _____

Signatur: _____

Tlf: _____ Epost: _____

Vedlegg 4: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

1. KONTAKT-etablering, repetering av informasjon, nysgjerrig på erfaringer om det som var fint/vanskelig

2. TEMA inndelt under kategori: personlig, inngang, gjengen, utgang

- **Bakgrunns informasjon**
 - Kan du fortelle litt om deg selv?
Inngang
 - Tenk deg tilbake... Hvordan var det å være ung i det området? Hvordan følte du deg?
 - Hvordan var det i **nabolaget**?
 - Kan du fortelle tre ting som var bra/ tre ting som ikke var bra i nærmiljøet?
 - Hvordan var det på **skolen**?
 - Kan du fortelle tre ting som var bra / tre ting som ikke var bra på skolen?
 - Hvordan var det på fritiden **fritiden**?
 - Kan du fortelle tre ting som var bra /tre ting som ikke var bra på fritiden?
 - Noe annet du kan/ vil fortelle om dette?
- **Gjengen**
 - Tenk deg tilbake... Fortell om hvordan det ble en gjeng og hvordan du ble med i gjengen?
 - Hvordan var gjengen? Antall personer/kjønn/alder/etc
 - Kan du fortelle hvordan det var å være med i gjengen? Bra/ ikke bra innad i gjengen?
 - Kan du fortelle hvordan **du følte** deg/oppfattet deg selv når du var sammen med gjengen?
 - **Nevne tre ting bra/ ikke bra?**
 - Kan du fortelle hvordan du tror andre oppfattet (tenkte om) deg? Innad i gjengen andre ungdommer/voksne?
 - Kan du fortelle om du deltok i noe som du ikke ønsket? Hva tenkte /følte du da?
 - Er det noe annet som du kan / vil fortelle?
- **Utgang**
 - Kan du fortelle hva som hjalp deg til å slutte i gjengen?
 - Kan du nevne tre ting som bidro til at du ble værende i gjengen og tre ting som bidro til at du sluttet i gjengen?
 - Kan du fortelle hvem du tenker var viktige voksne/unge/etater rundt deg som bidro til at du sluttet i gjengen?
 - I hvilken grad følte du deg ivaretatt og inkludert etter gjengen? Skaleringsspørsmål: I hvilken grad fra 1 til 10...
 - Hva tenker du kunne bli gjort for at du/andre ikke ble medlem av gjengen?
 - Er det noe annet som du kan eller vil fortelle?

3. AVSLUTNING

- Oppsummering og spørsmål?
- Kan jeg få kontakte deg igjen om jeg har noen oppfølgingsspørsmål?
- Hvordan synes du dette har vært?

Tusen Takk!

Filmer EKG WOLF

Ungdomsgjenger herjer i sentrum

To ungdomsgjenger har herjet i sentrum de siste månedene. De plukker ut tilfeldige ofre som blir slått og mishandlet. Noen av overfallene filmes med mobiltelefonkamera som trofé. Politiet slår alarm.

Utviklingen er bekymringsfull. Dette er en ny trend i Bergen, sier politibetjent Arvid Smedsvik i ungdomsskolejon ved Sentrum politistasjon til BA.

Siden like før jul har politiet rykket ut til en rekke episoder hvor ungdommer har slått og mishandlet andre ungdommer. Noen har slått og mishandlet barn. Noen har slått og mishandlet voksne. Noen har slått og mishandlet personer som er på vei til jobb eller skole. Noen har slått og mishandlet personer som er på vei hjem fra jobb eller skole.

ANHOLDT: Noen av ungdommene er allerede blitt anholdt i forbindelse med saker som er under etterforskning. Politiet er forsiktig med å bruke begrepet «gjenger», da de mener en slik ordbruk kan skape økt status i miljøet. De ønsker heller ikke å bli noe ansikt over hvor mange som er blitt avlyst, er blitt filmet og har blitt tatt inn som vitner.

Uppfordrer nå foreldre og foreldreomsorg å følge med i hva barna sier om kveldene. Det kan være at de er de neste som får telefon fra oss om at det er deres søster det gjelder, sier Smedsvik.

Politiet kommer til en konklusjon om hvor det skal bli når vold blir vanlig i ungdoms miljøene de neste par månedene. En av sakene ble slått inn som tapetkniv med tapetkniv. Men etterforskning underretter at det kan være flere

og sendt videre som skrytteri. Men ingen av filmene skal være lagt ut på nett. De ungdommene er kjent med at de kan bli tatt ut og dokumentert, og at loven langt på vei også følger med på hva som blir lagt ut på nettet.

En annen ungdom som har kontaktet BA angår vold, mener politiet prioriterer vold.

Trøst: De gangene det ikke er alvorlig, så kommer politiet og stopper oss. Men når det skjer noe alvorlig, så blir politiet slått.

BEKYMRET: Politibetjent Arvid Smedsvik

Her har de slått til

SLÅR ALARM: Sist mandag rykket politiet ut til nok en episode hvor ungdommer hadde stelt i stand kvalme og bråk på Torgallmenningen. Episoden er bare en av mange. Nå skal politiet kartlegge ungdomsgjengene.

14. DESEMBER: To ungdommer ble overfalt av en gjeng på 6-7 personer på Smørsbroen ved 16-tiden om ettermiddag. En 16-åring ble gjort til legevakten. En gutt ringte politiet og fortalte at kameraten hans var slått ned. De to ungdommene hevdar de ble overfalt i heit uprovosert av ungdommene.

20. DESEMBER: Politiet rykket ut til blant annet Xhibition og McDonalds, hvor fulle ungdommer laget trøbbel. Samme kveld sperret beruset ungdom Olav Kyrres gate da de ikke kom inn på et utested. Flere havnet i arresten og på legevakten.

27. DESEMBER: To 14-åringer ble overfalt av tre litt eldre gutter etter å ha tatt buss fra Galleriet til Nesttun. Da de gikk av bussen ble de slått og sparket. Dette skjedde ved 15-tiden om ettermiddag.

5. FEBRUAR: En gutt trolig mellom 13 og 15 år skal ha truet tilfeldige forbigående på gaten, mellom Byparken og mellom kjøpesentrene Xhibition og Galleriet. Gutten var sammen med en stor gjeng med ungdommer da truslene skal ha falt. Gutten skal ha brukt en sammenleggbar lommekniv.

24 FEBRUAR: Flere ungdommer skal ha slåss på jernbanen ved 20-tiden om kvelden, da en av dem trakk frem en tapetkniv. En 18-åring ble skadet.

10 MARS: Ved 19-tiden om kvelden braket ti til tyve tenåringer sammen i gjenslagsmål både inne og utenfor Galleriet. Store politistyrker rykket ut. En 17-åring ble innbrakt av politiet.